

श्रोत: काव्तिपुर, २०७५/०४/१२

श्री गर्जेजलाई अन्तिम मौका

पश्चिम सेती जलविद्युत् आयोजना

वार्ताका लागि उच्च तहका अधिकारी सम्मिलित टोली पठाउन पत्र लेखेका छौं, वार्ता गरी अन्योल हटाउन चाहन्छौं : लगानी बोर्ड

अहिलेकै दरमा विद्युत् बिक्री गर्दा आयोजना नाफामा जान्न : श्री गर्जेज

विजय तिमल्सिना

पश्चिम सेती आयोजना बनाउने भनेर काम गर्न आलटाल गरिरहेको चिनियाँ कम्पनी 'चाइना श्री गर्जेज इन्टरनेसनल कर्पोरसन' लाई सरकारले अन्तिम मौका दिने भएको छ । ०६८ मा सम्झौता गरे पनि चिनियाँ कम्पनीले विभिन्न सर्त राख्दै अझैसम्म आयोजना निर्माणको सुरसार गरेको छैन । श्री गर्जेजले आयोजना निर्माणका लागि चासो नदेखाएपछि लगानी बोर्डले अन्तिमपटक वार्ता गर्ने तयारी गरेको छ । 'वार्ताका लागि उच्च तहका अधिकारी सम्मिलित हुने टोली पठाउन पत्र लेखेका छौं,' बोर्डका प्रवक्ता उत्तमभक्त वाग्लेले भने, 'वार्ता गरी अन्योल चिर्न चाहन्छौं ।'

७५० मेगावाटको आयोजना निर्माणका लागि बोर्डले श्री गर्जेजसँग समन्वय गरिरहेको छ । बोर्डले ५ सय मेगावाटभन्दा बढी क्षमताका आयोजना निर्माणमा सहजीकरण गर्ने गरेको छ । श्री गर्जेज विश्वकै सबैभन्दा ठूलो जलविद्युत् आयोजना बनाएको कम्पनी हो । तर, नेपालमा भने कम्पनी उदासीन देखिएको छ । यही कारण सरकारले ०७५/७६ को बजेटमार्फत यो आयोजना स्वदेशी लगानीमै निर्माण गर्ने घोषणा गरिसकेको छ । तर, चिनियाँ सरकारले भने अझै बनाउन चाहेको धारणा बजेटलगत्तै सार्वजनिक गरेको थियो । चीनको विदेश मन्त्रालयका प्रवक्ताले कम्पनीले पश्चिम सेती निर्माणबाट हात झिकिनसकेको बताएका थिए । सरकारले पनि स्वदेशी लगानीमा बनाउने भने पनि आयोजना निर्माणका लागि चिनियाँ कम्पनीलाई दिइएको सम्झौता तोडेको छैन ।

साउन १ मा बसेको बोर्ड सञ्चालक समिति बैठकले आयोजनाबारे २ महिनाभित्र निष्कर्षमा पुग्न कार्यालयलाई निर्देशन दिएको थियो । 'आयोजनाबारे अर्थ मन्त्रालय, ऊर्जा जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालय र विकासकर्ता कम्पनीसँगको छलफलपछि निष्कर्षमा पुग्न निर्देशन दिइएको छ,' बोर्ड बैठकपछि जारी प्रेस विज्ञप्तिमा उल्लेख छ । विकासकर्ता चिनियाँ कम्पनीले विभिन्न सर्त राख्दै आयोजनाको काम अघि बढाउन आनाकानी गरेपछि यसअघि पनि बोर्डले अध्ययनका लागि समिति गठन गरेको थियो । अघिल्लो वर्षको फागुन २५ मा बसेको लगानी बोर्डको सञ्चालक समितिको बैठकले अध्ययन समिति गठन गरेको थियो ।

समितिले बोर्डलाई दिएको प्रतिवेदनमा चिनियाँ कम्पनीसँगको सम्झौता खारेज गरी आफैले बनाउने वा 'श्री गर्जेज' लाई नै कम क्षमतामा आयोजना बनाउन स्वीकृति दिने विकल्प उल्लेख गरेको छ । 'अब आयोजनाको जडित क्षमता घटाएरै पनि निर्माण गर्न दिन सकिने विषयमा छलफल हुन्छ,' लगानी बोर्ड स्रोतले भन्यो, 'यो वार्तामा कुनै उपलब्धि नभए सम्झौता तोड्ने तयारी छ ।'

अर्थमन्त्री युवराज खतिवडाले प्रस्तुत गरेको ०७५/७६ को बजेटमा 'पश्चिम सेतीलाई नेपालभित्रकै स्रोत परिचालन गरी निर्माण सुरु गरिनेछ' भनी उल्लेख छ । बोर्डले ०६८ मा चिनियाँ कम्पनी श्री गर्जेजसँग ७ सय ५० मेगावाट क्षमतामा आयोजना निर्माणका लागि सम्झौता गरेको थियो । तर, कम्पनीले आफ्नो अध्ययनअनुसार ७५० मेगावाट

क्षमतामा पश्चिम सेती बनाउँदा लागत महँगो पर्ने भन्दै ६ सय मेगावाट क्षमतामा बनाउने प्रस्ताव गरेको थियो ।
नेपाली पक्षले यसलाई अस्वीकार गर्दै आएको छ ।

‘श्री गर्जेज’ को सहायक कम्पनी सीडब्लूई इन्भेस्टमेन्ट कर्पोरसन र लगानी बोर्डबीच भएको सम्झौताअनुसार उक्त
आयोजना श्री गर्जेज र नेपाल विद्युत् प्राधिकरणको लगानीमा बनाइनेछ । आयोजनामा श्री गर्जेजको ७५ र २५
प्रतिशत प्राधिकरणको सेयर हुने उल्लेख छ । दुवैको लगानीमा संयुक्त कम्पनी स्थापना गरी आयोजना अघि बढाउने
समझदारी भएको हो ।

विद्युत् आयोजना अघि बढाउन श्री गर्जेजले विद्युत् खरिददर बढाउनुपर्ने, १० वर्षभन्दा बढी समय डलरको भाउमा
विद्युत् बिक्री सुविधा हुनुपर्ने, १७ प्रतिशत नाफा निश्चित गर्नुपर्ने, आयोजनाका लागि आफूले अहिलेसम्म गरेको
लगानी पुँजीकरण गर्नुपर्ने लगायतका माग बोर्डसमक्ष पेस गरेको थियो ।

प्राधिकरणले जलाशययुक्त आयोजनाको विद्युत् हिउँदमा १२ रुपैयाँ ४० पैसा र वर्षामा ७ रुपैयाँ १० पैसामा किन्ने दर
निर्धारण गरेको छ । यो मूल्यमा विद्युत् बिक्री गर्दा आयोजना नाफामा नजाने निष्कर्ष श्री गर्जेजको छ ।

विद्युत् खरिदको वर्तमान निर्देशिकाअनुसार जलविद्युत् आयोजनाले विदेशी लगानी नतिरुन्जेल वा १० वर्षसम्म
जुन चाँडै हुन्छ त्यही बेलासम्म मात्रै डलरको भाउमा विद्युत् खरिद गर्न मिल्ने व्यवस्था छ ।

यही विवादका कारण वर्षौंदेखि चर्चामा रहेको पश्चिम सेती जलविद्युत् अघि बढ्न नसकेको हो । ऊर्जामन्त्री वर्षमान
पुनले २५ वैशाखमा भावी योजना समेटेर जारी गरेको श्वेतपत्रमा पश्चिम सेतीलाई प्रदेश नम्बर ७ को मेगा
आयोजनाका रूपमा उल्लेख गरिएको छ ।

बैतडी, बझाङ, डडेल्धुरा र डोटी जिल्लालाई छुने आयोजनाले वार्षिक २ अर्ब ८० करोड युनिट विद्युत् उत्पादन गर्ने
अनुमान छ । आयोजनाका लागि १ खर्ब ८० अर्ब लाग्ने अनुमान छ ।

आयोजना निर्माणका लागि सरकारले ०५४ मा अस्ट्रेलियाली कम्पनी ‘स्मेक’ लाई दिएको थियो । पटकपटक म्याद
थप्दा पनि कम्पनीले आर्थिक स्रोत जुटाउन नसकेपछि ०६८ साउनमा सम्झौता खारेज भएको थियो । सोही वर्ष
आयोजना निर्माणको जिम्मा श्री गर्जेजलाई दिने निर्णय भएको थियो । श्री गर्जेजले ०६८ मा गरेको सम्झौतामा
आयोजना सन् २०१४ देखि निर्माण सुरु गरी २०१९ को डिसेम्बरमा गरिसक्ने उल्लेख छ ।

श्रोत: गोरखापत्र, २०७५/०४/१२

आँखु खोला हाइड्रोको आईपीओ

आँखु खोला हाइड्रो पावर कम्पनीले साउन दोस्रो सातादेखि साधारण सेयर (आईपीओ) निष्काशन गर्ने भएको छ । कम्पनीले साउन १७ गतेदेखि आयोजना प्रभावित धादिङ्का बासिन्दाका लागि आठ करोड रुपियाँ बराबरको आठ लाख कित्ता साधारण सेयर निष्काशन गर्न लागेको हो । आईपीओमा छिटोमा साउन ३१ गतेभित्र र ढिलोमा भदौ १५ गतेभित्रसम्म आवेदन दिई सक्नुपर्ने कम्पनीले जनाएको छ ।

कम्पनीलाई धितोपत्र बोर्डले गत असार २७ गते सर्वसाधारण र आयोजना प्रभावित क्षेत्रका बासिन्दाका लागि कुल २० करोड रुपियाँ बराबरको २० लाख कित्ता आईपीओ निष्काशनको अनुमति दिएको थियो । यसमध्ये पहिलो चरणमा आयोजना प्रभावितलाई सेयर बिक्री गर्न लागेको हो । कम्पनीले दोस्रो चरणमा सर्वसाधारण लगानीकर्ताका लागि चुक्ता पुँजीको १५ प्रतिशतले हुन आउने १२ करोड रुपियाँ बराबरको आईपीओ निष्काशन गर्नेछ । स्थानीयले समेत सबै सेयर नकिने बाँकी रहेको सेयरसमेत सर्वसाधारण लगानीकर्ताका लागि नै निष्काशन गरिने बिक्री प्रबन्धक सिभिल क्यापिटलले जनाएको छ ।

इक्रा नेपालले आँखु खोला जलविद्युत् कम्पनी लिमिटेडको आईपीओ ग्रेड फाइभको ग्रेडिड प्रदान गरेको छ । यसले कम्पनीको अवस्था औसतभन्दा कमजोर रहेको सङ्केत गर्छ । हाल कम्पनीको चुक्ता पुँजी ६० करोड रुपियाँ रहेको छ ।

कम्पनीबाट प्रवर्द्धित आँखु खोला-१ जलविद्युत् आयोजना निर्माण सम्पन्न भई विद्युत् उत्पादन गरिरहेको छ । आयोजनाको कुल लागत २४२.७३ करोड रहेको छ । आयोजना निर्माण सम्पन्न भई मिति २०७० साल भाद्र ८ गतेदेखि व्यावसायिक उत्पादन सुरु भइसकेको छ । कम्पनीबाट निर्माण सम्पन्न भई सञ्चालनमा रहेको जलविद्युत् आयोजनाको क्षमता ८.४ मे.वा. रहेको छ ।

आयोजनाबाट उत्पादित वार्षिक ४६ गिगावाट विद्युत् शक्ति नेपाल प्राधिकरणको केन्द्रीय प्रसारण लाइनमा समावेश गरिएको छ । कम्पनीले आईपीओबाट सङ्कलित रकम आँखु खोला-१ जलविद्युत् आयोजना निर्माण गर्ने क्रममा लिएको सहवित्तीयकरण कर्जा आंशिक रूपमा भुक्तानीमा प्रयोग गर्ने बताएको छ ।

श्रोत: १२खरी इटकम्, २०७५/०४/१३

जुम्लामा चुकेनी जलविद्युत् निर्माण हुने

जुम्लाको पातारासी गाउँपालिका-१ गडीगाउँमा रु ४२ करोडमा चुकेनी साना जलविद्युत् आयोजना निर्माण हुने भएको छ । यसअघि ५०० किलोवाट जलविद्युत् निकाल्ने डिजाइन स्टिमेट गरिएको उक्त जलविद्युत् आयोजना अब भने एक मेगावाट निकाल्ने तयारी गरिएको छ । यसका लागि भदौ महिनाको पहिलो सातासम्म टेण्डर हुने आयोजना निर्माण समितिका अध्यक्ष गोरबहादुर बुढाले जानकारी दिए । आयोजना निर्माणार्थ नेपाल सरकार वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्रबाट रु २५ करोड ९९ लाख तीन हजार ५४९ बजेट छुट्याइसकेको उनले बताए ।

एशियाली विकास बैंकको अनुदान सहयोगमा नेपाल सरकार वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र खुमलटार ललितपुरमार्फत यो आयोजना निर्माण हुन थालेको परियोजना इन्जिनियर ब्रिटिश सिंहले जानकारी दिए ।

इन्जिनियर सिंहले विद्युत् गृहका लागि रु २६ करोड र ट्रान्समिसन लाइनका लागि रु १० करोड लागत बजेट रहेको बताए । केही प्रतिशत समुदायको योगदान रहने बताउँदै उनले अपुग रकम एडिपीको सहयोगमा बैकमार्फत ऋण लिइने जनाए ।

विसं २०६९ देखि पहल थालिएको उक्त आयोजना निर्माणका लागि प्रदेश सरकारले योगदान दिने आन्तरिक मामिला तथा कानूनमन्त्री नरेश भण्डारीले जानकारी दिए । “यो आयोजना निर्माण भएसँगै सिंगो जुम्ला उज्यालो हुनेछ । त्यसका साथै जवा खोलाबाट ३०० मेगावाट विद्युत् निकाल्न पहल आरम्भ गरेका छौं,” आन्तरिक मामिलामन्त्री भण्डारीले भने ।

विद्युत् निर्माण भएमा पातारासी गाउँपालिकाका तीन हजार ३२० घरधुरीका करीब १६ हजार जनताले प्रत्यक्ष लाभ लिने जनाइएको छ । उक्त लाइन सदरमुकाम जुम्ला खलंगासम्म ल्याउने तयारी भइरहेको आयोजना निर्माण समितिका अध्यक्ष बुढाले बताए । रासस

श्रोत: आर्थिक दैनिक

नेपालको भौगोलिक अवस्था र जलस्रोतको सम्भावना

गम्भीर बहादुर हाडा

बग्ने पानी, जम्ने पानी, परेको पानी र भुइँमुनिको पानी हाम्रा जलस्रोतहरू हुन्। नेपाल समुद्रदेखि टाढा पर्दछ। तर, पानीको हकमा नेपाल क्षेत्रफल तथा जनसंख्याका दृष्टिले सौभाग्यशाली छ। नेपालको जल सम्पदा राष्ट्रियस्तरमा मात्र नभई अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा पनि महत्वपूर्ण मानिएको छ। जलस्रोतको उपयोगलाई हेर्दा निम्न तीन क्षेत्रहरूमा विभाजन गर्न सकिन्छ। पानी नेपालको सबैभन्दा ठूलो र महत्वपूर्ण प्राकृतिक स्रोत हो। नेपालमा पानीको मुख्य स्रोतहरूमा वर्षात, हिमनदी, नदी र भूमिगत जल हो। यहाँ हिमालदेखि तराईसम्म, पूर्वदेखि पश्चिमसम्म जताततै सयौंको संख्यामा नदी, हिमनदी, ताल पोखरीहरू छरिएर रहेका छन्। सतही पानीको रूपमा हिमनदी, नदीहरू महत्वपूर्ण रहेका छन्। नेपालको जलसम्पदा पिउन, व्यक्तिगत सरसफाइ, कृषि, धार्मिक क्रियाकलापहरू, औद्योगिक उत्पादन, जलविद्युत् निर्माण र मनोरञ्जनका क्रियाकलापहरू आदिको निम्ति उपयोग गरिँदै आएको पाइन्छ। सम्पूर्ण नदीहरूको जलभण्डार क्षमतालाई हेर्दा यहाँ दुई लाख दुई हजार मिलियन क्यूबिक मिटरको जलभण्डार क्षमता रहेको छ। साथै कोशी, गण्डकी र कर्णालीजस्ता तीन ठूला नदीहरूको क्षमता एक लाख ४८ हजार क्यूबिक मिटर अर्थात् नेपालको कुल जलस्रोत क्षमताको ७५ प्रतिशत रहेको छ। विश्वको दोस्रो तथा एसिया महादेशको प्रथम पानीको धनी मुलुक नेपालले हालसम्म आफूसँग भएको ठूलो अर्थोपार्जनको खानीलाई राम्रो सदुपयोग गर्न सकिरहेको छैन। वर्तमान स्थितिमा पानीको माग र आपूर्तिको असन्तुलित स्थितिलाई हेर्दा बीसौं शताब्दी पेट्रोलियम पदार्थको शताब्दी थियो भने २१ औं शताब्दी पानीको हुनेछ। यसैका लागि एकातिर सानातिना झै-झगडादेखि लिएर अर्कोतिर देश देशका बीच ठूलाठूला युद्ध नहोला भन्न सकिँदैन।

नेपालका कुल नदीहरूमध्ये करिब ८० प्रतिशत नदीहरू केशी, गण्डकी र कर्णालीमा नै मिसिएका छन्। नेपालबाट बगेर जाने नदीले भारतको गंगा नदीमा सुख्खा याममा पनि ७५% योगदान दिएका छन्। यसको कारणमा नेपालका नदीहरूको उद्गम स्थल हिमालय हुनु हो। हिमालय नदीहरूबाट बग्ने नदीको वार्षिक जलप्रवाह ४१ प्रतिशत रहेको छ। नेपालका नदीहरूको अनुमानित औसत वार्षिक सतही बहाव क्षमता एक सय ७० बिलियन घनमिटर रहेको छ। नेपालको विद्युत् शक्तिका विषयमा अध्ययन गर्दा नेपालमा प्रजातन्त्र बहाली (२००७ साल) पश्चात् विद्युत् उत्पादनमा क्रमशः विकास हुँदै गइरहेको पाइन्छ। नेपालमा साना ठूला नदीबाट सम्भाव्य भनिएको जल सम्पदाको पूर्ण सदुपयोग गर्न सकिएमा कुल तीन हजार मेगावाट (यस मध्ये २५००० हजार मेगावाट आर्थिक दृष्टिले सम्भाव्य) विद्युत् शक्ति हुन सक्ने र यसको २० प्रतिशत मात्र उपयोग गर्न सकिएमा पनि कुल खेतीयोग्य भूमिमा सिँचाई सुविधा पुग्ने अनुमान छ। नेपालमा परम्परागत रूपमा दाउराबाट ताप उत्पादन गर्ने प्रणाली आजसम्म पनि प्रमुख रूपमा विद्यमान छ। कुल ऊर्जा खपतमध्ये दाउराको खपत ६८ दशमलव छ प्रतिशत कृषिजन्य अवशेष

१५ दशमलव तीन प्रतिशत र पशुजन्य अवशेष आठ दशमलव शून्य प्रतिशत खपत हुने अनुमान छ । नेपालको धरातलीय स्वरूप, नदीहरूको बहाव, बाँध बाँध्ने ठाउँहरूको अवस्थितिले गर्दा कम लागतमा विद्युत् उत्पादन गर्न सकिने सम्भावना छ । यसरी कम लागतमा उत्पादन गर्न सके आन्तरिक तथा निर्यात बजारमा प्रसार गर्न सजिलो हुन जान्छ । नेपालका ठूला ठूला नदीहरू हिमालयबाट बगेका छन् । यिनीहरूको पानीको मुहान कहिल्यै नसकिने हिउँबाट बग्ने हुनाले जल विद्युत्को लागि सदैव पानी प्राप्त भइरहन्छ । विभिन्न मौसममा पनि पानीको मात्रामा त्यति ठूलो फरक नपर्ने हुनाले स्थिर रूपमा सधैंभरि विद्युत् शक्ति उत्पादन गर्न सकिने सम्भावना रहन्छ । प्रशस्त मात्रामा जलविद्युत् शक्ति उत्पादन गर्न सकेको खण्डमा यसले दाउरा आदिको निमित्त वन जङ्गल माथिको आश्रितको मात्रालाई घटाई वन सम्पदाको रक्षा गर्न सकिन्छ । पानी घरायसी प्रयोगको दृष्टिकोणले पनि अत्यन्त महत्वपूर्ण साधन हो । पिउन, कपडा धुन, नुहाउन, भाँडावर्तन सफा गर्न पानी नै आवश्यक हुन्छ । पानीको सहायताबाट नै उल्लिखित कार्य सञ्चालन सम्भव हुने कारण घरायसी प्रयोजनमा पानीको स्थान महत्वपूर्ण छ । जलस्रोतको उपयोग गर्नाले सिँचाइको विकास गर्नमा पनि बढी सहयोग मिल्छ । कृषि व्यवसायमा फसल उत्पादन बढाउनको लागि पनि सिँचाइ अत्यावश्यक पूर्व शर्त हो । कृषिजन्य वस्तुको उत्पादन तथा उत्पादकत्व बढाउन, सघन खेती तथा बहुवाली प्रणालीलाई विकसित गर्न र जीवन निर्वाह खेतीपातीलाई व्यापारिकता तथा नाफाको खेतीमा परिणत गर्न सिँचाइको महत्वपूर्ण स्थान रहन्छ । यो जलस्रोतको उपयोगद्वारा मात्र सम्भव हुन आउँछ । जल विद्युत् शक्तिको माध्यमबाट देशमा रेल, ट्रलिबस, रोपवे, टाम आदि यातायातका साधनहरू र टेलिफोन, टेलिप्रिन्ट, टेलेक्स, आकाशवाणी आदि सञ्चारका साधनहरूको विकास गर्नमा पनि मद्दत पु-याउने गर्दछ । यातायातका साधनका लागि आवश्यक पेट्रोलियम पदार्थमा व्यय हुने विदेशी मुद्राको बचत भई आर्थिक विकासमा सहयोग प्राप्त हुन्छ । जल विद्युत् शक्तिको विकास भएमा यसले रोजगारको अवसरमा वृद्धि गरी प्रतिव्यक्ति आमदानी र राष्ट्रिय आमदानीमा वृद्धि गर्दछ । नेपालमा साना ठूला नदीबाट सम्भाव्य भनिएको जल सम्पदाको पूर्ण सदुपयोग गर्न सकिएमा कुल तीन मेगावाट (यसमध्ये २५००० हजार मेगावाट आर्थिक दृष्टिले सम्भाव्य) विद्युत् शक्ति हुन सक्ने र यसको २० प्रतिशत मात्र उपयोग गर्न सकिएमा पनि कुल खेतीयोग्य भूमिमा सिँचाइ सुविधा पुग्ने अनुमान छ । नेपालमा परम्परागत रूपमा दाउराबाट ताप उत्पादन गर्ने प्रणाली आजसम्म पनि प्रमुख रूपमा विद्यमान छ । कुल ऊर्जा खपतमध्ये दाउराको खपत ६८ दशमलव छ प्रतिशत कृषिजन्य अवशेष १५ दशमलव तीन प्रतिशत र पशुजन्य अवशेष आठ दशमलव शून्य प्रतिशत खपत हुने अनुमान छ ।

विद्युत्ले कृषि, उद्योग र अन्य क्षेत्रको सन्तुलित विकासमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने भएकाले एकातिर उचित मूल्यमा विद्युत् आपूर्ति हुनु आवश्यक छ भने अर्कोतिर यसको प्रभावकारी उपयोग पनि त्यत्तिकै जरूरी छ । सन्तुलित विकासमा विद्युत् विकासले गतिशीलता ल्याउने निर्विवाद छ । विद्युत् क्षेत्रको विकासमा ठूलो वित्तीय लगानी आवश्यक छ । देशको जनसंख्याको अधिकांश भाग ग्रामीण क्षेत्रमा छ र अधिकांश कृषिजन्य उद्योग, सिँचाइ र घरेलु उद्योगको पनि यतैतिर केन्द्रित छन् । ग्रामीण क्षेत्रको

विकासमा नै देशको समग्र विकास निर्भर हुने भएकाले सहरी तथा ग्रामीण क्षेत्रमा विद्युत् उपभोगको समान अवसर उपलब्ध गराएमा मात्र सन्तुलित विकास सम्भव हुन्छ । ग्रामीण विद्युतीकरणले कृषिलाई आधुनिकीकरण गर्न, घरपरिवारमा विद्युत् उपलब्ध गराउन तथा तराई क्षेत्रमा भूमिगत जलमार्फत सस्तो लागतमा सिँचाइ प्रयोग गरी त्यस क्षेत्रको कृषि उत्पादन उत्पादकत्व र आय आर्जन वृद्धि तथा आर्थिक विकासमा ठूलो सहयोग पु-याउँछ । विद्युत्ले महिलाहरूलाई कठिन परिश्रमबाट राहत दिई उनीहरूलाई घरभित्रको प्रदूषणबाट पनि बचाउन मद्दत गर्छ । ग्रामीण भेगमा दूरशिक्षा तथा ग्रामीण सञ्चारको निमित्त पनि विद्युत् विस्तार ठूलो मद्दत गर्छ । ग्रामीण क्षेत्रको आर्थिक, सामाजिक विकासलगायत न्यायको पक्षमा पनि ग्रामीण विद्युतीकरणले ठूलो मद्दत पु-याउँछ । विद्युत्को विकास भएमा सिँचाइ सुविधाहरूको विकासद्वारा परम्परागत कृषि प्रणालीलाई आधुनिकीकरण गर्न सकिन्छ । विभिन्न प्रकारका साना ठूला र मझौला उद्योगहरू पनि ग्रामीण क्षेत्रमा जलविद्युत्द्वारा सञ्चालन गर्न सकिन्छ । जलविद्युत्को विकासले ग्रामीण आद्योगिकीकरण गर्नमा निकै ठूलो सघाउ पु-याउने हुन्छ । नेपालमा वैकल्पिक/नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधिको दिगो विकास गरी ग्रामीण क्षेत्रमा ऊर्जाको आपूर्ति गर्ने, ऊर्जा प्रविधिबाट विभिन्न स-साना उद्योग तथा व्यवसायहरू सञ्चालन गरी खासगरी ग्रामीण जनताको आर्थिक-सामाजिक स्थितिमा सुधार ल्याउने, क्षेत्रीय सन्तुलन कायम गर्ने तथा वन विनाशबाट ग्रामीण क्षेत्रमा देखिएको वातावरणीय समस्यालाई न्यून गर्ने उद्देश्यअनुरूप नेपाल सरकारले वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्रको स्थापना गरेको हो । यी उद्देश्य परिपूर्तिका लागि वैकल्पिक ऊर्जा प्रविधिको नीति निर्माणमा नेपाल सरकारलाई आवश्यक सहयोग तथा परामर्श दिने, अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन कार्यक्रमहरू तर्जुमा गर्ने, ऊर्जासँग सम्बन्धित विभिन्न संघ/संस्थाहरूलाई समन्वय गरी कार्यक्रम कार्यान्वयन गराउने, कार्यक्रमको गुणस्तर नियन्त्रण, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने आदि कार्यहरू वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्रले गर्दै आइरहेको छ । सौर्य ऊर्जा तथा लघु जलविद्युत् आयोजनाको लागि प्राप्त हुने आर्थिक स्रोतहरूलाई व्यवस्थित, सरल, छिटो छरितो रूपमा परिचालन गर्न तथा आवश्यक ऋणको लागि बैंकहरूसँग समन्वय गरी ऋणको व्यवस्था गर्न वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्रअन्तर्गत ग्रामीण ऊर्जा कोषको स्थापना गरी सञ्चालन भइरहेको छ । हाल उक्त कोषको स्थापनाले विशेष गरी ग्रामीण जनताको नयाँ तथा दिगो ऊर्जा प्रणालीहरूमा पहुँच वृद्धि भई राष्ट्रिय विद्युत् प्रसारणबाट विद्युत् सेवा पुग्न नसकेका ठाउँहरूमा विद्युत् सेवा पुगी शिक्षा र स्वास्थ्यमा सुधार हुनुको साथै आय आर्जन तथा रोजगारीमा प्रत्यक्ष योगदान पुगी जीवनस्तरमा उल्लेखनीय सुधार भएको छ । त्यस्तै, निम्न आय भएका सर्वसाधारणले समेत गोबरग्यास प्लान्टको निर्माण गर्न सकून् भन्ने उद्देश्यअनुरूप उक्त केन्द्रले केएफ डब्लुको सहयोगमा बायोग्यास कर्जा युनिटको स्थापना गरी ऋण प्रवाह गर्दै आएको छ । साथै, नेपाल सरकारले यस केन्द्रमार्फत ग्रामीण क्षेत्रको लागि नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधिमा अनुदानको व्यवस्था तथा त्यस्ता सामग्रीहरूको आयातमा लाग्ने भन्सार तथा मूल्य अभिवृद्धि कर छुटको व्यवस्था गर्दै आएकोमा यस आर्थिक वर्षदेखि सहरी सौर्य विद्युतीकरण कार्यक्रमअन्तर्गत सहरको लागि आयात गरिने सौर्य ऊर्जाको सामग्रीहरूमा पनि भन्सार तथा मूल्य अभिवृद्धि कर छुटको व्यवस्था गर्दै आएको

छ ।

२०७४ साल फागुन मसान्तसम्म कुल जडित विद्युत् एक हजार ४४ दशमलव छ प्रतिशत मेगावाट मध्ये जलविद्युत्बाट नौ सय ९० दशमलव पाँच मेगावाट, थर्मल प्लान्टबाट उत्पादित विद्युत् ५३ दशमलव चार मेगावाट र सौर्य ऊर्जाबाट शून्य दशमलव सात मेगावाट रहेको छ । नेपाल विद्युत् प्राधिकरणको स्वामित्व सञ्चालित विद्युत् परियोजनावाट पाँच सय तीन दशमलव चार मेगावाट र निजी क्षेत्रबाट सञ्चालित विद्युत् परियोजनावाट चार सय ८३ दशमलव दुई मेगावाट राष्ट्रिय ग्रिडमा जडान गरिएको छ । चालू आर्थिक वर्षको प्रथम आठ महिनामा लोडसेडिङ न्यूनीकरणका लागि भारतवाट एक हजार आठ सय ३४ गिगावाट घन्टा बरबरको विद्युत् आयात भएको छ । गत आर्थिक वर्ष २०७३/२०७४ मा भारतवाट दुई हजार एक सय ७९ गिगावाट घन्टा बराबरको विद्युत् आयात गरिएको थियो । हालसम्म पनि पनि नेपालको ग्रामीण भेगका हरेक १० परिवार मध्ये तीन परिवार विद्युत् आपूर्तिका कारण अध्यारोमा बस्न बाध्य छन् । दिगो विकासको लक्ष्यअनुसार सन् २०३० सम्ममा नवीकरणीय तथा वैकल्पिक ऊर्जाको हिस्सालाई वृद्धि गरी विश्वव्यापी ऊर्जाको दक्षता सुधारको दरलाई दोब्बर गर्न लगानीलाई त्यसतर्फ केन्द्रित गर्नुपर्ने देखिएको छ । चालू आर्थिक वर्षको प्रथम आठ महिनामा विद्युत् व्यवस्थापन तथा चुहावटमा उल्लेखनीय सुधार भई लोडसेडिङमा कमी आएको छ । यस अवधिमा विद्युत् चुहावट समग्रमा दुई दशमलव सात प्रतिशत बिन्दुले कम भएको छ । चालू आर्थिक वर्षको प्रथम आठ महिनामा दार्चुलामा सञ्चालित चमेलिया जलविद्युत् आयोजनाबाट ३० मेगावाट तथा अन्य आयोजनाहरूवाट ४२ दशमलव एक प्रतिशत मेगावाट गरी ७२ दशमलव एक प्रतिशत मेगावाट विद्युत् थप भएको छ । गत आर्थिक वर्षको सोही अवधिमा एक सय पाँच दशमलव तीन प्रतिशत मेगावाट विद्युत् उत्पादन भएको थियो । नेपाल विद्युत् प्राधिकरण र यसका सहायक कम्पनीहरूमार्फत नेपाल सरकारको लगानी भएका कुल सात सय १० मेगावाट क्षमताका पाँच वटा जलविद्युत् आयोजना निर्माणको विभिन्न चरणमा रहेका छन् । चालू आर्थिक वर्षको प्रथम आठ महिनामा विद्युत् प्रसारण लाइनतर्फ एक सय ३२ केभी तथा अन्य भोल्टेजस्तरका प्रसारण लाइन विस्तार आयोजनातर्फ ६२ वटाको निर्माण कार्य सम्पन्न भएको छ । चालू आर्थिक वर्ष २०७४/७५ को प्रथम आठ महिनासम्ममा नेपाल विद्युत् प्राधिकरण तथा निजी क्षेत्रका जलविद्युत् कम्पनीलाई ५९८० मेगावाट जडित क्षमता बराबरको ११९ वटा ठूला र साना जलविद्युत् आयोजनाहरूको विद्युत् उत्पादको सर्वेक्षण अनुमति पत्र जारी भएको छ । आर्थिक वर्ष २०७३/२०७४ सम्ममा १८३ वटा आयोजनाहरूको ९८६८ मेगावाटको विद्युत् उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमति पत्र जारी भएको थियो । आर्थिक वर्ष २०७४/२०७५ को फागुन महिना सम्ममा कुल २४९४७ दशमलव छ प्रतिशत मेगावाट क्षमता बराबरका जलविद्युत् आयोजनाको लागि विभिन्न प्रकारका अनुमति पत्र तारी भएको छ । आर्थिक वर्ष २०७३/२०७४ सम्ममा निजी क्षेत्रका विद्युत् प्रवर्द्धक कम्पनीहरू र नेपाल विद्युत् प्राधिकरणबीच कुल जडित क्षमता ३३९५ मेगावाट बराबरको २१३ आयोजनाको विद्युत् खरिदबिक्री सम्झौता सम्पन्न भएको छ । जसमध्ये कुल जडित क्षमता ४४१ मेगावाट बराबरको ६० वटा आयोजनाहरूबाट व्यापारिक योजनाहरू सुरुभई राष्ट्रिय विद्युत् प्रयालीमा आबद्ध भएको छ । कुल

जडित क्षमता २४४ मेगावाट बराबरको १०२ वटा आयोजनाहरूको वित्तीय व्यवस्था सम्पन्न भई निर्माणाधीन अवस्थामा रहेका छन् भने ९१० मेगावाट क्षमताका ५१ वटा आयोजना निर्माणको विभिन्न चरणमा रहेका छन् । चालू आर्थिक वर्षको प्रथम आठ महिनामा १३२ केभी प्रसारण लाइनतर्फ १०५० सर्किट किलोमिटर र २२० केभीतर्फ १२३८ सर्किट किलोमिटर निर्माणाधीन रहेको छ । साथै यस अवधिमा ४०० केभी प्रसारण लाइनतर्फ ७५० सर्किट किलोमिटर, १३२ केभी सबस्टेशन क्षमतातर्फ पाँच सय ६ खर्ब र २२० केभी सब स्टेशन क्षमतातर्फ ७२६ खर्ब निर्माणधीन रहेको छ ।

हालसम्म पनि ११ नगरपालिका र १०३ गाउँपालिकामा राष्ट्रिय प्रसारणमार्फत विद्युत्को पहुँच पग्न सकेको छैन । राष्ट्रिय ग्रीडमा नजोडिएका नगरपालिका र गाउँपालिकाका केही क्षेत्रमा वैकल्पिक ऊर्जाको प्रयोग हुँदै आएको छ । कुल जनसंख्याको करिब १८ प्रतिशत जनसंख्या नवीकरणीय ऊर्जा स्रोतबाट विद्युत् पहुँच पुगेको छ । साथै ३१ प्रतिशत जनसंख्याले विभिन्न प्रयोजनमा स्वच्छ नवीकरणीय ऊर्जाको प्रयोग गरेका छन् । आर्थिक वर्ष २०७४/२०७५ को प्रथम आठ महिनासम्ममा वैकल्पिक ऊर्जाअन्तर्गत लघु तथा साना जलविद्युत् आयोजनाबाट ३० मेगावाट र सौर्य तथा वायु ऊर्जाबाट २६ दशमलव पाँच प्रतिशत मेगावाट नवीकरणीय ऊर्जाको प्रयोग भइरहेको छ । आर्थिक वर्ष २०७४/२०७५ को प्रथम आठ महिनामा बायोग्यासतर्फ ८३४६ वटा प्लान्ट जडान भएको छ । लघु तथा साना जलविद्युत् आयोजनाबाट ९३९ दशमलव पाँच प्रतिशत किलोवाट विद्युत् उत्पादन भएको छ । यसका साथै सो अवधिमा १६५७२ वटा सौर्य घरेलु विद्युत् प्रणाली जडान भएको छ । भने १०,०१८ वटा सुधारिएको चुलो तथा २०३ वटा पानीघट्ट जडान भएको छ । नेपालले २०७४ साल फागुन मसान्तसम्म २२ लाख ८६ हजार प्रमाणित उत्सर्जन न्यूनीकरण मध्ये १८ लाख प्रमाणित उत्सर्जन न्यूनीकरण बिक्रीबाट एक करोड ३५ लाख अमेरिकी डलर आम्दानी गरेको छ ।

नेपालको लागि जलविद्युत् नै ऊर्जाको महत्वपूर्ण एवं भरपर्दो स्रोत हो । नेपालको संविधानले जनसहभागितामा आधारित स्वदेशी लगानीलाई प्राथमिकता दिँदै जलस्रोतको बहुउपयोगी विकास गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरेको छ । ऊर्जा मुलुकको विकासको मेरुदण्ड भएकोले नेपालका पछिल्ला आवधिक योजनाहरूमा ऊर्जा क्षेत्रले उच्च प्राथमिकता पाउँदै आएको छ । सरकारी, निजी र सामुदायिक लगानीका साथसाथै विदेशी लगानीमार्फत् जलविद्युत् क्षेत्रको विकास तथा प्रवर्द्धन गर्ने प्रयास भइरहेको छ । समसामयिक ऐननियम, नीतिहरूको निर्माण तथा तिनको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि संस्थागत व्यवस्थाका बाबजुद जलविद्युत् उत्पादनको कुल सम्भावित क्षमताको न्यून मात्रामा मात्र उत्पादन सम्भव हुन सकेको छ । कुल जलविद्युत् जडान क्षमता ८२९ मेगावाट पुगेको छ भने राष्ट्रिय विद्युत् प्रणाली र वैकल्पिक तथा अन्य ऊर्जासमेतमा जनसङ्ख्याको पहुँच ७४ प्रतिशत छ । विद्युत् प्रसारण लाइनको कुल लम्बाइ २,८४८ किलोमिटर छ । २,८९२ गाविसमा विद्युतीय पूर्वाधार पुगेको छ । अतः ऊर्जामा आत्मनिर्भर हुन जलविद्युत्का साना, मझौला तथा ठूला आयोजनाहरूलाई प्राथमिकताका आधारमा कार्यान्वयनमा लैजान आवश्यक भएको छ । मुलुकको आधुनिकीकरण र औद्योगिकीकरणसँगै तीव्र वृद्धि हुन थालेको जलविद्युत्को माग पूरा गर्नु, आयोजनाहरू निर्धारित समय र लागतमा सम्पन्न

गर्नु, आयोजना सञ्चालनका लागि विभिन्न सरोकारवाला निकायहरूबीच समन्वय गर्नु, नियामक तथा वितरण निकायको वितरण प्रणाली विस्तार एवं सुदृढ गर्नु जलविद्युत् उत्पादनमा निजी क्षेत्रको योगदान बढाउनु जलविद्युत् विकासका प्रमुख चुनौतीहरू हुन् । (आर्थिक दैनिकबाट)

श्रोत: क्यापिटल नेपाल, २०७५/०४/१३

जलविद्युतमा ब्याजदर 'फिक्स' गर्न मौद्रिक नीति चुक्यो : सौरभ ज्योतिकाले अन्तर्वार्ता

- सौरभ ज्योति, सभापति, बैङ्क, वित्त तथा बिमा समिति नेपाल उद्योग वाणिज्य महासङ्घ

तरलता (लगानीयोग्य रकम) समस्या समाधान गर्ने उद्देश्य राखेर राष्ट्र बैङ्कले हालै जारी मौद्रिक नीतिले सीआरआर घटाएको छ । त्यसबाट ४८ अर्ब रुपैयाँ तरलता प्राप्त हुने भनिएको छ । तर, बजारमा कर्जा निक्षेप पुँजी अनुपातका कारण लगानीयोग्य पुँजी बजारमा आउने सम्भावना अत्यन्तै कम छ । त्यसैगरी, स्थिर ब्याजदर नहुँदा पनि उद्योग व्यवसाय चलाउन कठिन हुँदै गएको निजीक्षेत्रको भनाइ छ । एक वर्षमा चार पटकसम्म ब्याजदर बढेको छ । अस्वाभाविक रूपमा ब्याजदर बढ्दा उद्योगी व्यवसायी यसबाट पीडित हुँदै आएका छन् । गत आर्थिक वर्षको मौद्रिक नीतिले स्थिर ब्याजदर कायम गर्न र तरलता समस्या सल्टाउन खासै सहयोग नगरेको परिप्रक्ष्यमा चालू मौद्रिक नीतिले पार्ने प्रभाव र अन्य समसामयिक विषयमा नेपाल उद्योग वाणिज्य महासङ्घका बैङ्क, वित्त तथा बिमा समितिका सभापति सौरभ ज्योतिसँग क्यापिटलले गरेको कुराकानी:

चालू वर्षको मौद्रिक नीति आएको छ । यसले निजीक्षेत्रमा कस्तो प्रभाव पार्ने ? निरन्तर देखिँदै आएको तरलता समस्या र ब्याजदरको समाधान गर्न मौद्रिक नीति कतिको सक्षम रहन्छ ?

चालू मौद्रिक नीति समग्रमा सकारात्मक छ । त्यसलाई हामीले महासङ्घबाट स्वागत गरेका छौं । विशेषगरी मौद्रिक नीतिले तरलता अभावको समस्यालाई सम्बोधन गरेको छ । निजीक्षेत्रको मुख्य माग ब्याजदर घटोस् भन्ने थियो । त्यसका लागि ब्याजदर अन्तर (स्प्रेडदर) ५ प्रतिशतबाट घटाएर ३ प्रतिशतमा आउनुपर्छ भन्ने सुझाव दिएका थियौं । यसमा पूरै सम्बोधन नभए पनि आंशिक सम्बोधनमार्फत ४ दशमलव ५ प्रतिशत स्प्रेड कायम भएको छ । यसले ब्याजदर घट्न पक्कै राम्रो गर्छ । त्यसैगरी अनिवार्य नगख अनुपात (सीआरआर) वाणिज्य बैङ्कलाई ६ प्रतिशत, विकास बैङ्कलाई ५ प्रतिशत र वित्तीय कम्पनीलाई ४ प्रतिशत भएकोमा चालू वर्ष ४ प्रतिशतमा सीमित गरिएको छ । यसले ४८ अर्ब रुपैयाँ थप रकम प्रणालीमा देखिएको छ । यसले उत्पादनमूलक क्षेत्रमा प्रभावकारी काम गर्न र तरलता अभाव कम गर्न सघाउँछ ।

त्यसैगरी वैधानिक तरलता अनुपात (एसएलआर) वाणिज्य बैङ्कका लागि १२ बाट १०, विकास बैङ्कका लागि ९ बाट ८ र वित्तीय कम्पनीका लागि ८ बाट ७ प्रतिशत कायम गर्दा तरलता सहज बनाउन थप मद्दत गर्छ । ब्याजदर करिडोरको माथिल्लो सीमा पनि ७ प्रतिशतबाट झारेर साढे ६ प्रतिशत बनाइएको छ । यी सबै कारणले ब्याजदर आगामी दिनमा घट्दो क्रममा जानेछन् ।

त्यसबाहेक औद्योगिक कच्चा पदार्थ आयात गर्न विदेशी मुद्रा प्रवाह गर्ने कर्जाको अवधि ९० दिनबाट १ सय ८० दिन कायम गरिएको छ । हामीले वर्षौंदेखि मागेको सुविधा यसपटक आएको छ र यसले व्यवसायीलाई सजिलो बनाएको छ । त्यसैगरी महिलाहरुलाई न्यून ब्याजदरमा १५ लाख रुपैयाँसम्म ऋण

दिने नीतिले महिलाहरूलाई उद्योग-व्यवसायमा लाग्न र आर्थिक समृद्धिमा उनीहरूको सहभागिता बढाउन सघाउँछ । करिब ५१ प्रतिशतमा रहेको महिलाहरूको उद्योग-व्यवसायमा न्यून सहभागिता छ । यसले उनीहरूलाई अघि आउन प्रोत्साहित गर्छ । जबसम्म महिलालाई अघि बढाउन सकिँदैन, तबसम्म आर्थिक समृद्धिको कुरा धेरै टाढाको विषय बन्छ । रुग्ण उद्योगहरूलाई पनि मौद्रिक नीतिले सम्बोधन गरेको छ । अहिले प्राथमिकता क्षेत्रअन्तर्गत कृषिमा १० प्रतिशत, ऊर्जा र पर्यटनमा १५ प्रतिशत बैङ्क तथा वित्तीय संस्थाले लगानी गर्ने भनिएको छ । जुन एकदमै सकारात्मक पक्ष हो । यी सबै विषय नीतिमा आए पनि त्यसको कार्यान्वयनले मात्रै आगामी बाटो तय हुने हो ।

नीति त कहिले नराम्रो आएको छ र ? तर कार्यान्वयनमा समस्या भएर धेरै क्षेत्र हतोत्साहित (फ्रस्टेड) भएको भन्न मिल्छ ?

नेपालमा बजेट पनि राम्रै आउँछ । देश सङ्घीयतामा गइसकेको छ । प्रदेश सरकारलाई बजेट गइसकेको छ । तर हामी सधैं कार्यान्वयन तहमा चुकिरहेका छौं । बजेट खर्च गर्ने रणनीति प्रभावकारी छैन । जस्तो वैकल्पिक विद्युतीय सवारीका सम्बन्धमा कर्जा प्राप्त हुने र केही ब्याजदरमा पनि छुट हुने भनिएको छ । सरकारले पनि विद्युतीय सवारी आयातलाई प्रोत्साहन गरेर भन्सार शुल्कमा प्रशस्त छुट दिएको छ । तर, यसको कार्यान्वयन चुनौतीपूर्ण छ । पेट्रोलियमबाट चल्ने सवारीमा २ सय ५८ प्रतिशतबाट ३ सय, ४ सय प्रतिशत भन्सार पुग्ने हो भन्न सकिन्छ । विद्युतीय सवारीमा बजेटले नै १ प्रतिशत भन्सार शुल्क लगाएको छ । यसले त बजारमा फालाफाल विद्युतीय सवारी हुनुपर्ने होइन र । तर, खै यस्तो भएको देखिँदैन ।

विद्युतीय सवारीका लागि 'चार्जिङ स्टेशन' आदि पूर्वाधारको व्यवस्था भएको छैन । अनि विद्युतीय सवारी किनेर के गर्नु ? सरकारले गर्न खोजेको राम्रो हो । तर त्यसका अध्ययनबिनै घोषणा गरिँदा कार्यान्वयनमा समस्या भएको हो । अर्काे कुरा, हाम्रो भौगोलिक अवस्था हेरेर पनि यस्ता योजना सार्वजनिक गर्नुपर्ने हो । प्रविधिमा हामी सक्षम भइसकेको अवस्था छैन । त्यसैले बाहिर गाह्रो छ । काठमाडौं उपत्यकामै पनि गर्न नसकिने होइन, सकिन्छ । तर त्यसका लागि दीर्घकालीन रणनीतिअनुसार जानुपर्छ ।

मौद्रिक नीतिका कमजोरी पनि होलान नि ? के के कमजोरी फेला पार्नुभयो ?

अवश्यक कुनै पनि नीतिमा राम्रा र नराम्रा पक्ष हुन्छन् नै । खासगरी तेस्रो मुलुकबाट सामान आयात गर्दा 'टेलिग्राफिक ट्रान्सफर (टीटी) ड्राफ्ट'का रूपमा ५० हजार डलर पठाउन पाइन्थ्यो । तर अहिले त्यसलाई ४० हजार डलरमा सीमित गरिएको छ । आखिर त्यो रकम पनि वैध एवम् पारदर्शी रूपमै बैङ्किङ प्रणालीमार्फत जान्थ्यो । भारतबाट पनि भारतीय रुपैयाँ (भारु) तिरेर सामान ल्याउँदा पनि ५ करोडमा सीमित गरिएको छ । सबैले पारदर्शी रूपमा काम गर्नुपर्छ भन्नेमा निजीक्षेत्र पनि सचेत छ । तर १० हजारले के नै गर्न सक्थ्यो र ? एक लाख डलर पुऱ्याएकै भए पनि के नै हुन्थ्यो ? यो बढाउन सकिन्थ्यो नि । त्यसैगरी नेपाल र चीनबीच स्थानीय मुद्रामा चीनसँग एलसी खोल्ने व्यवस्था सबै बैङ्कलाई दिनुपर्ने थियो । अहिले सीमित बैङ्कबाट मात्रै यो काम भएकाले कतिपय बेला गाह्रो हुने गरेको छ ।

यसअघि भारत तथा तिब्बतबाट सामान आयात गर्दा व्यवसायीले प्रतित पत्र (एलसी) र टीटीमा मस्ट फेवर्ड नेसन (अन्तर्राष्ट्रिय व्यापारमा एउटा देशले अर्को देशलाई दिने सुविधा) ५ प्रतिशत छुट पाउँथ्यो । साथै ३० प्रतिशतभन्दा बढी महसुल तिर्नुपर्ने सामानमा ३ प्रतिशत छुट पाउँथ्यो । अरु तेस्रो मुलुकमा यो सुविधा छैन । अहिलेको मौद्रिक नीतिमा भने एलसीमा मात्र यो छुट लागू भयो । टीटीमा भने । टीटी ड्राफ्ट के अवैध कारोबार हो र ? त्यसो त पक्कै होइन होला । वैध हो भने कतौती किन भयो ? अर्काे खासगरी जलविद्युत्मा विद्युत खरिद सम्झौता (पीपीए) निश्चित दरमा हुन्छ । साथै त्यसको शुल्क पनि पहिले नै निर्धारण गरिएको हुन्छ । तर, बैङ्कहरूले बीचबीचमा ब्याजदर बढाइदिँदा पहिले गरेको अनुमानभन्दा लागत कयौं बढी बढ्ने स्थिति सिर्जना भएको छ । त्यसैले जलविद्युत् क्षेत्रमा दीर्घकालीन अध्ययन गरेर निश्चित ब्याजदर तोकिदिनुपर्छ । यसो भयो भने काम गर्न सजिलो हुन्छ । अन्यथा जलविद्युत् क्षेत्र डुब्छ । अर्को ई-कमर्समा मौद्रिक नीति मौन देखिएको छ ।

ई-कमर्समा के कुरा समेटिनुपर्छ जस्तो लाग्छ ?

विश्वले अहिले औद्योगिक क्रान्तिको विभिन्न चरण पार गर्दै अगाडि बढेको छ । यो सूचना प्रविधि (आईटी) र ई-कमर्सको क्रान्तिको समय हो । त्यसमा नेपालको भूमिका हेर्ने हो भने इन्टरनेटको पहुँच जनसङ्ख्याको ४४ प्रतिशत छ, जब कि भारतमा ३७ प्रतिशत मात्र छ । मोबाइलमा पहुँच १ सय ९ प्रतिशत पुगिसक्यो । रोजगारीका लागि अब आईटीकै भर पर्नुपर्ने अवस्था छ । हुन त औद्योगिक फ्याक्ट्रीहरूबाट पनि केही रोजगारी सिर्जना हुन्छ । तर त्यो सीमित छ । अबको १० वर्षभित्रै ५० लाख देखि १ करोडसम्मको रोजगारी आईटीबाटै आउने अनुमान गरिएको छ । त्यसैले हामी पनि यसतर्फ जानुपर्ने अवस्था बाध्यकारी हुँदै छ । त्यसका लागि ई-कमर्समा हामी केन्द्रित हुनुपर्छ । यातायात, बैङ्क, भुक्तानी आदिलाई अनलाइनमा लैजानुपर्छ । ई-कमर्स भनेको पूर्ण 'हवाइट इकोनोमी' हो । यो एकदमै पारदर्शी हुन्छ । यसको अन्तरनिकाय 'ट्र्याकिङ' भइरहेको हुन्छ ।

तपाईंहरूले बैङ्कहरूको विदाको कुरा पनि उठाउनुभएको थियो । के मौद्रिक नीतिले सम्बोधन गरोस् भन्ने चाहना हो ?

सरकारी नियमानुसार बैङ्कहरूको बिदा कार्यान्वयन गर्नुहुँदैन । बैङ्कहरू बिदा हुने निजीक्षेत्र काम गर्ने गर्दा निजीक्षेत्रले पनि प्रभावकारी रूपमा काम गर्ने वातावरण बन्दैन । व्यवसायीले एलसी खोल्दा अथवा अन्य आर्थिक कारोबार गर्नुपर्दा बैङ्कहरूको बिदाको दिन परिदियो भने त्यसले धेरै काम रोकिने गर्छ । त्यसैले बैङ्कहरूको बिदा पनि शनिबारबाहेक १४ दिन गरिदिने व्यवस्था गर्नु उपयुक्त हुन्छ । यसले व्यावसायिक कम्पनीहरूको उत्पादन पनि बढ्छ । यस विषयमा पनि मौद्रिक नीतिले सम्बोधन गरेन ।

विदेशमा नेपालीको लगानी गर्नेबारे तपाईंहरूले जोडतोडका साथ कुरा उठाउनुभएको थियो । बजेट र मौद्रिक नीतिले सम्बोधन भएजस्तो देखिँदैन ?

नेपालीहरूलाई विदेशमा लगानी गराउनेतर्फ पनि सोच्नुपर्छ । आखिर सरकारी प्रणालीमा नआई बाहिरी रूपमा लगानी त भइरहेको छ । बरु सरकारले समयमै उपयुक्त किसिमले काम गरेमा धेरै राम्रो हुन्छ ।

त्यस्तै प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानीबाट प्राप्त नाफाको रकम सजिलै विदेश लैजाने व्यवस्था पनि गर्नुपर्छ ।
आखिर उसले लगानी गरेरै प्रतिफल कमाएको हो र त्यसको हकदार त्यही व्यवसायी नै हुन्छ । त्यसमा
सरकारले अनावश्यक किचलो निकाल्नु उपयुक्त हुँदैन ।

जबसम्म हामीले विदेशीहरुलाई लगानीको लाभांश आफ्नै देशमा लैजान सजिलो व्यवस्था गर्दैनौं तबसम्म
वैदेशिक लगानी ल्याउन सम्भव छैन । त्यसैले यसतर्फ सोचन ढिला गर्नुहुँदैन । त्यस्तै नेपालमा कम्पनी
सञ्चालन गर्ने प्रक्रिया एकदमै झन्झटिलो छ । सँगसँगै कम्पनी बन्द गर्न पाउनुपर्ने व्यवस्थालाई पनि
सजिलो बनाउनुपर्ने आवश्यकता छ । अहिले पनि बरु बिहे गरेर छुट्टिन सजिलो होला, तर कुनै कम्पनी
बन्द गर्न यहाँ महाभारत छ । दर्ता गरिएको कम्पनी चल्छ नै भन्ने हुँदैन । त्यसैले 'इन्ट्री' र 'एक्जिट'
नीति सजिलो हुनुपर्छ । त्यसमा पनि 'एक्जिट पोलिसी' त बनाइहाल्नुपर्ने अवस्था छ । हुन त नेपालमा
बनाइएका ऐननियम राम्रा छन् । तर अधिकांश कार्यान्वयनको तहमै नआई बस्छन् । त्यसैगरी विदेश
घुम्न जाँदा पासपोर्टमा २ हजार ५ सय डलरको सुविधा मात्र दिने व्यवस्थामा पुनर्विचार गरे ५ हजार डलर
पुऱ्याउनुपर्छ ।

**बजेटको व्यवस्थाअनुसार अब त एक अर्ब रुपैयाँभन्दा बढीका कम्पनीहरु सार्वजनिक निष्कासनमा
जानुपर्ने भएको छ । यसबारेमा के भन्नुहुन्छ ?**

कुनै कम्पनीको पुँजी एक अर्ब रुपैयाँभन्दा बढी हुनासाथै त्यो स्वतः सर्वसाधारण (पब्लिक)मा जानुपर्ने
बाध्यकारी नियम बनाइएको छ । नेपालको मेरुदण्डका रुपमा निजीक्षेत्र हो कि होइन ? यसले रोजगारी
सिर्जना गरेको छ कि छैन ? यस विषयमा किन कसैले नबोलेको ? यदि निजीक्षेत्रले आर्थिक समृद्धि र
रोजगारी सिर्जनाका लागि महङ्खवपूर्ण भूमिका निर्वाह गरिरहेको छ भने किन यस्ता बाध्यकारी नियम ?
कुनै पनि कम्पनी स्वेच्छाले पब्लिकमा जान सक्छन् । तर यसलाई बाध्यकारी बनाइनुहुँदैन । पब्लिकमा
जाँदाबित्तिकै विभिन्न समस्या देखिन सक्छन् । एक जना सय रुपैयाँको सेयरधनीकै कारण साधारणसभा
भताभुङ्ग गर्नुपर्ने अवस्था देखिएको छ । कुनै कम्पनी स्वेच्छाले पब्लिकमा जाँदा आयकरमा १० देखि १५
प्रतिशत छुट हुने व्यवस्था छ । कम्पनीहरु आफैँ पब्लिकमा जाने वातावरण तयार गर्नपट्टि लाग्न छाडेर
अनिवार्य भनिएको छ, जुन कुनै पनि स्थितिमा राम्रो होइन ।

बजेट र मौद्रिक नीति पढिरहँदा हाम्रो सम्भावना भएर बढी केन्द्रित हुँदाहुँदै उपलब्धि हासिल नभएको कुनै क्षेत्र छ, त्यस्तो ?

गतवर्ष पनि मौद्रिक नीति आउनुअघि गभर्नरसँग हाम्रो छलफल भएको थियो । नेपालमा जलविद्युत्, पर्यटन र कृषिमा हाम्रो राम्रो सम्भावना छ । जलविद्युत् र पर्यटनमा त राम्रो गरिरहेका छौं । तर कृषिमा भने आवश्यक प्रगति हासिल गरिरहे जस्तो मलाई लाग्दैन । हुन त राष्ट्र बैङ्कले ७ हजार कृषकले बैङ्कहरुबाट ब्याज अनुदानमा ऋण लिएको भनेको छ । तर त्यसमा कतिको प्रभावकारी काम भएको छ भन्ने विषय तपसिल बनेको छ । यदि ठूलो लगानीमा कृषिमा लाग्ने हो भने एउटैले पनि उक्त परिमाणबराबरको प्रगति हासिल गर्न सक्छ ।

हामीले पहिलेदेखि नै भन्दै आएको अर्को विषय हो— कर होइन, करको दायरा बढाउनुपर्छ । अहिले सात सय जना ठूला करदाताको सूचीमा सूचीकृत छन् । तर सबैलाई करको दायरामा ल्याउन सक्ने हो भने देशको आर्थिक अवस्था सुदृढ हुन गाह्रो छैन । हुन त यस विषयमा काम भइरहेको छ । तर जति काम

भइरहेको छ, त्यो पर्याप्त छैन । फेसबुक, गुगल आदि जस्ता कम्पनीको युग हो यो । पहिलेजस्तो कुनै पनि कम्पनीलाई सफलता हासिल गर्न धेरै समय कुर्नुपर्ने अवस्था पनि छैन । डिजिटलाइजेसनका विषयमा पनि हामीले ठोस काम थालेर अघि बढ्नुपर्ने भएको छ ।

श्रोत: नागरीक, २०१५/०४/१३

पञ्चकन्या माई हाइड्रो पावरको शेयर निष्काशन

काठमाडौं – सन्नाइज क्यापिटल लिमिटेडको निष्काशन तथा बिक्री प्रबन्धकत्वमा निष्काशित पञ्चकन्या माई हाइड्रोपावर लिमिटेडको प्रति शेयर एक सय अङ्कित दरको ११ हजार कित्ता (४४,००० कित्ता कर्मचारीहरूको र ५५,००० कित्ता सामूहिक लगानी कोषको समेत) शेयरहरू निष्काशन गरेको छ।

सन्नाइजले साउन १ देखि ४ गते सम्म सर्वसाधारणहरूको लागि निष्काशन तथा बिक्री खुल्ला गरिएकोमा कर्मचारीहरू तथा सामूहिक लगानी कोषबाट सम्पूर्ण कित्ता शेयरको लागि आवेदन प्राप्त भएको थियो।

रितपूर्वक आवेदन दिने एक लाख ४६ हजार ३८९ जना आवेदकहरूबाट एक करोड ८४ हजार ७३० कित्ता शेयरको लागि आवेदन प्राप्त भएको छ। यसमा दिन रितपूर्वक आवेदन दिने आवेदकहरूलाई न्यूनतम १० कित्ता शेयर बाँडफाँट हुने गरी कुल एक लाख एक सय सफल आवेदकहरू छनौट गर्ने गरी एक लाख एक हजार शुक्रबारदेखि सन्नाइज क्यापिटल लिमिटेड कमलपोखरी, काठमाण्डौमा निष्काशन कम्पनी, निष्काशन तथा बिक्री प्रबन्धक र नियमन निकायहरूको प्रतिनिधिको उपस्थितिमा शेयर बाँडफाँड कार्य गरिएको जारी विज्ञप्तिमा उल्लेख छ।

श्रोत: १२खरी डटकम्, २०७५/०४/१४

वित्तीय रुपमा कमजोर जलविद्युत् कम्पनीका शेयर, प्रतिफल पाउन गाह्रो

शेयरको मूल्यांकन गर्ने कम्पनी इक्रा नेपालले आँखु खोला जलविद्युत् कम्पनीलाई 'ग्रेड' पाँच दिएको छ ।

सो कम्पनीले यही साउन १७ गतेदेखि आयोजना प्रभावित क्षेत्रका नागरिकलाई साधारण शेयर बिक्री गर्ने तयारी गरेको छ । गत बिहीबार मात्रै आँखुखोला जलविद्युत् कम्पनीले साधारण शेयर बिक्रीका लागि सार्वजनिक आह्वानपत्र प्रकाशित गरेको छ ।

इक्रा नेपालको रेटिङमा पाँचौं नम्बर पाएको सो कम्पनीको वित्तीय अवस्था खराब छ भन्ने देखिन्छ । कम्पनीले धादिङमा सञ्चालित ८.४ मेगावाटको आँखुखोला जलविद्युत् आयोजनाको स्थानीयवासीका लागि छुट्याइएको १० प्रतिशत शेयर बिक्री गर्न लागेको हो । सो कम्पनीको आर्थिक अवस्था असाध्यै कमजोर रहेको त देखिन्छ नै शेयर लगानीकर्ताले आगामी नौ वर्षपछि मात्रै प्रतिफल पाउन सक्ने अवस्था छ ।

पहिलो चरणमा आयोजना प्रभावित स्थानीयवासीका लागि छुट्याइएको आठ लाख कित्ता शेयर बिक्री गर्न लागेको हो । प्रतिकित्ता रु एक सय मूल्य अंकित रु आठ करोड बराबरको शेयर बिक्री गर्न लागेको हो । सो कम्पनीको शेयर छिटोमा यही साउन ३१ तथा ढिलोमा भदौ १५ गतेसम्म खरिदका लागि आवेदन दिन सकिने व्यवस्था गरिएको छ । सो कम्पनीको शेयर खरिद गर्न न्यूनतम ५० देखि अधिकतम चार हजार कित्ताका लागि आवेदन दिन सकिने व्यवस्था गरिएको छ । सो आयोजनाको क्षमता ८.४ मेगावाट रहेको छ ।

यस्तै आजदेखि साधारण शेयर बिक्री शुरु गरेको युनियन हाइड्रोपावर कम्पनीको पनि इक्रा नेपालले गरेको रेटिङमा पाँचौं ग्रेड पाएको छ । यो भनेको वित्तीय रुपमा असाध्यै कमजोर छ भन्ने संकेत हो । सो कम्पनीले आयोजना प्रभावित लमजुङका बासिन्दालाई साधारण शेयर बिक्री गर्न लागेको हो । लमजुङमा सञ्चालित तीन मेगावाट क्षमताको मिदिम खोला जलविद्युत् आयोजनाले स्थानीयवासीका लागि छुट्याइएको १० प्रतिशत शेयर बिक्री गर्न लागेको हो ।

पहिलो चरणमा आयोजना प्रभावित स्थानीयवासीका लागि छुट्याइएको सात लाख ५० हजार कित्ता शेयर बिक्री शुरु गरेको हो । प्रतिकित्ता रु एक सय अंकित मूल्यमा रु सात करोड ५० लाख बराबरको शेयर बिक्री गर्न लागेको कम्पनीले जनाएको छ । सो कम्पनीको शेयर खरिद गर्नेले छिटोमा साउन २८ तथा ढिलोमा भदौ १२ गतेसम्म आवेदन दिन पाउने व्यवस्था गरिएको छ । न्यूनतम ५० देखि अधिकतम तीन हजार कित्ता सम्मका लागि आवेदन दिन सकिने व्यवस्था गरिएको छ । वित्तीय रुपमा कमजोर रहेको सो कम्पनीको शेयरमा लगानी गर्नेले प्रतिफलका लागि आठ वर्ष प्रतिक्षा गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

इक्रा नेपालको रेटिडमा हिमालयन ऊर्जा विकास कम्पनीले पनि चौथो ग्रेड पाएको छ । यस्तै केही समय पहिले साधारण शेयर बिक्री गरेर बाँडफाँडसमेत गरिसकेको पञ्चकन्या माईहाइड्रो पावरको समेत ग्रेडिङ असाध्यै कमजोर रहेको थियो । सो कम्पनीको शेयरमा दशगुणा बढी आवेदन पर्यो ।

यी तथ्यले के देखाउँछ भने पछिल्ला दिनमा वित्तीय अवस्था कमजोर रहेका र रेटिडमा समेत असाध्यै पछाडि रहेका जलविद्युत् कम्पनीले एकपछि अर्को गर्दै साधारण शेयर बिक्री गरिरहेको पाइएको छ । नेपाल धितोपत्र बोर्डले सबै विवरण बुझाएपछि साधारण शेयर बिक्रीका लागि अनुमति दिएको छ । साना लगानीकर्ता भने यस्ता कम्पनीको शेयर खरिद गरेर के कति नाफा कमाउलान् भन्नेतर्फ कोही कसैले सोचेको देखिदैन । बोर्डका प्रवक्ता नीरज गिरीकाअनुसार नियम पुऱ्याएर आएका कम्पनीलाई अनुमतिपत्र दिइएको छ ।

“लगानी गर्दा जोखिम छ कि छैन भन्ने हेर्ने जिम्मा लगानीकर्ता कै हो । त्यही भएर बोर्डले सार्वजनिक आह्वानपत्र प्रकाशित गर्दा नै सबै विवरण उल्लेख गर्न भनेका छौं, ” प्रवक्ता गिरीले भने, “लगानीकर्ताले शेयर खरिद गर्ने कम्पनीको विवरणका आधारमा नै आफै निर्णय गर्दा नै उपयुक्त हुन्छ ।”

पछिल्ला दिनमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाको थप सार्वजनिक निष्काशन एफपिओसमेत बिक्री हुनसकेको छैन । नेपाल बैंक लिमिटेडको आइतबार मात्रै एफपिओ बिक्रीको अवधि सकियो । रु दुई अर्ब ७० करोडभन्दा बढीको खरिद भएन । बैंकले करीब रु चार अर्ब ९५ करोडको एफपिओ बिक्री गर्न लागेको थियो ।

एफपिओ नै बिक्री नभएर शेयर प्रत्याभूतकर्ता कम्पनीले उठाउनु परिरहेको छ । धमाधम आर्थिक अवस्था कमजोर भएका कम्पनीले साधारण शेयर बिक्री गरिरहेका छन् । बोर्डकाअनुसार मैलुङखोला जलविद्युत् कम्पनीले रु सात करोड ३६ लाख २८ हजार ६ सय बराबरको सात लाख ३६ हजार २८६ कित्ता शेयर बिक्री गर्ने तयारी गरेको छ ।

कालिका पावर कम्पनी पनि रु १२ करोड बराबरको १२ लाख कित्ता तथा शिवश्री हाइड्रोपावर लिमिटेड १४ लाख ७६ हजार ४ सय कित्ता शेयर बिक्री गर्ने तयारीमा छ । गज्याङ उपत्यका हाइड्रो पावरले दुई लाख कित्ता र लाफिङ बुद्धले नौ लाख ७८ हजार बराबरको शेयर बिक्रीका लागि तयारी गरेको छ । अधिकांश कम्पनीको आर्थिक अवस्था कमजोर देखिएको छ ।

शेयर विश्लेषक नीरज पुडासैनीको विचारमा तत्काल फाइदा लिई हालै भन्ने मान्यताका साथ लगानीकर्ताले शेयरमा लगानी गर्ने गरेको पाइएको छ । नाफा प्राप्त गर्ने अवधि लामो भएका कम्पनीको शेयर खरिद गर्ने वा नगर्ने भन्ने विषय लगानीकर्ताको विवेकको विषय रहेको उनको भनाइ छ । साना लगानीकर्तालाई भने त्यस्ता कम्पनीको शेयर खरिद गर्दा समस्या पर्नसक्ने भएकाले विशेष ध्यान दिनुपर्ने उनको सुझाव छ ।

—रमेश लम्साल

श्रोत: १२खरी इटकम्, २०७५/०४/१४

ऊर्जा क्षेत्रमा लगानी गर्न मन्त्रीको आग्रह

ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइमन्त्री वर्षमान पुनसँग नेपालका लागि इजरायली राजदूत बेन्नी ओमेरले शिष्टाचार भेट गरेका छन् । सिंहदरबारस्थित ऊर्जामन्त्रालयमा सोमबार भएको भेटवार्तामा द्धिपक्षीय हितका विषयमा छलफल भएको मन्त्री पुनको सचिवालयले जनाएको छ ।

भेटमा ऊर्जामन्त्री पुनले नेपालमा नयाँ संविधान जारी भइसकेपछि स्थायित्वको युग शुरु भएको भन्दै इजरायली लगानीकर्तालाई ऊर्जा क्षेत्रमा लगानीको वातावरण बनाइदिन राजदूत ओमेरसँग आग्रह गरे । मन्त्री पुनले भने, “हामीलाई १० वर्षमा १० हजार मेगावाट बिजुलीको आवश्यकता छ, अहिले लगानीको राम्रो वातावरण समेत बनेको छ । तपाईंमार्फत नेपालको ऊर्जा क्षेत्रमा लगानी गर्न म इजरायली लगानीकर्तालाई आग्रह गर्छु ।”

उनले इजरायलसँग धेरै लामो कुटनीतिक सम्बन्ध रहेको भन्दै आगामी दिनमा समेत सम्बन्ध अझ मजबूत बन्ने विश्वास समेत व्यक्त गरे । लामो समयदेखि दुई देशको बीचमा कृषि र प्रविधिका साथै अन्य विभिन्न क्षेत्रमा सहयोग र सहकार्य रहदै आएको भन्दै मन्त्री पुनले आगामी दिनमा ऊर्जा क्षेत्रमा सहकार्य गर्न सरकार इच्छुक रहेको धारणा राखे ।

भेटमा इजरायली राजदूत ओमेरले ऊर्जा र सिँचाईको क्षेत्रमा सहकार्य गर्न इजरायल सरकार आंतुर रहेको बताए । उनले ऊर्जामा लगानीको लागि इजरायलले साझेदार खोजिरहेको भन्दै त्यसका लागि सरकारलाई सहयोग गर्न आफूहरू तयार रहेको धारणा राखे ।

‘नेपालको जलविद्युत्मा लगानी गर्न इजरायलबाट निजी क्षेत्र आउन तयार छ, त्यसका लागि हामी साझेदार खोजिरहेका छौं ।’ भेटमा राजदूत ओमेरले भने, “उहाँले निर्माण र हस्तान्तरण ढाँचामा काम गर्न इजरायल इच्छुक रहेको बताउनुभयो ।”

श्रोत: गोरखापत्र, २०७५/०४/१४

उत्तरगङ्गाको काम रोकियो

लक्ष्मीप्रसाद उपाध्याय

काठमाडौं, साउन १४ गते । उत्तरगङ्गा जलविद्युत् आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययनको कार्य अवरुद्ध भएको छ । वर्षाका कारण काम रोकिएको जनाइएको हो ।

नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले अध्ययन गरिरहेको यस आयोजनाको प्रारम्भिक अध्ययन अनुसार ८२८ मेगावाटको हुनेछ । यो आयोजना जलाशययुक्त आयोजनाका रूपमा विकास गर्न खोजिएको छ ।

भेरी नदीको सहायक नदी उत्तरगङ्गाको पानी निसी खोलामा खसालेर विद्युत् उत्पादन गर्ने महत्वाकाङ्क्षी र सस्तो आयोजनाका रूपमा लिइएको उत्तरगङ्गाको सम्भाव्यता अध्ययनका लागि सरकार आफैँले लगानी गरिरहेको छ ।

नेपाल विद्युत् प्राधिकरण इन्जिनियरिङ विभागका प्रमुख राजीव शर्माका अनुसार वर्षाका कारणले सम्भाव्यता अध्ययनका लागि माटो, चट्टानका अवस्था हेर्न ड्रिलिङ गर्ने कार्य अवरुद्ध भइरहेको छ ।

उहाँले भन्नुभयो, खोलानालामा पानी बढेका कारणले मेसिन उपकरण ढुवानी गर्न निकै कठिनाई भइरहेको छ र फिल्डमा उपलब्ध उपकरणले पनि काम गर्न नसकिने अवस्था देखिएको छ । उहाँका अनुसार वर्षाका

कारणले अवरुद्ध भएको काम वर्षात् नसकिएसम्म सुचारु गर्न नसकिने स्थिति देखापरेको छ । जसले गर्दा प्राधिकरणले यसअघि निर्धारण गरेको कार्यतालिका अनुसार अध्ययनको काम नसकिने भएको छ ।

बाग्लुङ, रुकुम जिल्लाको बीच भागमा पर्ने यो आयोजनाको ढोरपाटन शिकार आरक्ष क्षेत्रमा बाँध निर्माण गरी एक हजार तीन सय मिटर लामो हेडबाट पानी निसी खोलामा खसालेर बिजुली उत्पादन गरिने भएको छ ।

यति ठूलो हेडबाट जलविद्युत् आयोजना निर्माण भएका संसारमा थोरै आयोजना भएको प्राधिकरणले जनाएको छ । नेपालमा तामाकोसीमा ७५० मिटरको हेडबाट पानी खसाली बिजुली उत्पादन भइरहेको छ । प्राधिकरणले तामाकोसीको सिँचाइलाई यो आयोजनामा पनि अवलम्बन गर्ने उद्देश्यका साथ आयोजनालाई विकास गरिने भएको छ ।

यो आयोजनाको अधिकांश भाग ढोरपाटन शिकार आरक्षको पर्ने भएकाले जलाशयले धेरै मानवबस्तीलाई असर नगर्ने भएकाले मुआब्जा वितरणमा खासै लागत नलाग्ने प्राधिकरणले जनाएको छ । बाँधस्थलमा बस्ती उठान तथा पुनस्थापना अन्य सामाजिक तथा वातावरणीय खर्च खासै नलाग्ने भएकाले नेपालका अन्य जलाशययुक्त आयोजनाको तुलनामा यो आयोजना सस्तो हुने प्राधिकरणले जनाएको छ । आयोजनाको प्रारम्भिक लागत अनुमान एक खर्ब ३० अर्ब रुपियाँ गरिएको छ । बूढीगण्डकीलगायतका जलाशययुक्त आयोजनाको लागत अनुमान हेर्दा यो आयोजना निकै सस्तो र वातावरणीय दृष्टिले अति राम्रो भएको मानिएको हो ।

आयोजनामा दुईवटा भूमिगत पावरहाउस निर्माण गरिनेभएका छन् । एउटा युनिटको विद्युत् ४१५ मिटरको हेडमा राखिने र अर्को युनिट निसी खोलाको किनारमा राखिने गरी संरचनाको डिजाइन गर्ने कार्य भइरहेको बताइएको छ । उत्तरगङ्गाको पानीको शतप्रतिशत पानीको सदुपयोग हुनसक्ने यो जलाशययुक्त आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन आउँदो असारभित्र सम्पन्न गरिसक्ने र आर्थिक स्रोत जुटाई निर्माणका लागि जाने योजना प्राधिकरणले बनाएको छ ।

२०० मिटरको 'रक फिल ड्याम' बाँध निर्माण गरी भेरी नदीको शतप्रतिशत पानी सदुपयोग गर्ने मोडलमा डिजाइन गर्न थालिएको यो आयोजनाले मध्यपहाडी लोकमार्गको बाग्लुङ-बुर्तिबाङ सडक खण्डबाट निकै नजिक रहेको आयोजनाको विद्युत्गृह रहनेभएको छ ।

विद्युत् विकास विभागबाट सर्वे अनुमति पाएपछि प्राधिकरणले राम्रो र सम्भाव्य आयोजनाका रूपमा अध्ययन गरिरहेको छ । सुख्खा समयका लागि दैनिक पाँचदेखि १२ घण्टासम्म उत्पादन गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ । यहाँ उत्पादित बिजुलीलाई बूटवल वा लमही दाडको सब-स्टेशनमा जोडेर राष्ट्रिय प्रसारण लाइनमा प्रवाह गर्न सकिने प्राधिकरणले जनाएको छ ।

आयोजना निर्माणका लागि प्राधिकरणअन्तर्गत उत्तरगङ्गा पावर कम्पनी पनि स्थापना भइसकेको छ भने यसको विस्तृत इन्जिनियरिङ डिजाइन र ठेक्का डकुमेन्ट निर्माणका लागि आउँदो वर्षभित्रै परामर्शदाता नियुक्त गरिसक्ने पनि कार्ययोजना प्राधिकरणले बनाएको छ ।

श्रोत: क्यापिटल नेपाल, २०७५/०४/१४

त्रिशूली जलविद्युत् केन्द्र पूर्णरूपमा सञ्चालन

आगलागीको कारण उत्पादन रोकिएको यहाँको त्रिशूली जलविद्युत् केन्द्रले पूर्णरूपमा विद्युत् उत्पादन गर्न थालेको छ ।

गत असार २६ गते आगलागी भएपछि पूर्णरूपमा विद्युत् उत्पादन गर्न नसकेको केन्द्रले आइतबारबाट पूर्णरूपमा उत्पादन गर्न थालेको केन्द्र प्रमुख तारादत्त भट्टले जानकारी दिए ।

नेपाल विद्युत् प्राधिकरणको स्वामित्वमा २४ मेगावाट क्षमताको त्रिशूली जलविद्युत् केन्द्रको विद्युत् गृहको जेनेरेसनतर्फको ६.६ केभी साइट ब्रेकरमा असार २६ गते दिउँसो आगलागी भएको थियो । आगलागी भएपछि विदुर नगरपालिकासहित जिल्लाको अधिकांश भागमा लगातार ३० घण्टा विद्युत् अवरुद्ध भएको थियो ।

तीन ब्रेकरमा आगो लागेर क्षति भएपछि अहिले दुई अाेटा ब्रेकर ल्याएर उत्पादन थालिएको केन्द्र प्रमुख भट्टले बताए । “अब पूर्णरूपमा सञ्चालनमा आएको छ । हामीले नेपाल विद्युत् प्राधिकरणकै अर्को शाखाबाट दुई अाेटा ब्रेकर ल्याएर जडान गरी उत्पादन थालेका छौं । साविककै अनुसार उत्पादन भइरहेको छ । अहिले दुई अाेटा ब्रेकरबाट नै काम सञ्चालन भइरहेको छ,” केन्द्र प्रमुख भट्टले भने । आगलागीपछि एक हप्तासम्म त्रिशूली जलविद्युत् र सोही केन्द्रबाट पानी गएपछि सञ्चालन हुने देवीघाट जलविद्युत् केन्द्रको समेत उत्पादन भएको थियो । आगलागीको कारण करीब एक करोड रूपैयाँ क्षति भए पनि विद्युत् उत्पादन बन्द हुँदा भने करोडौंको क्षति भएको केन्द्रले जनाएको छ ।

विद्युत् उत्पादन बन्द हुँदा कति नोकसानी भयो भनेर मूल्यांकन गर्न बाँकी रहेको केन्द्र प्रमुख भट्टले बताए । त्रिशूली जलविद्युत् केन्द्रसहित देवीघाटसमेत बन्द भएको हुँदा करोडौंको विद्युत् उत्पादन नोकसानी भएको उनले बताए । रासस

श्रोत: कारोबर, २०७५/०४/१४

त्रिशूली जलविद्युत् केन्द्र पूर्णरूपमा सञ्चालन

आगलागीको कारण उत्पादन रोकिएको यहाँको त्रिशूली जलविद्युत् केन्द्रले पूर्णरूपमा विद्युत् उत्पादन गर्न थालेको छ ।

गत असार २६ गते आगलागी भएपछि पूर्णरूपमा विद्युत् उत्पादन गर्न नसकेको केन्द्रले आइतबारबाट पूर्णरूपमा उत्पादन गर्न थालेको केन्द्र प्रमुख तारादत्त भट्टले जानकारी दिए ।

नेपाल विद्युत् प्राधिकरणको स्वामित्वमा २४ मेगावाट क्षमताको त्रिशूली जलविद्युत् केन्द्रको विद्युत् गृहको जेनेरेसनतर्फको ६.६ केभी साइट बेरकरमा असार २६ गते दिउँसो आगलागी भएको थियो । आगलागी भएपछि विदुर नगरपालिकासहित जिल्लाको अधिकांश भागमा लगातार ३० घण्टा विद्युत् अवरुद्ध भएको थियो ।

तीन ब्रेकरमा आगो लागेर क्षति भएपछि अहिले दुई वटा ब्रेकर ल्याएर उत्पादन थालिएको केन्द्र प्रमुख भट्टले बताए । “अब पूर्णरूपमा सञ्चालनमा आएको छ । हामीले नेपाल विद्युत् प्राधिकरणकै अर्को शाखाबाट दुई वटा ब्रेकर ल्याएर जडान गरी उत्पादन थालेका छौं । साविककै अनुसार उत्पादन भइरहेको छ । अहिले दुई वटा ब्रेकरबाट नै काम सञ्चालन भइरहेको छ” केन्द्र प्रमुख भट्टले भने ।

आगलागीपछि एक हप्तासम्म त्रिशूली जलविद्युत् र सोही केन्द्रबाट पानी गएपछि सञ्चालन हुने देवीघाट जलविद्युत् केन्द्रको समेत उत्पादन भएको थियो । आगलागीको कारण करीब रु एक करोडको क्षति भए पनि विद्युत् उत्पादन बन्द हुँदा भने करोडौंको क्षति भएको केन्द्रले जनाएको छ ।

विद्युत् उत्पादन बन्द हुँदा कति नोक्सानी भयो भनेर मूल्यांकन गर्न बाँकी रहेको केन्द्र प्रमुख भट्टले बताए । त्रिशूली जलविद्युत् केन्द्रसहित देवीघाटसमेत बन्द भएको हुँदा करोडौंको विद्युत् उत्पादन नोक्सानी भएको उनले बताए ।

श्रोत: कारोबर, २०७५/०४/१४

ऊर्जा क्षेत्रमा लगानी गर्न मन्त्रीको आग्रह

ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइमन्त्री वर्षमान पुनसँग नेपालका लागि इजरायली राजदूत बेन्नी ओमेरले आज शिष्टाचार भेट गरेका छन् ।

सिंहदरबारस्थित ऊर्जामन्त्रालयमा आज भएको भेटवार्तामा द्धिपक्षीय हितका विषयमा छलफल भएको मन्त्री पुनको सचिवालयले जनाएको छ ।

भेटमा ऊर्जामन्त्री पुनले नेपालमा नयाँ संविधान जारी भइसकेपछि स्थायित्वको युग शुरु भएको भन्दै इजरायली लगानीकर्तालाई ऊर्जा क्षेत्रमा लगानीको वातावरण बनाइदिन राजदूत ओमेरसँग आग्रह गरे ।

मन्त्री पुनले भने, “हामीलाई १० वर्षमा १० हजार मेगावाट बिजुलीको आवश्यकता छ, अहिले लगानीको राम्रो वातावरण समेत बनेको छ । तपाईंमार्फत नेपालको ऊर्जा क्षेत्रमा लगानी गर्न म इजरायली लगानीकर्तालाई आग्रह गर्छु ।”

उनले इजरायलसँग धेरै लामो कुटनीतिक सम्बन्ध रहेको भन्दै आगामी दिनमा समेत सम्बन्ध अझ मजबूत बन्ने विश्वास समेत व्यक्त गरे । लामो समयदेखि दुई देशको बीचमा कृषि र प्रविधिका साथै अन्य विभिन्न क्षेत्रमा सहयोग र सहकार्य रहदै आएको भन्दै मन्त्री पुनले आगामी दिनमा ऊर्जा क्षेत्रमा सहकार्य गर्न सरकार इच्छुक रहेको धारणा राखे ।

भेटमा इजरायली राजदूत ओमेरले ऊर्जा र सिँचाईको क्षेत्रमा सहकार्य गर्न इजरायल सरकार आंतुर रहेको बताए । उनले ऊर्जामा लगानीको लागि इजरायलले साझेदार खोजिरहेको भन्दै त्यसका लागि सरकारलाई सहयोग गर्न आफूहरू तयार रहेको धारणा राखे ।

‘नेपालको जलविद्युत्मा लगानी गर्न इजरायलबाट निजी क्षेत्र आउन तयार छ, त्यसका लागि हामी साझेदार खोजिरहेका छौं ।’ भेटमा राजदूत ओमेरले भने, “उनले निर्माण र हस्तान्तरण ढाँचामा काम गर्न इजरायल इच्छुक रहेको बताए ।”

श्रोत: ऊर्जा खबर, २०७५/०४/१४

रामेछाप-गज्याङ-खिम्ती प्रसारण लाइन निर्माण सुस्त

१३२ केभी रामेछाप-गज्याङ-खिम्ती प्रसारण लाइनको निर्माण सुस्त गतिमा अघि बढेको छ । नेपाल विद्युत प्राधिकरणले निर्माण गरिरहेको प्रसारण लाइन अबको ५ महिनामा पूरा गर्नुपर्ने तालिका भए पनि कामले गति लिन नसकेको हो । रामेछापको गोकुलगंगा गाउँपालिकाका चुचुरेमा निर्माण हुने १३२ केभी सबस्टेसनको डिजाइन परिवर्तन गर्नु परेकाले तालिका अनुसार प्रसारण लाइनको प्रगति हुन नसकेको आयोजना प्रमुख प्रनिल पराजुलीले बताए । उनका अनुसार यो प्रसारण लाइन पूरा गर्न ६ महिना अवधि लम्बिने भएको छ । ‘सबस्टेसनको डिजाइन २ पटक गर्नु परेकाले निर्माणमा केही ढिलो भएको हो,’ उनले ऊर्जा खबरसँग भने, ‘जग्गा प्राप्ती, वनको रुख कटानलगायत महत्वपूर्ण कामको स्वीकृति मिलिसकेकाले वर्षापछि कामले गति लिन्छ ।’ जग्गा अधिग्रहण गर्न तथा वनको रुख काट्ने स्वीकृति लिन समय लागेकाले प्रसारण लाइनको काम सुरु गर्न ढिलाइ भएकाले थोरै प्रगति देखिएको उनको भनाई छ । प्रसारण लाइनको रुट पर्ने सामुदायिक र राष्ट्रिय वन क्षेत्रको १ हजार ५ सय रुख काटिएको छ । गौरी शंकर संरक्षण क्षेत्रमा पर्ने १ सय ५० रुख कटान गर्न पनि स्वीकृति प्राप्त भइसकेको छ । सम्पूर्ण कानुनी प्रक्रिया पूरा गरेर ६ महिना अघिबाट निर्माण थालिएको प्रसारण लाइन १० प्रतिशत पूरा भएको आयोजनाले जनाएको छ । चुचुरेस्थित सबस्टेसनमा पावर ट्रान्सफर्मरको जग निर्माण भइरहेकाे छ । सबस्टेसनको ‘कन्ट्रोल रुम’ पनि तयार भइरहेको छ । यस्तै, प्रसारण लाइनको ‘फाउन्डेसन’को काम सुरु भएको छ । चुचुरेदेखि न्यु खिम्ती सबस्टेसनसम्म पर्ने ३१ किलोमिटर लामो प्रसारण लाइनको १ सय ५ मध्ये ९ वटाको फाउन्डेसन सकिएको छ । अवको ६ महिनामा सबस्टेसनको पावर ट्रान्सफर्मर राख्ने फाउन्डेसन तयार गरेर ७० वटा टावरको फाउन्डेसन पूरा गर्ने लक्ष्य छ । आयोजना अन्तर्गत प्राधिकरणले ३१ किलोमिटर लामो लाइन र एउटा सबस्टेसन निर्माण गर्नेछ । प्रसारण लाइन जोडिने न्यु खिम्ती प्रसारण लाइन अप्पर तामाकोसी हाइड्रो पावर कम्पनीले निर्माण गर्नेछ । यो प्रसारण लाइन पूरा भएपछि रामेछापमा निर्माणाधीन तथा निर्माणमा प्रवेश गर्ने क्रममा रहेका १ सय मेगावाट बराबरका आयोजनाको विद्युती प्रणालीमा जोडिनेछ । प्रसारण लाइन तथा सबस्टेसन पूरा गर्न १ अर्ब रूपैयाँ खर्च हुने अनुमान छ ।

श्रोत: राजधानी दैनिक, २०७५/०४/१४

अनलाइनबाट तामाकोसीको सेयर आवेदन भर्न पाइने

विदेशमा बस्ने दोलखावासी नेपाली नागरिकले माथिल्लो तामाकोसी जलविद्युत् आयोजनामा अनलाइनबाट सेयर आवेदन भर्न पाउने भएका छन् । बिक्री प्रबन्धक नागरिक लगानी कोष र सहायक प्रबन्धक सनराइज क्यापिटल तथा माथिल्लो तामाकोसी आयोजनाको वेबसाइटमार्फत सेयर आवेदन फाराम डाउनलोड गरी भर्न सक्ने व्यवस्था मिलाइने आयोजनाले जनाएको छ । विदेशमा रहेका दोलखालीले अनलाइन फाराम भरी पठाउने र परिवारका सदस्यले सो फाराम संकलन केन्द्रमा बुझाई रकम जम्मा गरेपछि लगानी सुनिश्चित हुनेछ । बिक्री प्रबन्धक कम्पनीले सेयर निष्कासन सुरु हुनुअगावै फाराम वेबसाइटमा राख्ने आयोजनाका प्रवक्ता डा. गणेश न्यौपानेले बताए ।

वैदेशिक रोजगारीमा रहेकाको पनि बैंक खाता नभएमा परिवारको सदस्यकै खातामार्फत सेयर आवेदन दिन पाउनेछन् । काठमाडौंमा बसोबास गर्नेले सोही ठाउँबाटै र जिल्लाका नागरिकले स्थानीय तहबाटै सेयर आवेदन भर्न पाउने व्यवस्था मिलाइने भएको छ ।

दोलखाका जनप्रतिनिधि, राजनीतिक दल, नेपाल विद्युत् प्राधिकरण, धितोपत्र बोर्ड, लगानी कोष र माथिल्लो तामाकोसी आयोजनाका पदाधिकारीबीच भएको छलफलपछि त्यस्तो निर्णय भएको हो । छलफलमा काठमाडौं, भक्तपुर र ललितपुरमा बस्दै आएका दोलखावासीलाई निश्चित अवधिभित्र उपत्यकाकै निश्चित बैंकबाट सेयर आवेदन संकलन गर्न नेपाल धितोपत्र बोर्ड सहमत भएको छ । यो सहमतिअनुसार काठमाडौं उपत्यकामा बसोबास गर्ने ठूलो संख्याका दोलखाली नागरिक सेयर आवेदनका लागि दोलखा धाउनुपर्ने भएको उनले बताए ।

बर्बायाम, सडकको दुरावस्थाका कारण काठमाडौंदेखि दोलखासम्मको सडक यात्रा कष्टकर हुनेलगायतका कारण उपत्यकामा बस्ने दोलखावासीको सेयर आवेदन उपत्यकाबाटै संकलन गर्ने सहमति भएको हो । जिल्लामा रहेका दोलखावासीको हकमा भने विभिन्न २१ स्थानबाट सेयर संकलन गरिने भएको छ । माथिल्लो तामाकोसी आयोजनाका प्रमुख विज्ञानप्रसाद श्रेष्ठले बैंकको शाखा विस्तार भएका स्थानमा सोहीमार्फत २१ वटा वडाबाट सेयर आवेदन संकलन गरिने बताए । उनले बैंकको पहुँच नभएका दुर्गम वडामा घुम्ती संकलन केन्द्रको व्यवस्था गरिने जानकारी दिए ।

दुर्गम र विकट गाउँमा आवेदन सेयर आवेदन संकलन गर्न स्थानीय सरकार र प्रशासनसँग समन्वय गरी स्वयंसेवकहरू परिचालन गरिनेछ । आयोजना प्रमुख श्रेष्ठले जिल्लाका ७४ वटै वडाका नागरिकलाई पायक पर्ने र बहुसंख्यक नागरिकको सेयर सुनिश्चित हुनेगरी संकलन केन्द्र स्थापना गरिने बताए । सेयरका बारेमा जानकारी दिन बिक्री प्रबन्धक, नागरिक लगानी कोष र सहायक प्रबन्धक सनराइज क्यापिटल तथा माथिल्लो तामाकोसी आयोजनाले साउन १६ वाट सेयर प्रशिक्षण तथा सूचनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने निर्णय पनि भएको छ । माथिल्लो तामाकोसी आयोजनामा सेयर आवेदन दिनका लागि सबै नागरिकको डिम्याट खाता नचाहिने भएको छ ।

आवेदनका लागि डिम्याट खाता अनिवार्य नगरिए पनि सेयर लगानीको तीन वर्षपछि भने सबै सेयर होल्डरको अनिवार्य डिम्याट खाता हुनुपर्ने धितोपत्र बोर्डले सुझाव दिएको छ ।

परिवारको कुनै एक सदस्यको बैंक खाता भए सोही खातामार्फत परिवारका सबै सदस्यले सेयर आवेदन गर्न सक्ने आयोजना प्रमुख श्रेष्ठले बताए । राष्ट्रिय गौरवको माथिल्लो तामाकोसी आयोजनाको प्रवर्द्धक कम्पनी तामाकोसी हाइड्रोपावरले दोलखावासीका लागि १ अर्ब ५ करोड ९० लाखबराबरको १ करोड ५ लाख ९० हजार कित्ता सेयर निष्कासन गर्दै छ । सेयर निष्कासनका लागि धितोपत्र बोर्डबाट स्वीकृत लिई लगानी कोषलाई बिक्री प्रबन्धक र सनराइज क्यापिटललाई सहायक प्रबन्धक तोकिएको छ ।

दोलखावासीका लागि यही १६ साउनदेखि १४ भदौसम्मका लागि सेयर आवेदन अवधि तोकिएको छ । तर, सो अवधिमा पर्याप्त सेयर आवेदन नपरे धितोपत्र बोर्डको स्वीकृति लिएर केही अवधिका लागि थप गर्न सकिनेछ । माथिल्लो तामाकोसी आयोजनामा सेयर लगानीका लागि दोलखावासीलाई तीन वर्गमा विभाजन गरिएको छ । आयोजना अति प्रभावित लामाबगर र गौरीशंकरलाई 'क' वर्ग, प्रसारण लाइन र प्रवेश मार्गले छोएका वडालाई 'ख' वर्ग र बाँकीलाई 'ग' वर्गमा राखिएको छ । 'क' वर्गले अधिकतम ३ सय कित्ता र 'ग' वर्गले न्यूनत ३० कित्ता सेयर खरिद गर्न पाउनेछन् ।

श्रोत: अभियान, २०७५/०४/१४

उत्पादन रोकिएको त्रिशूली जलविद्युत केन्द्र पूर्णरूपमा सञ्चालनमा

आगलागीको कारण उत्पादन रोकिएको त्रिशूली जलविद्युत केन्द्रले पूर्णरूपमा विद्युत उत्पादन गर्न थालेको छ ।

गत असार २६ गते आगलागी भएपछि पूर्णरूपमा विद्युत उत्पादन गर्न नसकेको केन्द्रले आइतवारबाट पूर्णरूपमा उत्पादन गर्न थालेको केन्द्र प्रमुख तारादत्त भट्टले जानकारी दिए ।

नेपाल विद्युत प्राधिकरणको स्वामित्वमा २४ मेगावाट क्षमताको त्रिशूली जलविद्युत केन्द्रको विद्युत गृहको जेनेरेसनतर्फको ६.६ केभी साइट ब्रेकरमा असार २६ गते दिउँसो आगलागी भएको थियो । आगलागी भएपछि विदुर नगरपालिकासहित जिल्लाको अधिकांश भागमा लगातार ३० घण्टा विद्युत अवरुद्ध भएको थियो ।

तीन ब्रेकरमा आगो लागेर क्षति भएपछि अहिले दुई ओटा ब्रेकर ल्याएर उत्पादन थालिएको केन्द्र प्रमुख भट्टले बताए । ‘अब पूर्णरूपमा सञ्चालनमा आएको छ । हामीले नेपाल विद्युत प्राधिकरणकै अर्को शाखाबाट दुई ओटा ब्रेकर ल्याएर जडान गरी उत्पादन थालेका छौं । साविककै अनुसार उत्पादन भइरहेको छ । अहिले दुई ओटा ब्रेकरबाट नै काम सञ्चालन भइरहेको छ’ केन्द्र प्रमुख भट्टले भने ।

आगलागीपछि एक हप्तासम्म त्रिशूली जलविद्युत र सोही केन्द्रबाट पानी गएपछि सञ्चालन हुने देवीघाट जलविद्युत केन्द्रको समेत उत्पादन भएको थियो । आगलागीको कारण करीब रु. एक करोडको क्षति भए पनि विद्युत् उत्पादन बन्द हुँदा भने करोडौंको क्षति भएको केन्द्रले जानकारी दिएको छ ।

विद्युत उत्पादन बन्द हुँदा कति नोकसानी भयो भनेर मूल्याङ्कन गर्न बाँकी रहेको केन्द्र प्रमुख भट्टले बताए । त्रिशूली जलविद्युत केन्द्रसहित देवीघाटसमेत बन्द भएको हुँदा करोडौंको विद्युत उत्पादन नोकसानी भएको उनले बताए । रासस

श्रोत: नागरीक, २०७५/०४/१४

पश्चिम सेतीमा वार्ता गर्न चिनियाँ टोली अाउँदै

विष्णु बेल्वासे

बहुचर्चित सात सय ५० मेगावाट क्षमताको पश्चिम सेती आयोजना चिनियाँ कम्पनीले बनाउने कि स्वदेशी लगानीमा निर्माण गर्ने भन्ने अन्याल भइरहेको बेला चिनियाँ कम्पनीको उच्चस्तरीय टोली नेपाल आउने भएको छ।

उक्त आयोजना बनाउन चिनियाँ कम्पनी चाइना थ्री-गोर्जेज इन्टरनेसनल कर्पोरसन (सिटिजिआई) को सहायक कम्पनी सिडब्लुई इन्भेस्टमेन्ट कर्पोरसनले खासै चासो नदेखाएपछि सरकारले स्वदेशी लगानीमा निर्माण गर्ने घोषणा गरेको थियो। तर, हालै प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीको अध्यक्षतामा बसेको बोर्ड बैठकले उक्त आयोजना निर्माणका लागि अन्तिमपटक चिनियाँ कम्पनीलाई मौका दिने निर्णय गरेको थियो। त्यही निर्णय अनुसार बोर्डले चिनियाँ कम्पनीलाई पत्र पठाएको थियो।

बोर्डको पत्रको जवाफ दिँदै उसले छिट्टै उच्चस्तरीय वार्ता टोली पठाउने जानकारी दिएको लगानी बोर्डका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत (सिइओ) महाप्रसाद अधिकारीले आइतबार नागरिकलाई बताए। 'वार्ताका लागि चिनियाँ कम्पनीले हाई लेभल डेलिगेसन पठाउने कुरा मेलमार्फत जानकारी गराएको छ,' उनले भने, 'छिट्टै नै चिनियाँ टोली नेपाल आउनेछ र पश्चिम सेतीका बारेमा देखिएको अहिलेको अन्याल हट्नेछ।'

बोर्डको बैठकले पश्चिम सेती आयोजना निर्माणमा देखिएको अन्याल आगामी दुई महिनाभित्र अन्त्य गर्ने निर्णय गरेसँगै वार्ताका लागि चिनियाँ कम्पनीलाई पत्र पठाएको थियो। 'एक साताअघि हामीले चिनियाँ कम्पनीलाई पत्र पठाएका थियौं,' सिइओ अधिकारीले भने, 'त्यसको प्रतिक्रिया दिँदै चिनियाँ कम्पनीले उच्चस्तरीय टोली आउने जानकारी गराएको हो।'

बोर्डले आयोजना निर्माणमा देखिएको अन्याल हटाउन निर्णायक वार्ता गर्ने उद्देश्यले उसलाई बोलाएको हो। गत जेठ १५ मा चालु आर्थिक वर्षको बजेट सार्वजनिक गर्दै अर्थमन्त्री युवराज खतिवडाले पश्चिम सेती बनाउन स्वदेशी पुँजी लगानी गर्ने घोषणा गरेका थिए। तर त्यसपछि बसेको लगानी बोर्डको बैठकले सम्भव भएसम्म चिनियाँ कम्पनीलाई बोलाउने निर्णय गरेको थियो।

विगतमा यो आयोजना बनाउने विषयमा धेरै विवाद भएको थियो। कहिले चिनियाँ कम्पनीलाई दिने, कहिले सरकार आफैँले स्वदेशी लगानीमा निर्माण गर्ने, कहिले भारतीय कम्पनीलाई दिनेजस्ता धारणा र विवाद आएका थिए। यसैलाई चिर्दै चालु बजेटमा स्वदेशी लगानीमा यो आयोजना बनाउने भनिएको थियो। सिइओ अधिकारीका अनुसार बोर्ड बैठकले अर्थ र ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालयलाई आयोजना निर्माण गर्ने वा नगर्ने भन्ने विषयमा दुई महिनाभित्र चिनियाँ कम्पनीसँग छलफल गरी टुंगोमा पुर्याउन अधिकार दिएको छ। अहिले स्वदेशी वा चिनियाँ कम्पनीमध्ये कसले बनाउने भन्ने विवाद छ। आयोजनाबाट थ्री गर्जेजले हात झिक्यो भन्ने समाचार पनि आएका थिए।

यसअघि बोर्डले पश्चिम सेती आयोजनाका सम्बन्धमा एक समिति गठन गरेको थियो। समितिले प्रतिवेदन बोर्डलाई बुझाएको छ। उक्त प्रतिवेदन अध्ययनपछि बोर्डले यस्तो निर्णय गरेको बताइन्छ। आयोजना प्रदेश ७ मा छ। केही महिनाअघि चिनियाँ परराष्ट्र मन्त्रालयका प्रवक्ता हुवा चुन्यिङले आयोजनाबाट हात नझिकेको बताएकी थिइन्। भारतीय समाचारपत्र द टाइम्स अफ इन्डियाले उनको भनाइ उद्धृत गर्दै लेखेको समाचारमा नेपाल सरकारसँग आयोजनाको आर्थिक सम्भाव्यता लगायत सम्बन्धमा कुराकानी भइरहेको उल्लेख थियो।

‘पश्चिम सेती आयोजनाबाट हामीलाई हटाइएको समाचारमा कुनै सत्यता छैन, यो आयोजना व्यापारिक हिसाबले हाम्रा लागि महत्त्वपूर्णमध्ये एक हो,’ प्रवक्ता चुन्डको भनाइ उद्धृत गर्दै उक्त पत्रिकाले लेखेको थियो ।’ यसअघि नै नेपाल विद्युत् प्राधिकरण र चाइना थ्री गर्जेज इन्टरनेसनल कर्पोरसनबीच उक्त आयोजना निर्माण गर्न संयुक्त लगानी सम्झौता (जेभिए) मा हस्ताक्षर भएको थियो । हस्ताक्षरसँगै २० वर्षभन्दा बढी समयदेखि चर्चामा रहेको आयोजना निर्माणतर्फ अगाडि बढ्ने अपेक्षा गरिएको थियो । बोर्डले जेभिए अनुमोदन गरेपछि आयोजना निर्माणका लागि पश्चिम सेती जलविद्युत् कम्पनी बन्ने सहमति भएको थियो । कम्पनीमा प्राधिकरण र चाइना थ्री गर्जेज इन्टरनेसनल कर्पोरसनको क्रमशः २५ र ७५ प्रतिशत शेयर रहने भनिएको छ । कम्पनीले स्थानीयबासीलाई १० प्रतिशत शेयर दिनेछ ।

प्राधिकरणले लगानी गर्ने २५ प्रतिशत रकम जुट्न नसके चिनियाँ एक्जिम बैंकबाट सहूलित ब्याजदरमा ऋण लिन चाइना थ्री गर्जेजले सहयोग गर्ने समझदारीमा उल्लेख थियो । आयोजनाको अनुमानित लागत एक खर्ब ६० अर्ब रुपैयाँ छ । आयोजनाको लगानी २५ प्रतिशत इक्विटी र ७५ प्रतिशत ऋणबाट जुटाउने प्रस्ताव गरिएको छ । बोर्डले आयोजनामा विदेशी लगानी स्वीकृत गरिसकेको छ । नेपालभित्रै विद्युत् खपत हुने गरी सार्वजनिक-निजी साझेदारी (पिपिपी) मोडलमा निर्माण गर्न लागिएको थियो । अस्ट्रेलियन कम्पनी स्मेकले उक्त आयोजना १५ वर्ष ओगटेको थियो ।

श्रोत: उर्जा खबर, २०७५/०४/१५

अप्पर तामाकोसीको सेयर खुल्यो, बुधबारबाट आवेदन दिन सकिने

अप्पर तामाकोसी हाइड्रो पावर कम्पनीले बुधबारबाट आयोजना प्रभावित दोलखाबासीका लागि सेयर निष्कासन गर्ने भएको छ । दोलखामा निर्माणाधीन ४ सय ५६ मेगावाटको माथिल्लो तामाकोसी जलविद्युत आयोजनाको स्थानीयका लागि छुट्याइएको १ करोड ५ लाख ९० हजार कित्ता सेयर निष्कासन गरेर बाँडफाँड गर्न लागिएको हो । नेपाल धितोपत्र बोर्डको स्वीकृतिपछि गत असार २४ देखि साउन ९ गतेसम्म सेयर निष्कासन गर्ने तय गरिए पनि जिल्लाबासीको आग्रह अनुसार अवधि सारेर निष्कासन गर्न लागिएको हो । प्रतिकित्ता सय रुपैयाँ अंकित १ अर्ब ५ करोड ९० लाख रुपैयाँ मूल्यको सेयर खरिद गर्न आगामी भदौ १४ गतेसम्म आवेदन दिन सकिने कम्पनीले जनाएको छ । कम्पनीका अनुसार लगानीकर्ताले न्युनतम ३० देखि अधिकतम ३ सय कित्ता खरिद गर्न पाउने गरी आवेदन दिन सक्नेछन् । जिल्लाका विभिन्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाकाे शाखाकाे २१ स्थानबाट सेयर आवेदन दिने व्यवस्था गरिएको छ । बैंक तथा वित्तीय संख्याका शाखा नभएका स्थानमा घुम्ती संकलन केन्द्र राखिने भएको छ । स्थानीयलाई आउजाउ गर्न कठिनाई हुने दुर्गम स्थानमा स्वयंसेवक परिचालन गरी आवेदन संकलन गरिने कम्पनीले जनाएको छ । जिल्लाबासीलाई सेयर आवेदन गर्न डिम्याट खाता अनिवार्य गरिएको छैन । ३ वर्षको लकड अवधि पूरा भएपछि भने लगानीकर्ताले अनिवार्यरूपमा डिम्याट खाता खोल्नु पर्नेछ । काठमाडौंमा बसोबास गर्दै आएका दोलखाली जनताले पनि सेयर खरिद गर्न आवेदन दिन पाउने भएका छन् । राजधानीबासीका लागि सनराइज बैंकका शाखाहरुबाट आवेदन दिने व्यवस्था गरिएको कम्पनीले जनाएको छ । सेयर खरिद गर्न आवेदन दिन पाउने दोलखाबासीलाई आयोजनाबाट अतिप्रभावित, कमप्रभावित र प्रभावितको सूचीमा वर्गिकरण गरिएको छ । सेयर निष्कासन तथा बाँडफाँड गर्न नागरिक लगानी कोष र सनराइज क्यापिटललाई बिक्री प्रबन्धक तोकिएको छ । दोलखाबासीका लागि सेयर निष्कासन गरी बाँडफाँड गरेपछि साधारण सेयर निष्कासन गर्ने कम्पनीको तयारी छ । स्वपुँजी लगानीको १५ प्रतिशत अर्थात १ करोड ५८ लाख ८५ हजार कित्ता साधारण सेयर निष्कासन गरिनेछ । सर्वसाधारणले न्युनतम ५० देखि अधिकतम १ हजार कित्ता सेयरका लागि आवेदन दिन पाउनेछन् । स्थानीय र सर्वसाधारणलाई सेयर बिक्री गरेर २ अर्ब ६४ करोड ७५ लाख रुपैयाँ संकलन गर्ने कम्पनीको लक्ष्य छ । कम्पनीले निर्माण गरिरहेकाे माथिल्लाे तामाकाेसीबाट आगामी पुसदेखि विद्युत उत्पादन गर्ने तालिका छ ।

श्रोत: काव्तिपुर, २०७५/०४/१५

कुलेखानीको मर्मत सुरु

कुलेखानी जलविद्युत् आयोजनाको ५३ दिनदेखि बिग्रेको जेनेरेटरको मर्मत शनिबार सुरु भएको छ । फुजी इलेक्ट्रिक कम्पनी जापानका चार र नेपाली १० प्राविधिक गरी १४ जना मर्मत सम्भार कार्यमा जुटेका छन् । तीन साताभित्र जेनेरेटरको मर्मत कार्य सम्पन्न गर्ने योजना रहेको कुलेखानी २ का प्रमुख आभास ओझाले बताए ।

विद्युत् प्राधिकरणको 'ब्याकअप' का रूपमा रहेको कुलेखानी दोस्रोको युनिट २ को रोटारमा भएको 'स्टपर रिड' भाँचिएकाले जेनेरेटरको 'स्टेटर वाइन्डिङ' मा समस्या देखिएपछि गत जेठ २१ गतेदेखि १६ मेगावाट विद्युत् उत्पादन बन्द भएको थियो । यसलाई फेर्नका लागि जापानबाट उपकरणहरूसहित प्राविधिक पनि आएका छन् ।

बिग्रेको जेनेरेटर आयोजनाका प्राविधिकहरूले चार दिन लगाएर खोलेका थिए । नेपाली प्राविधिकहरूले जेनेरेटर खोलेको यो पहिलो थियो । जापानका प्राविधिकहरूले बिग्रेको जेनेरेटरको निरीक्षण गरेका थिए । उनीहरूले जेनेरेटरको मर्मत सम्भार गर्न १ करोड ३० लाख रुपैयाँ लाग्ने कोटेसन विद्युत् प्राधिकरणलाई दिएपछि प्राधिकरणका वरिष्ठ प्राविधिकहरूले थोरै लगानीमा र आफैँले छिटो मर्मत सम्भार गर्न सक्ने बताएका थिए । 'यो अलि बढी फिनिसिङको काम भएकाले फुजी कम्पनीका प्राविधिकहरू पनि डाकेको प्राधिकरणका एक वरिष्ठ प्राविधिकले भने ।

कुलेखानी दोस्रो जलविद्युत् आयोजनाको एउटा जेनेरेटर बिग्रेकाले कुलेखानी पहिलोको पनि एउटा मात्र जेनेरेटर सञ्चालन भइरहेको छ । कुलेखानी पहिलोको २ वटा जेनेरेटर सञ्चालन गर्दा एउटाको पानी खेर जाने भएकाले एउटा मात्र जेनेरेटर सञ्चालन गरिएको हो ।

जेनेरेटर बिग्रेकाले उत्पादन क्षमताको ५० प्रतिशत अर्थात् ४६ मेगावाट मात्र विद्युत् उत्पादन भइरहेको छ ।

श्रोत: क्यापिटल नेपाल, २०७५/०४/१४

दुई वर्षमा बन्ने सिँगटी—लामोसाँघु प्रसारण लाइन दशक बित्दा पनि बनेन

हरिप्रसाद शर्मा

दुई वर्षमा निर्माण सक्ने लक्ष्यसहित सुरु भएको सिँगटी—लामोसाँघु १३२ केभी प्रसारण लाइन दशक बिते पनि अझै बन्न सकेको छैन । लामो समयदेखिको जग्गासम्बन्धी विवाद, ठेकेदारको लापरबाही, स्थानीयको अवरोध, समन्वयको अभावलगायतका समस्याले प्रसारण लाइन प्रभावित बन्दै गएको हो । प्रसारण लाइन निर्माण हुन नसक्दा विगत चार वर्षदेखि सिप्रिड जलविद्युत् आयोजनाबाट उत्पादित १० मेगावाट विद्युत् खेर गइरहेको छ । सन् २०१० मा इन्डियन एरावेली कम्पनीले निर्माण गर्ने ठेक्का पाएर दुई वर्षमा निर्माण गर्ने टारगेटसहित सम्झौता गरेको थियो । सन् २०१३ मा पनि सो कम्पनीले म्याद थप गर्यो । सन् २०१५ सम्ममा सक्ने लक्ष्यका साथ म्याद थपिएको भए पनि समयमा कामै गरेन । त्यसपछि पनि दोस्रो/तेस्रो पटक म्याद थपिँदै आए पनि सन् २०१७ सम्म कार्यप्रगति सन्तोषजनक नभएको स्थानीय बताउँछन् ।

गत २०७५ जेठभित्र निर्माण सक्ने अन्तिम लक्ष्य रहे पनि प्रसारण लाइनको प्रगति ५० प्रतिशतभन्दा बढी हुनै सकेन । निर्माण कम्पनीले चौथो पटक म्याद थप गरिरहेपनि नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले अझै सोही कम्पनीबाट काम गराइरहेको छ । दोलखाको सिँगटी सबस्टेसनदेखि सिन्धुपाल्चोकको लामोसाँघु सबस्टेसनसम्म ३९ किलोमिटर दुरीमा एक सय २१ ओटा टावर निर्माण गर्नुपर्छ ।

तर, अहिले दोलखा क्षेत्रमा ६० ओटा टावर निर्माण गरिएको र बाँकी १५ ओटा टावर निर्माण भइरहेको छ । यता सिन्धुपाल्चोक क्षेत्रमा भने अझै जग्गा विवाद कायम छ । जसका कारण टावर निर्माणका लागि फाउन्डेसन निर्माण गर्न नसकिएको प्रसारण लाइन आयोजनाका पूर्वअध्यक्ष सुवासचन्द्र बरालले जानकारी दिए । उनले दोलखा क्षेत्रमा सबैजसो टावर ठड्याउनेका काम लगभग सकिने लागेको भएपनि मुख्य समस्या सिन्धुपाल्चोक क्षेत्रमा देखिएको बताए । ‘दोलखा क्षेत्रमा फाउन्डेसन बनाएर टावर ठड्याउने काम भइरहेको छ । अहिलेसम्म ६० ओटा टावर ठडिएको र बाँकी १५ ओटा निर्माणाधीन छन्,’ उनले भने, ‘नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले जग्गा मिलाउन नसक्दा सिन्धुपाल्चोक क्षेत्रमा काम भएको छैन ।’

सिन्धुपाल्चोक क्षेत्रमा झन्डै ४० ओटाभन्दा बढी टावर निर्माण गर्नुपर्छ । नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले भने जग्गासम्बन्धी कुनै विवाद नरहेको र काम भइरहेको बताएको छ । ‘जग्गासम्बन्धी विवाद अहिले छैन,’ प्राधिकरणका कार्यकारी निर्देशक कुलमान घिसिङले भने, ‘काम भइरहेको छ, सम्पन्न गर्न समय लाग्छ ।’ गत २०७२ बैशाख १२ गतेको विनाशकारी भूकम्पका कारण प्रसारण लाइन बन्न तीन वर्ष पर धकेलिएको हो । प्रसारण लाइन नबन्दा निर्माणको अन्तिम चरणमा रहेका आयोजनाबाट पनि विद्युत् खेर जाने सम्भावना देखिन्छ । खासगरी ४० मेगावाटको खानीखोला ‘ए’, ३० मेगावाटको खानीखोला दोलखा, २५ मेगावाटको सिँगटीखोला, २४ मेगावाटको खारेखोला, १४ मेगावाटको तल्लो खारेखोला, ५ मेगावाटको घट्टेखोलाबाट डेढ वर्षभित्र उत्पादन भई सञ्चालनमा आउँदैछन् । त्यो समयभित्र प्रसारण लाइन नबनेमा ती आयोजनाबाट उत्पादित विद्युत् खेर जाने सक्नेप्रति प्रवर्द्धक चिन्तित छन् ।

श्रोत: राजधानी दैनिक २०७५/०४/१५

ऊर्जा क्षेत्रमा लगानी गर्न आग्रह

सरकारले नेपालको ऊर्जा क्षेत्रमा लगानी गर्न इजरायलसँग आग्रह गरेको छ । ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाईमन्त्री वर्षमान पुन र नेपालका लागि इजरायली राजदूत बेन्नी ओमेरबीच भएको भेटवार्ताका क्रममा मन्त्री पुनले राजदूत बेन्नी ओमेरसँग यस्तो आग्रह गरेका हुन् ।

सिंहदरबारस्थित ऊर्जा मन्त्रालयमा सोमबार भएको भेटवार्तामा ऊर्जा क्षेत्रमा लगानी प्रवर्द्धनका साथै नेपाल र इजरायलबीच द्विपक्षीय हितका विषयमा छलफल भएको थियो । भेटमा ऊर्जामन्त्री पुनले नेपालमा नयाँ संविधान जारी भइसकेपछि स्थायित्वको युग सुरु भएको भन्दै इजरायली लगानीकर्तालाई ऊर्जा क्षेत्रमा लगानीको वातावरण बनाइदिन राजदूत ओमेरसँग आग्रह गरे ।

त्यसक्रममा मन्त्री पुनले भने 'हामीलाई १० वर्षमा १० हजार मेगावाट विजुलीको आवश्यकता छ । अहिले लगानीको राम्रो वातावरणसमेत बनेको छ । तपाईंमार्फत नेपालको ऊर्जा क्षेत्रमा लगानी गर्न म इजरायली लगानीकर्ताहरूलाई आग्रह गर्छु ।'

उनले इजरायलसँग धेरै लामो कूटनीतिक सम्बन्ध रहेको भन्दै आगामी दिनमा समेत सम्बन्ध अझ मजबुत बन्ने विश्वाससमेत व्यक्त गरे । लामो समयदेखि दुई देशबीचमा कृषि र प्रविधिका साथै अन्य विभिन्न क्षेत्रमा सहयोग र सहकार्य रहँदै आएको भन्दै मन्त्री पुनले आगामी दिनमा ऊर्जा क्षेत्रमा सहकार्य गर्न सरकार इच्छुक रहेको धारणा राखे ।

मन्त्री पुनले इजरायल नेपाली कामदारका लागि सुरक्षित गन्तव्यका रूपमा रहेको भन्दै आगामी दिनमा पनि इजरायलले त्यसमा सहयोग गर्ने विश्वास व्यक्त गरे । भेटमा इजरायली राजदूत ओमेरले ऊर्जा र सिँचाईको क्षेत्रमा सहकार्य गर्न इजरायल सरकार आतुर रहेको बताए । उनले ऊर्जामा लगानीको लागि इजरायलले पार्टनर खोजिरहेको भन्दै त्यसका लागि सरकारलाई सहयोग गर्न आफू तयार रहेको धारणा राखे ।

'नेपालको जलविद्युत्मा लगानी गर्न इजरायलबाट निजी क्षेत्र आउन तयार छ, त्यसका लागि हामी पार्टनर पनि खोजिरहेका छौं,' भेटमा राजदूत ओमेरले भने । उनले लगानी तथा स्वामित्व हस्तान्तरण (बुट) मोडलमा काम गर्न इजरायल इच्छुक रहेको समेत बताए । नेपाल इजरायलको पुरानो साथी भएको भन्दै राजदूत ओमेरले आगामी दिनमा समेत नेपाल र इजरायलबीचमा द्विपक्षीय सम्बन्ध मजबुत बन्ने विश्वाससमेत व्यक्त गरे ।

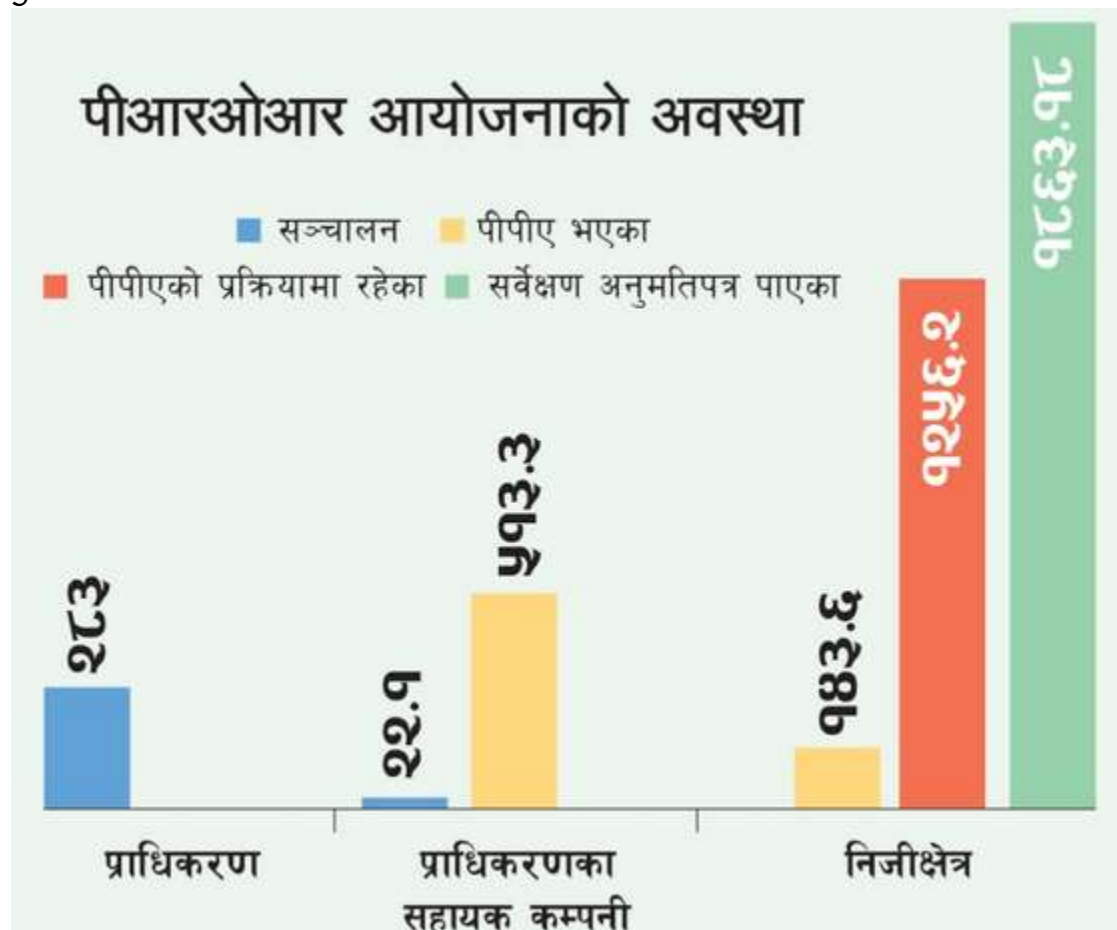
ऊर्जामन्त्री पुनले पछिल्लो समयमा विभिन्न मुलुक तथा दातृ निकायका प्रतिनिधिसँग भेटवार्ता गर्ने क्रमलाई तीव्रता दिएका छन् । ऊर्जा क्षेत्रको विकासका लागि नयाँ नीति निर्माणमा रहेका उनले नेपालमा विदेशी लगानी प्रवर्द्धनका लागि विभिन्न देश तथा दातृ निकायसँग आग्रह गर्दै आएका छन् । ऊर्जा क्षेत्रमा केही गरौं भन्ने भावनाका साथ काम गर्न थालेका मन्त्री पुनले मन्त्रालयको जिम्मेवारी सम्हालेयता त्यस्तो ठूलो चर्चित काम भने केही गर्न सकेका छैनन् ।

अधिल्लो सरकारका ऊर्जामन्त्री जनार्दन शर्मा ले लोडसेडिङ हटाउने र ऊर्जामा जनताको लगानी ल्याउने जस्ता योजना ल्याइसकेका थिए । जसका कारण अहिलेका मन्त्री पुनलाई चर्चामा आउने काम गर्न अष्टयारो परेको हो । अधिल्लो सरकारका मन्त्रीले नै राम्रो काम गरेर देखाइसकेको मन्त्रालयमा परेका कारण उनलाई केही गरौं भन्ने सोच भए पनि नयाँ काम देखाउन अष्टयारो भइरहेको छ ।

श्रोत: अभियान, २०७५/०४/१५

पीआरओआर जलविद्युत् आयोजना : करीब ८ सय मेवाका मात्र अनुमति बाँकी

दुर्गा लामिछाने

पीआरओआर प्रकृतिका आयोजनाबाट तत्कालीन आवश्यकताभन्दा बढी जलविद्युत् उत्पादन हुने अवस्था बनेपछि प्राधिकरणले निजीक्षेत्रको अपेक्षाअनुरूप पीपीए दर पुनर्विचार नगर्ने सङ्केत गरेको छ । पिकिड रन अफ रिभर (पीआरओआर) आयोजनाको विद्युत् खरीद (पीपीए)दर बढाउन माग गरेको निजीक्षेत्र पाएसम्म नदी प्रवाही (आरओआर)मै जान उत्सुक देखिएको छ । आरओआरको लाइसेन्स बन्द भएपछि पीआरओआरको अनुमतिपत्र लिन उत्सुक भएको निजी क्षेत्र आरओआर पुनः खुलेपछि त्यसतर्फ आकर्षित भएको हो ।

लगानीको आधारमा प्रतिफल राम्रो नभएका कारण निजीक्षेत्र पीआरओआरतर्फ आकर्षित हुन नसकेको स्वतन्त्र ऊर्जा उत्पादकहरूको संस्था, नेपाल (इप्पान)का अध्यक्ष शैलेन्द्र गुरागाईं बताउँछन् ।

‘निजीक्षेत्रसँग लगानीको स्रोत सीमित हुन्छ,’ उनी भन्छन्, ‘राज्यले वित्तीय रूपमा सम्भाव्य हुने नीतिगत व्यवस्था गरे पीआरओआरमा लगानी गर्न सकिन्छ ।’

निजीक्षेत्रका तर्फबाट उचित विद्युत् खरीददर नपाएका कारण आफूहरू पीआरओआरमा जान नसकेको गुनासो आएपछि नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले त्यस्ता आयोजनाका लागि छुट्टै पीपीए दर निर्धारण गरेको थियो ।

यसअनुसार, यस्ता आयोजनाले सुक्खायाम (मङ्सिर १६- जेठ १५) मा पीक आवरमा प्रत्येक दिन कम्तीमा १ देखि २ घण्टा विद्युत् आपूर्ति गरे प्रतियुनिट ८ रुपैयाँ ५० पैसा र २ देखि ३ घण्टा आपूर्ति गरे प्रतियुनिट ८ रुपैयाँ ८० पैसा दिने निर्णय प्राधिकरणले गरेको छ । त्यसैगरी सुक्खायाममै प्रतिदिन ३ देखि ४ घण्टा उत्पादन गरे ९ रुपैयाँ ४० पैसा र ४ देखि ६ घण्टा उत्पादन गरे १० रुपैयाँ ५५ पैसा प्रतियुनिट दर निर्धारण गरिएको छ ।

वर्षायाम (जेठ १६-मङ्सिर १५)को भने जति समय विद्युत् उत्पादन गरे पनि प्रतियुनिट ४ रुपैयाँ ८० पैसा तोकिएको छ । तर, यो दरमा प्राधिकरणले पुनर्विचार गरे मात्र निजीक्षेत्र उत्साहित हुने बुटवल पावर कम्पनी (बीपीसी)का प्रमुख कार्यकारी अधिकृत उत्तरकुमार श्रेष्ठ बताउँछन् । पछिल्लो समय प्राधिकरणले पीआरओआर निर्माणमा जोड दिएकाले पीपीए दर पुनर्विचार हुनेमा उनी आशावादी छन् ।

बीपीसीले हाल १ सय ५९ दशमलव ६२ मेवाको मुगु कर्णाली आयोजनाको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र लिएको छ । सकेसम्म जलाशययुक्त, नभए पीआरओआर र त्यो पनि सम्भव नभए आरओआरका रूपमा आयोजना अघि बढाउने गरी बीपीसीले अनुमतिपत्र लिएको हो । भौगोलिक अवस्थितिका साथै प्रतिफलका आधारमा जुन सम्भाव्य देखिन्छ त्यही प्रकृतिको आयोजना निर्माण गर्ने श्रेष्ठले बताए ।

राष्ट्रिय ऊर्जासङ्कट निवारण कार्ययोजनाले ऊर्जा मिश्रण (इनर्जी मिक्स)को अवधारणाअनुसार पीआरओआरको कोटा बढीमा २० प्रतिशत निर्धारण गरेको छ । यदि पछिल्लो समय चर्चा गरिँदै आएको १० वर्षमा १५ हजार मेवा विद्युत् उत्पादनलाई लक्ष्य मानेर अघि बढ्ने हो भने प्रणालीमा कुल ३ हजार मेवा विद्युत् पीआरओआरबाट चाहिन्छ । हाल सञ्चालनमा रहेका, पीपीए भएका र पीपीएको प्रक्रियामा रहेका गरी पीआरओआर आयोजनाको कुल क्षमता २ हजार २ सय १८ दशमलव २ मेवा पुगेको छ । अर्थात् अब पीआरओआर परियोजनाका लागि थप ७ सय ८१ दशमलव ८ मेवाको मात्रै कोटा खाली छ ।

उता विद्युत् विकास विभागको तथ्याङ्कअनुसार हाल कुल १ हजार ८ सय ६३ दशमलव १८ मेवा क्षमताका पीआरओआर आयोजना निर्माणका लागि सर्वेक्षण अनुमतिपत्र जारी भइसकेका छन् । तथ्याङ्कका आधारमा इनर्जी मिक्सको आवश्यकताअनुरूप सहजरूपमा पीआरओआर आयोजनाबाट विद्युत् उत्पादन हुने सम्भावना देखिएको छ । यसका साथै वित्तीय सम्भाव्यता वा पीपीए दरको पुनर्विचारको अपेक्षा गर्नेहरूका हातमा यस्ता आयोजना नपर्ने देखिन्छ ।

श्रोत: राजधानी दैनिक २०७५/०४/१५

किन घट्दैछन् अधिकांश जलविद्युत् कम्पनीका शेयर ?

सरकारले नेपालको पानी जनताको लगानी, घर घरमा बिजुली, जन जनमा शेयरको अवधारणा लागू गरेर सबै नेपाली नागरिकलाई शेयर उपलब्ध गराउने योजना अगाडि बढाएको छ । सबै नागरिकलाई शेयर दिने र जलविद्युत् आयोजनाको स्वामित्व महसुस गराउने योजना बनाए पनि नेपाल स्टक एक्सचेञ्जमा सूचीकृत भएका १९ जलविद्युत् कम्पनीमध्ये एकाध कम्पनीको मात्रै शेयर मूल्य रु ५०० भन्दा माथि छ । धेरैजसो कम्पनीको शेयर मूल्य न्यूनतम बिन्दुमा छ ।

नेपाल स्टक एक्सचेञ्जका अनुसार चिलिमे जलविद्युत् कम्पनीको मात्रै शेयर मूल्य रु ७४० छ । यस्तै बुटवल पावर कम्पनीको मूल्य रु ४३६ छ । बाँकी रहेका १६ वटा कम्पनीको शेयर मूल्य निरन्तर ओरालो लागिरहेको छ । गत फागुनमा थप शेयर निष्काशन गरेपछि बुटवल पावर कम्पनीको शेयरसमेत बजारमा निरन्तर ओरालो लागिरहेको छ । सरकारले सबै नागरिकलाई शेयर उपलब्ध गराउने बताइरहँदा शेयर बजारमा भने जलविद्युत् कम्पनीको उपस्थिति चिन्ता गर्नुपर्ने अवस्थामा पुगेको छ ।

नेशनल हाइड्रो पावर कम्पनीको शेयर त खरीद मूल्यभन्दा पनि तल झरेको छ । सो कम्पनीको प्रतिकिता शेयर रु ८६ मा खरीद बिक्री भइरहेको छ । गत वर्ष रु ६५६ मूल्यमा खरीद बिक्री भएको अपि पावर कम्पनीको शेयर हाल रु २७४ मा खरीद बिक्री भइरहेको छ । यस्तै अरुण कोबेलीको रु २५५, अरुण भ्यालीको रु १४०, बरुण हाइड्रोपावर कम्पनीको शेयर रु १४१ मूल्यमा खरीद बिक्री भइरहेको छ । निरन्तर ओरालो लागेको शेयर बजारमा अरु समूहजस्तै जलविद्युत् कम्पनीको शेयर मूल्य पनि ओरालो लागेको छ । यस्तो अवस्थाले ठूला लगानीकर्तालाई तत्काल बेफाइदा नभए पनि साना लगानीकर्तालाई भने समस्या पारेको छ ।

स्टकका अनुसार छ्याङ हाइड्रो पावरको शेयर रु १२८ मा खरीद बिक्री भइरहेको छ । हिमालयन पावर पार्टनरको रु २७४, खानीखोला हाइड्रो पावरको रु १०६ मा शेयर खरीद बिक्री भइरहेको छ । सो कम्पनीको शेयर गत वर्ष पनि रु २०५ बिक्री भएको थियो ।

यस्तै नेपाल हाइड्रो डेभलपमेन्टको रु १६५, न्यादी समूहको रु १६०, राधी विद्युत् कम्पनीको रु २३२, रैराङ हाइड्रोको रु १५५, रिडी हाइड्रो पावरको रु १२२, सानिम माइक्रोको रु ३१९, सिनर्जी पावरको रु ११८ र युनाइटेड मोदीको प्रतिकिता रु १६६ मा शेयर खरीद बिक्री भएको छ ।

शेयर बजारमा जलविद्युत् कम्पनीको शेयर नाजुक अवस्थामा नै छ । पछिल्लो समय विभिन्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाले हकप्रद तथा बोनस शेयर वितरण गर्ने प्रक्रियालाई तीव्रता दिएका कारण पनि शेयर बजारमा दबाव परेको छ ।

शेयर बजारमा जलविद्युत् कम्पनीका शेयर लगातार गिरावट भइरहँदा नेपाल धितोपत्र बोर्डले विभिन्न १० वटा जलविद्युत् कम्पनीलाई गत आवमा साधारण शेयर बिक्रीका लागि अनुमति दियो । यस्तै शेयर बिक्रीको तयारीमा रहेका कम्पनीको संख्या ११ छन् ।

शेयर बजारको नियामक निकाय उक्त बोर्डले भने लगानीकर्ताले आफ्नै विवेक प्रयोग गरेर कुन कम्पनीको शेयरमा लगानी गर्ने भन्ने निक्रयोल गर्दा राम्रो हुने सुझाव दिएको छ ।

बजार घट्टैमा आत्तिने र बजार बढ्दैमा मात्तिने अवस्था नरहेको भन्दै विवेक प्रयोग गरेर शेयर खरीद गर्दा उपयुक्त हुने र बजारले नै मूल्य निर्धारण गर्ने भएकाले लगानीकर्ता नै जिम्मेवार बन्नुपर्ने बोर्डका प्रवक्ता नीरज गिरीको भनाइ छ ।

स्टकका अनुसार आज बजार २.९१ बिन्दुले घटेको छ । यस्तै क वर्गका कम्पनीको शेयर मापन गर्ने सेन्सेटिभ परिसूचकसमेत ०.५४ बिन्दुले घटेर २५१.०८ बिन्दुमा पुगेको छ । आज कूल १६३ कम्पनीको पाँच लाख ७८ हजार ९३३ कित्ता शेयर रु १६ करोड ७७ लाख ३९ हजार ६९७ मा खरीद बिक्री भएको छ ।

आज तीन उपसमूहको शेयर बढ्दा सात उपसमूहको शेयर भने घटेको छ । बैंकिङ २.२६, होटल १७.१८, निर्जीवन बीमा २४.९५, उत्पादन ५.३६ अन्य २.४६, माइक्रोफाइनान्स ५.६१, बीमा २७.६१ बिन्दुले घटेको छ । यस्तै विकास बैंक ३.११, जलविद्युत् २.९८ र फाइनान्स समूहको शेयर ०.७८ बिन्दुले बढेको छ ।

श्रोत: काव्तिपुर, २०७५/०४/१५

माथिल्लो तामाकोसीको सेयर: पौने तीन लाखको प्रतिक्षा सकियो

देशमै पहिलोपटक जलविद्युतमा स्थानीयलाई सेयर अधिकारको आरम्भ गरेको तामाकोसीले अनेक व्यवधान पार गर्दै सेयर संकलन सुरु गर्दै छ। बुधबारबाट पौने तीन लाख जनाले प्रतिक्षा गरिरहेको माथिल्लो तामाकोसी जलविद्युत् आयोजनाको सेयर आवेदन खुला हुँदैछ। अधिकारकै एउटा अंशको रूपमा सेयरका लागि जमजमाएर बसेका दोलखाका पौने तीन लाख जनसंख्यालाई आयोजनाले न्यूनतम ३० देखि अधिकतम तीन सय कित्ता सेयर वितरणको तयारी गरेको छ।

स्वदेशी पुँजीमा ३५ अर्ब २९ करोड लगानीको अहिलेसम्मकै ठूलो आयोजना माथिल्लो तामाकोसीले लगानीको सुनिश्चिता गर्ने क्रममा दोलखा जिल्लावासीलाई १० प्रतिशत सेयर छुट्याएको थियो।

भलै लगानी बढेर ४२ अर्ब भन्दा माथि जानसक्ने प्रक्षेपण भैरहँदा पनि सेयरप्रति आकर्षण बढिरहेकै छ। दोलखा जिल्लावासीपछि उक्त आयोजनाले सर्वसाधारण नेपालीबाट १५ प्रतिशत संकलन गर्दै छ। यसअघि सञ्चयकर्ता, निजामती, शिक्षकहरुबाट पनि सेयर संकलन गरिसकेको छ।

बहुचासोको विषय बनिरहेको उक्त सेयर संकलन गर्न आयोजनालाई झण्डै तीनवर्षे लगातार प्रयास गरिरहनु पर्यो। सेयर संकलन विधिदेखि कित्ताको बाँडफाँडको विषयमा पटकपटक विवादको सामना गर्दै आयोजना संकलनको तहमा पुगेको हो।

आयोजनाका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत विज्ञानप्रसाद श्रेष्ठले भने, '२०७५ साउन १६ गतेदेखि २०७५ को भदौ १४ गतेसम्म दोलखा जिल्लावासीका लागि सेयर संकलनको सबै तयारी पूरा भयो।'

दोलखाको लामाबगरमा निर्माणाधिन ४ सय ५६ मेगावाटको आयोजना बढिमा एकवर्षेभित्र पूरा हुने पछिल्लो अनुमान छ। आयोजना सुरु हुनेबित्तिकै 'नाफाको मिटर चल्ने र सुनको अण्डा पार्ने पोथी' भनेर हल्लिखल्ली गरिएको तामाकोसीको सेयर आवेदन गर्न दोलखामा निकै चासो र उत्सुकता छ। मानिसहरुको भेट भयो की सेयरकै चर्चा हुन्छ।

दोलखाका आमसञ्चारमाध्यमको लगातारको प्रचार, नेताहरुको चुनावदेखि हालसम्मको भाषणको प्रमुख विषय बन्ने गरेकाले सेयरमा पैसा लगानी गर्न 'सेयर कुन चरा'को नाम हो भनेर थाहा नहुनेहरु पनि प्रतीक्षारत देखिन्छन्।

तामाकोसीको सेयरको अधिकारबाट कुनै पनि नागरिक वञ्चित नहोऊन भन्ने दोलखाका सबै नेताहरुको एउटै स्वर छ। प्रतिनिधिसभा सदस्य पार्वत गुरुङ्ग भन्छन्, 'यो सुनौलो अवसरबाट कुनै पनि दोलखाली वञ्चित नहोऊन भनेर राजनीतिक तहबाट पनि सचेतना अभियान चलाइरहेका छौं।'

तामाकोसीको सेयरकै लागि भनेर तत्कालिन जिल्ला विकास समितिले २०७१ सालमा गणनासमेत गर्‍यो। घरधुरी सर्वेक्षणको नाम दिएर गरिएको गणनामा दुई लाख ८१ हजार जनसंख्या देखिएको थियो।

तामाकोसी आयोजनाले करिब ६० लाख खर्चेर गरेको सर्भेमा दोलखाको नागरिक भएका, बसाई सरी आएका, बिहे भएर आएकाहरु समेटिएको थियो। तामाकोसीकै सेयरका लागि वर्षौंदेखि भारतका दार्जिलिङ, सिक्किमलगायका सहरहरुमा पलायन भैसकेकाहरु पनि थातथलोमा पहिचान बनाउन आएका थिए।

विभिन्न ठाउँमा बसोबास गरेर जिल्ला बिसिसकेकाहरु पनि तामाकोसीको सेयर किन्नकै लागि सर्भेक्षणमा नाम टिपाउन आए। उक्त कार्यका लागि ५० औं हजार खर्च गरेर परिवारका सदस्यहरु लिएर आउनेहरुको ताती नै थियो।

२०६८ को जनगणनाअनुसार दोलखाको जनसंख्या एक लाख ८० हजार थियो। सेयर प्राप्तिका लागि भएका फर्जी प्रयासहरुले जनसंख्या अर्को एक लाख बढ्यो भनेर त्यतिखेर हाँसो र ठट्टाका किस्साहरु एकले अर्कालाई सुनाउने गर्थे।

बुधबारदेखि तामाकोसीको सेयर दोलखाको स्थानीय तहहरुमा भएका २१ वटा बैंकका शाखाहरुले संकलन गर्दै छन्। बैंक नभएको स्थानहरुमा घुम्ती शिविरमार्फत पनि सेयर आवेदन गरिने पूर्ववत् निर्णयलाई पनि कायमै राखिएको छ। आयोजनाले दोलखावासीका लागि एक अर्ब पाँच करोड ९० लाखको आईपीओ जारी गर्दै छ।

काठमाडौंस्थित हाललाई छ वटा सनराईज बैंकका शाखाहरुबाट पनि सेयर संकलन हुन नेपाल धितोपत्र बोर्डले जनाएको छ। दोलखावाट निर्वाचित प्रतिनिधिसभा र प्रदेशसभाका संसदको आयोजनामा भएको बैठकमा काठमाडौंस्थित सनराईज बैंकका शाखाहरुबाट पनि तामाकोसीको सेयर आवेदन गर्न सकिने सहमति गरिएको हो।

बैठकमा नेपाल धितोपत्र बोर्डका अध्यक्ष रेवतबहादुर कार्कीले काठमाडौंबाट दोलखावासीले सेयर आवेदन गर्न पाउने व्यवस्था गर्ने वताएका थिए। त्यसपछि सेयरकै विषयमा भइरहेको विभिन्न आन्दोलनहरु रोकिएका थिए।

उक्त आयोजनाको सेयर खरिद गर्न डिम्याट खाता पनि आवश्यक नपर्ने व्यवस्था गरिएको छ। बैंकमा परिवारको कुनै एकजनाको खाता भए त्यसैमा सबैको सेयर रकम जम्मा गर्न सकिने आयोजनाका प्रवक्ता गणेश न्यौपानेले बताए। 'नागरिकलाई सजिलोको सबै उपाय अपनाएका छौं,' उनले भने।

जिल्लावासीलाई प्रभाव मूल्याङ्कका आधारमा तीन वर्गमा वर्गीकरण गरेर सेयर वितरण गर्ने पूर्ववत निर्णय पनि कायमै भएको बैठकमा बताइएको छ। तीनवर्षपछि कारोबारका लागि भने डिम्याट अनिवार्य आवश्यक पर्ने राय धितोपत्र बोर्डले बैठक दिएको छ।

सेयर आवेदन गर्दा नागरिकता, बालबालिकाको लागि जन्म दर्ता, अन्य जिल्लावाट बिहे भई आएको भए बिहे दर्ता र बसाई सरेको भए २०६४ साल माघ १५ महिनाअघि सरी आएको प्रमाणपत्र आवश्यक पर्छ।

श्रोत: काव्तिपुर, २०७५/०४/१६

तामाकोसीको सेयर खुला

आजदेखि पौने तीन लाख दोलखाबासीका लागि माथिल्लो तामाकोसी जलविद्युत् आयोजनाको सेयर आवेदन खुला भएको छ ।दोलखाका पौने तीन लाख जनसंख्याले आयोजनाको न्यूनतम ३० देखि अधिकतम तीन सय कित्ता सेयर पाउनेछन् । स्वदेशी पुँजीमा ३५ अर्ब २९ करोड लगानीको तामाकोसीले दोलखा जिल्लाबासीलाई १० प्रतिशत सेयर छुटयाएको थियो । आयोजनामा लगानी बढेर ४२ अर्बभन्दा माथि जान सक्ने प्रक्षेपण गरिएको छ ।

दोलाखापछि आयोजनाले सर्वसाधारणबाट १५ प्रतिशत सेयर संकलन गर्दै छ । यसअघि सञ्चयकर्ता, निजामती, शिक्षकहरूबाट पनि सेयर संकलन गरिसकेको छ । आयोजनाका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत विज्ञानप्रसाद श्रेष्ठले भने, ‘२०७५ साउन १६ गतेदेखि भदौ १४ गतेसम्म दोलखा जिल्लाबासीका लागि सेयर संकलनको सबै तयारी पूरा भयो ।’

दोलखाको लामाबगरमा निर्माणाधीन ४ सय ५६ मेगावाटको आयोजना एक वर्षभित्र पूरा हुने अनुमान छ । बुधबारदेखि तामाकोसीको सेयर दोलखाको स्थानीय तहमा भएका २१ वटा वैंकका शाखाहरूले संकलन गर्छन् । बैंक नभएको स्थानहरूमा घुम्ती शिविरमार्फत पनि सेयर आवेदन गरिनेछ ।

श्रोत: कारोबर, २०७५/०४/१६

६ खर्बमा ६ हजार ८ सय किलोमिटर प्रसारणलाइन

भीम गौतम

सरकारले सन् २०४० भित्र ६ खर्ब ३७ करोड रुपैयाँ लागतमा ६ हजार ८ सय ३७ किलोमिटर बनाउने महत्वकांक्षी गुरुयोजना अघि सारेको छ । राष्ट्रिय प्रसारण ग्रीड कम्पनीले तयार पारेको नेपालको प्रसारण प्रणाली विकासबारेको गुरुयोजनामा ५ क्षेत्र बनाएर १ सय ११ प्रसारण लाइन आयोजना अघि बढाउने गरी गुरुयोजना अघि सारेको हो । प्रसारणलाइनको अभावमा वर्षामा विद्युत् खेर जाने भन्दै चिन्ता प्रकट भइरहेको बेला ठूला प्रसारण लाइनको योजनासहित गुरुयोजना सार्वजनिक गरिएको छ । सन् २०४० सम्ममा ७.२ प्रतिशतको आर्थिक वृद्धिदरलाई आधार मानेर आवश्यक पर्ने ४० हजार मेगावाट विद्युत्लाई लक्षित गरी गुरुयोजना निर्माण गरिएको कम्पनीका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत डा. नेत्र जवालीले जानकारी दिए । “प्राविधिक रूपमा भन्नुपर्दा ४० हजार मेगावाट विद्युत्का लागि आवश्यक प्रसारण लाइनको लागि आवश्यक ४०० केभी, २२० केभी र १३२ केभी गरी ६ हजार ८ सय किलोमिटर लाइन निर्माण गर्ने र यसका लागि ६ खर्ब बराबरको लागत आवश्यक देखिएको छ,” उनले भने, “सरकारी, निजीक्षेत्रका साथै दातृ निकाय र विभिन्न वित्तिय निकायसँग ऋण लगानी जुटाएर लाग्ने गरी गुरुयोजनामा तयार भएको छ ।” गुरुयोजनामा ४ सय केभीका ३ हजार १ सय ९२ किलोमिटर, २ सय २० केभीका १ हजार १ सय ६० किलोमिटर र १ सय ३२ केभीका २ हजार ५ सय १५ किलोमिटर प्रसारणलाइन बनाउने उल्लेख छ । जसका लागि ३ खर्ब ७६ अर्ब ७९ करोड लागत आवश्यक रहेको उल्लेख छ । त्यसैगरी ४ सय केभीको ४० सवस्टेशन, २२० केभीको १९ सवस्टेशन र १३२ केभीको १४ सवस्टेशन निर्माण गर्ने र यसका लागि २ खर्ब २६ अर्ब ९७ करोड लगानी आवश्यक रहेको गुरुयोजनामा उल्लेख छ ।

प्राधिकरणका अनुसार, हाल ७८ सर्किट किलोमिटरको ४०० केभीको एक प्रसारण लाइन, ७५ सर्किट किलोमिटर २२० केभीको १ वटा, २ हजार ८ सय १९ सर्किट किलोमिटरको १३२ केभीको ३० वटा प्रसारण लाइन, ४ सय ९४ किलोमिटरका ६६ केभीका १५ प्रसारण लाइन तथा १ हजार ९ सय ९६ एमभीएका १३२-३३ का १८ सवस्टेशन र ६ सय २१ एमभीएको ६६ केभीका ७ वटा सवस्टेशन निर्माण सम्पन्न भैसकेका छन् । त्यसैगरी १ हजार ३ सय ५७ सर्किट किलोमिटरको २२० केभीका ८, १ हजार १ सय ८ सर्किट किलोमिटर बराबरको १३२ केभीका १५ प्रसारण लाइन तथा ५ सय ३३ एमभीए बराबरका १३२-३३ केभीका ७ र २३० एमभीए बराबरका २२०-१३२ केभीका एक सवस्टेशन निर्माणाधीन छ । प्रसारण लाइन निर्माण सुरु भएको १ सय ७ वर्षमा ३ हजार ४ सय ६६ किलोमिटर प्रसारण लाइन र २ हजार ६ सय १५ एमभीएका सवस्टेशन निर्माण गरेकोमा आगामी २२ वर्षभित्रनै ६ हजार ८ सयभन्दा बढीको प्रसारण लाइन बनाउने योजना अघि सारिएको छ ।

यस अघि सन् २०१५ मा नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले भने सन् २०३५ सम्मका लागि विद्युत् प्राधिकरणले गुरुयोजना बनाएको थियो । ग्रीड कम्पनीका अनुसार, महाकाली, पश्चिमसेती र कर्णाली कोरिडोरको रूपमा क्षेत्र नं. १ मा १ हजार १ सय ६२ किलोमिटर बराबरका १७ प्रसारण लाइन र योजना, भेरी कोरिडोर र आसपासको क्षेत्र नं. २ मा ८ सय ५९ किलोमिटर बराबरका १७ प्रसारण लाइन तथा कालीगण्डकी, मस्याङ्दी र आसपासका कोरिडोर रहेको क्षेत्र-३ मा १ हजार ८ सय ७९ किलोमिटर बराबरका ४१ प्रसारण लाइन निर्माणको प्रस्ताव गुरुयोजनामा देखिएको छ । त्यसैगरी बुढीगण्डकी, त्रिशुली, तामाकोशी र आसपासका कोरिडोरको रूपमा रहेको क्षेत्र-४ मा १ हजार ४ सय १४

किलोमिटर बराबरका ३८ र दुधकोशी, तमोर-अरुण कोरिडोर र आसपासका क्षेत्र-५ मा १ हजार ५ सय ४७ किलोमिटर बराबरका ३६ प्रसारण लाइन आयोजना निर्माण गर्ने लक्ष्य गुरुयोजनामा छ ।

ग्रीड क्षेत्र	प्रस्तावित लाइन (किलोमिटर)
क्षेत्र- १	११६२
क्षेत्र-२	८५९
क्षेत्र-३	१८७९
क्षेत्र-४	१४१४
क्षेत्र-५	१५४७

स्रोत: राष्ट्रिय प्रसारण लाइन ग्रीड कम्पनी

श्रोत: कारोबर, २०७५/०४/१६

दाना-खुर्कोट सबस्टेसन र प्रसारण लाइनको ६०% काम सम्पन्न

म्याग्दी र मुस्ताङमा निर्माणाधीन जलविद्युत् आयोजनाबाट उत्पादन हुने विद्युत् केन्द्रीय प्रसारण लाइनमा जोडनका लागि सञ्चालित प्रसारणलाइन र सबस्टेसन निर्माणको ६० प्रतिशत काम सकिएको छ ।

कालिगण्डकी करिडोरअन्तर्गत म्याग्दीको अन्नपूर्ण गाउँपालिका-३ दानादेखि पर्वतको कुश्मा नगरपालिका-१ खुर्कोट जोडने २२० केभी क्षमताको ३९ किमि लामो प्रसारणलाइन र सबस्टेसन निर्माणको काम ६२ प्रतिशत सकिएको हो । म्याग्दीको अन्नपूर्ण गाउँपालिका-३ दाना र पर्वतको कुश्मा नगरपालिका-१ खुर्कोटमा विद्युत् सबस्टेसन निर्माण भइरहेको सो आयोजनाको प्रसारण लाइनका लागि टावर निर्माणको कामले समेत गतिलिएको छ ।

दाना-खुर्कोटसम्म ११४ टावर निर्माण गर्नुपर्नेमा हालसम्म ३५ मात्र निर्माण सम्पन्न भएको र करिब एक दर्जन स्थानमा टावर निर्माण भइरहेको आयोजनाका प्रमुख चन्दनकुमार घोषले बताए । सो खण्डको डिजाइनको सबै काम भन्ने सकिएको छ । उनका अनुसार सबस्टेसनको समेत पूर्वाधार निर्माणलाई तीव्र पारिएको छ ।

नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले एसियाली विकास बैंकको सहयोगमा कालिगण्डकी करिडोर प्रसारणलाइन आयोजनाअन्तर्गत सन् २०१६ देखि दानादेखि खुर्कोट जोडने प्रसारणलाइन र सबस्टेसन निर्माण सुरु गरेको थियो । दुई अर्ब ९० करोड रुपैयाँमा ठेक्का सम्झौता गरेका टाटा प्रोजेक्ट्स र चिन्ट इलेक्ट्रिक जेभीले सबस्टेसनको पूर्वाधार, प्रसारण लाइनको टावर निर्माणसँगै इलेक्ट्रोनिक उपकरण खरिदको कामलाई अघि बढाएका छन् ।

सन् २०१८ नोभेम्बरमा सम्पन्न गर्ने लक्ष्यसहित निर्माणलाई तीव्रता दिइएको आयोजनाका प्राविधिक सहायक प्रबन्धक लक्ष्मण फुयाँलले जानकारी दिए । सो आयोजनाको अहिलेसम्म ६२ प्रतिशत बढी निर्माण सम्पन्न भएको छ ।

कालिगण्डकी कोरीडोर प्रसारण लाइनअन्तर्गत नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले पहिलो चरणमा दाना-खुर्कोटमा सबस्टेसन र प्रसारणलाइन निर्माणको काम अघि बढाएको तथा खुर्कोटदेखि नवलपरासीको बर्दाघाटसम्म दोस्रो चरणमा प्रसारण लाइनको पूर्वाधार बनाउने तयारी भइरहेको आयोजना प्रमुख घोषले जानकारी दिए ।

यहाँ उत्पादन हुने विद्युत् राष्ट्रिय प्रसारण लाइनमा जोडनका लागि पूर्वाधार निर्माणले गति लिएसँगै म्याग्दीमा निर्माणाधीन जलविद्युत् आयोजनाले समेत पूर्वाधार निर्माणलाई तीव्रता दिएका छन् । सो आयोजनाले प्रसारण लाइनको टावर रहने जग्गा अधिग्रहणका लागि साढे चार करोडभन्दा बढी मुआब्जा वितरण गरिसकेको छ । टावरका लागि ९३ रोपनी जग्गा अधिग्रहण गरिने भएको छ । कालिगण्डकी करिडोर राष्ट्रिय प्रसारण लाइनमार्फत म्याग्दी र मुस्ताङमा निर्माण भएका र निर्माणाधीन जलविद्युत् आयोजनाबाट उत्पादन हुने विद्युत्लाई राष्ट्रिय प्रसारणमा जोडिने छ । सो प्रसारण लाइनअन्तर्गत १३ मेगावाट क्षमताको थापाखोला जलविद्युत् आयोजनाले उत्पादन सुरु गरिसकेको छ भने म्याग्दीको अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा ५ मेगावाटको घलेम्दीखोला, ४२ मेगावाटको मिस्त्रीखोला, १४ मेगावाटको धारखोला, र १०० मेगावाटको निलगिरि र निलगिरि क्यास्केट निर्माणाधीन छन् ।

त्यस्तै रघुगंगा गाउँपालिकामा ४० मेगावाटको राहुघाटले समेत निर्माण सुरु गरेको छ भने अन्नपूर्ण गाउँपालिकामै १६४ मेगावाटको कालिगण्डकी गर्ज, ६२ मेगावाटको निलगिरि, ३८ मेगावाटको निलगिरि क्यास्केटलगायत आयोजनाले काम सुरु गर्ने तयारी गरेका छन् । यहाँका खोलानालाबाट विद्युत् उत्पादनको इजाजतपत्र लिएर बसेकाहरु प्रसारणलाइन निर्माणले गति लिएसँगै पूर्वाधार निर्माणमा जुट्न थालेका हुन् ।

श्रोत: कारोबर, २०७५/०४/१६

जलविद्युत्मा ढुककसंग लगानी गर्ने वातावरण बन्छ

भीम गौतम

तेहथुममा जन्मिएका डा. कृष्णप्रसाद (केपी) ओली अहिले राष्ट्रिय योजना आयोगका सदस्य छन् । कृषिमा स्नातक गरेका ओलीले भूगोलमा विद्यावारिधि गरेका छन् । उनी अन्तर्राष्ट्रिय वातावरणीय कानून र जलवायु परिवर्तनबारेको समेत विज्ञ रहेका ओलीसँग विभिन्न क्षेत्रको अध्ययन-अनुसन्धानको अनुभव पनि छ । कृषि, वातावरण संरक्षणका क्षेत्रमा सरकार, गैरसरकारी र दातृ निकायमा बसेर काम गरेका ओली अन्तर्राष्ट्रिय वातावरणीय कानून विषयमा प्राध्यापन पनि गर्छन् । छिमेकी राष्ट्र चीनको सिचुवान र ओहान विश्वविद्यालयमा प्राध्यापकका रूपमा काम गरिसकेका ओली राष्ट्रिय योजना आयोगमा ऊर्जा, जलस्रोत र वन वातावरण क्षेत्रलाई हेर्छन् । योजना आयोगले ऊर्जा क्षेत्रमा अघि बढाउन खोजेको नीति, बनाउन लागेको पञ्चवर्षीय योजना तथा ऊर्जामार्फत आर्थिक समृद्धिको सम्भावनालगायतबारे कारोबारकर्मी भीम गौतमले योजना आयोगका सदस्य ओलीसँग गरेको कुराकानीको सार :

नीति निर्माण गर्ने निकायका रूपमा राष्ट्रिय योजना आयोगले नेपालको ऊर्जा क्षेत्रको विकासका लागि कस्ता कार्यक्रम अघि बढाउने योजना बनाएको छ ?

योजना आयोगको मुख्य काम भनेको थिड ट्यांकका रूपमा काम गर्ने हो । अर्को काम भनेको समयसापेक्ष नीति निर्माण गर्ने हो । समायोजन र समन्वयको काम पनि गर्छ । आयोगले सम्बन्धित मन्त्रालयका यो क्षेत्रसँग सम्बन्धित कस्ता समस्याहरू छन्, यी समस्यालाई कसरी सम्बोधन गरेर गाँठो फुकाउने विषयमा सम्बन्धित निकाय र तहसँग बसेर नीति तयार गर्ने हो । अहिलेको तत्कालीन काम भनेको १४ औं योजनाको समीक्षा र १५ औं योजनाको निर्माण र दीर्घकालीन सोच निर्माण गर्नु छ । हामी मुख्यतया तथ्यपरक नीति निर्माणमा जुटेका छौं । ऊर्जा, जलस्रोतको सम्बन्धमा अहिलेको अवस्था के छ ? भनेर समीक्षा गर्नुपर्छ । अहिले स्थायी सरकारले अघि बढाउनुपर्ने नीतिगत विषय र राष्ट्रिय लक्ष्यमार्फत समृद्ध नेपाल, सुखी नेपालीको अवधारणालाई कार्यान्वयन गर्नका लागि ऊर्जा क्षेत्रमा हरेक बस्ती, ऊर्जा बस्ती, हरेक घर, ऊर्जा घर भन्ने नारा अघि सारिएको छ, यसैलाई केन्द्रमा राखेर गर्नुपर्ने कामहरूमा हामी जुटेका छौं । अहिलेको नीतिको विश्लेषणसहित कानूनमा गर्नुपर्ने परिमार्जनलगायतका काम गर्दैछौं । ऊर्जा, जलस्रोत र सिँचाइ क्षेत्रको वर्तमान अवस्था र भावी मार्गचित्र भनेर श्वेतपत्र आइसकेको छ । विद्युत् खपत दर बढाउने कुरा श्वेतपत्रमा उल्लेख छ । यसलाई क्रमशः बढाउँदै लैजानुपर्नेछ, बढ्दै जान्छ, अहिले विद्युत् पुगेको छैन । माग पुरा गर्दै जाने र भविष्यमा गएर मुख्य आर्थिक विकासको सूचकांकका रूपमा ऊर्जालाई विकास गर्ने लक्ष्य छ ।

अहिले ऊर्जा क्षेत्रको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (जीडीपी) मा कमजोर योगदान देखिन्छ, यसलाई आर्थिक सूचकांकको मुख्य आधार बन्ने अवस्था देख्नुभएको छ ?

ऊर्जाको माध्यमबाट छिट्टै नै नेपालको आर्थिक सूचकांक माथि जान्छ । केही तथ्यांक हेरौं, दक्षिण एसिया

र चीनलाई समेत हेर्ने हो भने नेपाल सबैभन्दा पहिला बिजुली निकाल्ने देश हो । १ सय ७ वर्षअघि ५ सय किलोवाटको फर्पिड आयोजना बनेको हो, यति लामो समय बिन्दा पनि हामीले ऊर्जामा फड्को मार्न सकेनौं । अहिले कुल जलविद्युत् जडान क्षमता जम्मा १ हजार ७३ मेगावाट पुगेको छ । हामीले सौर्य ऊर्जा, लघु जलविद्युत्लगायतका नवीकरणीय ऊर्जा पनि प्रयोग गरिरहेका छौं । सौर्य ऊर्जाबाट मात्र करिब ३ मेगावाट उत्पादन भइरहेको छ । बहुदलीय प्रजातन्त्रपछिको सबैभन्दा ठूलो नीतिगत परिवर्तन भनेकै ऊर्जामा समेत निजी क्षेत्रलाई आकर्षण गर्न नीति बनाइयो । यही नीतिका कारणले निजी क्षेत्रले अहिले ५ सय ११ मेगावाट उत्पादन गरिसकेको छ । यो धेरै बढ्नेवाला छ । विद्युत् विकास विभागले करिब २४ हजार ९ सय ४७ मेगावाट बराबरका अनुमतिपत्र जारी गरिसकेको छ । ३ हजार ४ सय मेगावाट बराबरका २ सय १३ आयोजनाको विद्युत् खरिद सम्झौता (पीपीए) भइसकेको छ । अहिले निजी क्षेत्र र सरकारी दुवैले पनि विद्युत् उत्पादन गरिरहेका छन् । यो एउटा ऊर्जा विकासको पद्धति हो । आगामी तीन वर्षमा ३ हजार मेगावाट, ५ वर्षमा ५ हजार मेगावाट र १० वर्षमा आन्तरिक खपतका लागि १० हजारसहित १५ हजार मेगावाट उत्पादन गर्ने लक्ष्य छ । यो लक्ष्य परिपूर्ति गर्नका लागि विभिन्न चुनौती पनि छन् । सबैभन्दा ठूलो चुनौतीमा प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी (एफडीआई) नै हो । यसका लागि केही नीतिगत कुरामा पनि परिमार्जन गर्नुपर्नेछ । त्यसमा विद्युत् उत्पादन, वितरण र प्रसारणलाइन आयोजनाहरूमा केही ढिलाइ भइरहेको छ । यसमा परामर्शदाता र कम्पनीका तर्फबाट ढिलाइ भएको छ । यसलाई अघि बढाउनका लागि ऊर्जामन्त्री सक्रिय भएर लाग्नुभएको छ । ऊर्जामा सबैभन्दा ठूलो समस्याका रूपमा जग्गा प्राप्त रहेको छ । यसले धेरै समय लिन्छ । ठूला-ठूला जलाशययुक्त आयोजनालगायत मेगा परियोजना बनाउँदा जग्गा लिनुपर्छ, यसमा कठिन छ । यसमा सरकारी र निजी क्षेत्र दुवै जग्गा लिनुपर्छ । यसलाई सरकारले सम्बोधन गर्नुपर्छ । अर्को सम्भावना भएको क्षेत्र भनेको वैकल्पिक ऊर्जा हो । हालसम्म देशभर ५५ मेगावाट जति योगदान भएको भन्ने अनुमान छ । हरेक बस्ती, ऊर्जा बस्ती भन्ने मन्त्रालयको नारा छ, यसलाई पूरा गर्नका लागि सुदृढ ग्रिड कनेक्सन हुनुपर्छ । यो भयो भने जीडीपी पनि बढ्दै जान्छ र राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा पनि ठूलो योगदान पुऱ्याउँछ । भविष्यमा बढी हुने बिजुली प्रसारणका लागि अन्तरदेशीय ग्रिडहरू बनाउनु आवश्यक छ । यसमा मन्त्रालयका मन्त्रीदेखि सबै सक्रिय छन् । प्रधानमन्त्रीको चीन भ्रमणका क्रममा चीनसँग अन्तरदेशीय प्रसारणलाइन बनाउने कुरा भएको छ । भारतसँग पनि अघि बढेको छ । वैकल्पिक ऊर्जामा सूर्यको ऊर्जा भनेको निरन्तर आउने हो । यो घाम लागेको बेला हुन्छ, राति हुँदैन । यसको भोल्टेजलाई कसरी व्यवस्थापन गर्ने कुरामा पनि गम्भीर काम भइरहेको छ । यी अहिले घरमा एलपी ग्यास हुन्छ, यसलाई विस्थापन गर्न सकिन्छ । ऊर्जा बढ्दै गएपछि, उत्पादन क्षमता पनि बढ्दै जान्छ । अरु मेगा परियोजना बढ्दै जान्छ । महाकाली, गण्डकी, कोसीलगायतका जलाधारमा पानीको संरक्षण र व्यवस्थित गर्नका लागि गुरुयोजना अघि बढाउन लागिएको छ । यी जलाधारका समस्याहरूलाई सम्बोधन गर्न तथा यस बेसिनमा कस्ता योजनाहरू लैजानुपर्छ भनेर गुरुयोजना निर्माण भइरहेको छ । यसमा संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारहरूसँग समन्वय गरेर योजना आयोग अघि बढेको छ । कि हामीले सबै आफूलाई गरिब राख्नुपर्छो । नत्र हामी स्रोतमा सम्पन्न छौं । अघि बढ्नुपर्छ ।

१ सय ७ वर्ष हुँदा पनि विगतमा जलविद्युत् उत्पादनको अवस्था सन्तोषजनक रहेन । पहिला जलविद्युत् विकासमा हामी कहाँ चुक्यौं र पहिलाको कोर्स करेक्सन कसरी गर्छौं ?

१ सय ७ वर्षअघि त सामान्यतया केही निहित व्यक्तिका लागि बनाइएको थियो । अहिले दुरतगतिमा जनताका लागि बनाउँदैछौं । कि हामीले सबै आफूलाई गरिब राख्नपर्यो । नत्र हामी स्रोतमा सम्पन्न छौं । अघि बढ्नैपर्छ । पहिला राजनीति अस्थिरता भयो । अरु धेरै कारण होलान्, विगतमा उत्पादन कम हुनुको कारण राजनीतिक अस्थिरता नै हो । अहिले स्थायित्व आएको छ । अहिले लगानीमा अवसरहरू पनि आएका छन् । अब भने हाम्रो हितमा हुने लगानीकर्तालाई आकर्षण गर्ने हो । नेपालभित्रका लगानीकर्ताहरूले पनि आयोजनाहरू बनाइरहेका छन् । यसले भविष्य सकारात्मक देखाइरहेको छ ।

ऊर्जामा भविष्यको बाटो सकारात्मक कसरी देख्नुहुन्छ त ?

केही कुरामा सकारात्मक कामको सुरुवात वर्तमान सरकारले गरिसकेको छ । विकेन्द्रीकरण सुरु भइसकेको छ । अधिकारका क्षेत्र बाँडफाँड भइसकेका छन् । संघीय सरकारले हेर्ने मेगा परियोजनाहरू हुन् । प्रदेश र स्थानीय तहसँग समन्वय गरी अघि बढ्छ । त्यसअनुसारको काम पनि सुरु भइसकेको छ । यसैअनुसारका संस्थागत संरचनाहरू पनि बन्दै छन् । ब्युरोक्रेसीको प्रक्रिया सुस्त छ, यसलाई छिटो गराउनुपर्छ । प्रसारण, बिक्री-वितरणका काम अघि बढाउनका लागि जिम्मेवारपूर्ण तरिकाले अघि बढ्नुपर्छ । यी काम अघि बढ्दैछन् ।

आयोजना बनाउने, प्रसारणलाइन बनाउने धेरै निकाय भए, तर सोचेजति प्रगति हुन नसकेको कुरा पनि आइरहेको छ नि । के ऊर्जा क्षेत्रमा संरचनागत समस्या नै हो त यो ?

धेरै अगाडिदेखिको संरचना छ । यसलाई चुस्त र दुरुस्त बनाउनुपर्छ । यसका लागि वर्तमान सरकार कटिबद्ध छ । यसमा लागिनेको छ ।

वन र वातावरणका प्रक्रिया धेरै झन्झटिला देखिएका छन् । यसले पूर्वाधार विकास र वातावरणबीचमा द्वन्द्व जस्तो देखिन्छ, यसलाई कसरी समाधान गर्न सकिन्छ ?

यो एकदम अहं मुद्दा हो । धेरै मान्छेले गुनासो गर्छन् । विशेष गरी लगानीकर्ताको गुनासो छ । यसका लागि ऊर्जामन्त्री वर्षमान पुन, वनमन्त्री शक्ति बस्नेत, वन सचिवलगायतसँग कुरा भयो । यसका लागि वन, वातावरण मन्त्रालयबाट कस्तो सहजीकरण गर्नुपर्छ, कानुनी अडचनहरू छन् भने समाधान गर्नुपर्छ भनेर उहाँहरू लगिसक्नुभएको छ । मन्त्रीहरू नै सक्रियतापूर्वक लाग्नुभएको छ । सचिवहरू लाग्नुभएको छ । यसका बाधाहरू छन्, हट्टै जान्छन् । रूख कटान गर्नुपर्ने, त्यसको सट्टा रोप्नुपर्ने, जग्गा लिनुपर्ने लगायतमा सहजीकरणबारे छलफल भएर कानुनी अडचनहरू फुकाउनुपर्छ भनेर प्रक्रिया सुरु भइसकेको छ । म के आशावादी छु भने यो वर्षभित्रमा जलविद्युत्मा यस्ता बाधा-अडचनहरू कम हुँदै गएर लगानीको सकारात्मक वातावरण बन्नेछ ।

विदेशी लगानीकर्ताहरूलाई थप आकर्षण वातावरणसहित अब वैदेशिक लगानी ऐन बन्छ । यो प्रक्रियामा छ । बनेपछि यो कडाइका साथ कार्यान्वयन हुन्छ ।

प्रक्रियागत झन्झटका कारणले स्वदेशी लगानीकर्ता पनि खुसी देखिँदैनन्, विदेशी लगानीकर्ताहरूको पनि आकर्षण धेरै देखिँदैन । तपाईं एफडीआई धेरै ल्याउने कुरा गरिरहनुभएको छ, सुरक्षित वातावरण बनाएर यो कसरी सम्भव छ त ?

राष्ट्रिय लगानीकर्ताहरूका लागि पनि कानुनी अडचन नै हो । धेरै सुस्त प्रक्रिया छ, ईआईका लागि धेरै लामो प्रक्रिया छ । यो बनाउन गाह्रो छ । यसको काम दुरत गतिले हुनुपर्छ । कर्मचारीतन्त्रको अवरोध हुनु हुँदैन । विदेशी लगानीकर्ताको हकमा पनि यो प्रक्रियालाई छोट्याउनुपर्छ । आफूले गरेको लगानीको सुरक्षा पनि महत्वपूर्ण हुन्छ । लगानीको प्रतिफल कसरी दिने भन्ने नै मुख्य कुरा हो । अस्थिरता हुँदा सानातिना कुरा धेरै ठाउँमा अडकिने अवस्था थियो । यसलाई सहजीकरण गर्ने कुरा सबैभन्दा ठूलो मुद्दा हो । यी काम अघि बढिसकेका छन् । लगानीका लागि अर्को सबैभन्दा ठूलो भौतिक सुरक्षा हो । यसमा समस्या छैन । नेपालजति शान्तिपूर्ण देश अन्त विश्वमा छैन । द्वन्द्वका बेला पनि सुरक्षित थियो । यसकारण विदेशी बढी आकर्षित छन् । अर्को कुरा, उनीहरूले लगानी गर्नका लागि हाम्रो देशका मूल्य-मान्यताहरू के-के हुन्छन् भनेर उनीहरूले हेरिरहेका हुन्छन् । आयोजनाबाट आर्जन गरेको सम्पत्ति उनीहरूले कसरी लान पाउँछन् ? भन्ने मुख्य पनि छ । विदेशी लगानीकर्ताहरूलाई थप आकर्षण वातावरणसहित अब वैदेशिक लगानी ऐन बन्छ । यो प्रक्रियामा छ । बनेपछि यो कडाइका साथ कार्यान्वयन हुन्छ । विश्वासयोग्य वैदेशिक लगानी ऐन बनाउँछौं । यसले एउटा मार्ग तयार हुन्छ । समग्रमा भन्दा जलविद्युत्मा स्वदेशी र विदेशी लगानीकर्ताले ढुक्कसँग लगानी गर्ने वातावरण बन्छ ।

अहिले योजना आयोगले परियोजना बैंक बनाउने कुरा अघि बढाएको छ । लगानी बोर्डले पनि बनाएको छ । अन्य निकायहरूले पनि बनाउने कुरा गरिरहेका छन् । धेरै निकायले परियोजना बैंकहरू बनाउँदा समन्वय कसरी हुन्छ ?

परियोजना बैंक, थिंक ट्यांक भन्ने कुरा छिमेकी राष्ट्र भारतमा हेर्ने हो भने धेरै छन् । यसलाई त पत्रकारिताका दृष्टिले हेर्दा पनि हुन्छ । पत्रकारहरूले थिंक ट्यांकका रूपमा काम गर्न सक्छन् । विश्वविद्यालयमा हुने एकेडेमीसियनलाई ल्याएर यो दृष्टिले हेर्न सकिन्छ । यस्तोसम्म ज्ञान सरकारले लिने गरेको छ । मेगा परियोजनाहरू मात्र परियोजनाहरू लगानी बोर्डले अघि बढाएका छन् । यस्ता परियोजनाहरू अघि बढाउन लागि यसको सर्भे, सम्भाव्यता अध्ययन, विस्तृत अध्ययन गर्ने लगायतका तथ्यपरक योजना तयार गरेर त सम्बन्धित निकायबाट काम हुन्छ । यस्ता परियोजना आयोगमा पनि आउँछन् । यसका विभिन्न प्रक्रिया छन् । सम्भाव्यता, पूर्व सम्भाव्यता गरेका योजनाहरू आउँछन् । परियोजना बैंकमा विभिन्न अध्ययन सकेर तयार भएका परियोजनाहरू राख्ने हो । योजना आयोगले कस्ता-कस्ता परियोजनाहरू राख्ने भनेर मापदण्ड बनाइरहेको छ । माददण्डका आधारमा बैंक स्थापना हुन्छ । कसैले तयारी आयोजनाहरूमा लगानी गर्न चाहेमा क्षमताअनुसारका आयोजनामा लगानी गर्न तुरुन्तै पाउँछ । थिंक ट्यांक पनि एउटै ठाउँमा मात्र हुन्छ भन्ने छैन । ज्ञानमा आधारित क्षेत्र कहाँ छ, त्यसलाई थिंक ट्यांकमा अघि बढाउन सकिन्छ ।

स्वच्छ ऊर्जा बेचेर कार्बन उत्सर्जन गर्ने देश वा उद्योगहरूबाट पनि पैसा कमाउन सकिन्छ ।

राष्ट्रिय योजना आयोगले पञ्चवर्षीय र त्रिवर्षीय योजनामा राखेको जलविद्युत् उत्पादन लक्ष्यको उपलब्धि कहिल्यै पूरा भएको छैन । यस्तो अवस्थामा अब पञ्चवर्षीय योजना बनाउँदै हुनुहुन्छ, अब कसरी पूरा हुन्छ, कस्तो बनाउँदै हुनुहुन्छ ?

पहिला त विगतमा किन उपलब्धि हुन सकेन भनेर समीक्षा हुन्छ । हामीले अहिलेसम्म १४ औं योजनासम्म आउँदा के के लक्ष्य प्राप्त गरेउ, के-के, किन गरेनौं भनेर खोजेर पहिचान भइसकेपछि नीतिगत कुरा भए सुधार गर्नेपछि । कानुनी भए यसमा पनि सुधार ल्याउनुपर्छ । नयाँ चाहिन्छ भने बनाउनुपर्छ । यस्ता सुझावसहित जान्छौं । जहाँसम्म मलाई लाग्छ, अहिलेसम्मको अवस्था हेर्दा ७५ प्रतिशत जनतामा एकतर्फी रूपमा बिजुली पुगेको छ । वैकल्पिक ऊर्जातर्फ बायोग्यास परियोजना पनि अघि बढेका छन् । बायोग्यास त बिक्री पनि हुन लागेको छ । सिलिन्डर भरेर नै व्यापार हुन थालेको छ । लगानीकर्ताहरूले पनि आफ्नो बजार विस्तार कसरी गर्ने भनेर सोचिरहेका छन् । सौर्य ऊर्जा पनि ठूलो रूपमा विकास हुन लागेको छ । हामी मिश्रित ऊर्जामा जानुपर्छ । ठूला-ठूला देशहरू विकल्पमा गइसकेका छन् । भारत, चीनले एटम बमबाट ऊर्जा उत्पादन सुरु गरिसकेका छन् । कार्बन बेस इनर्जीका लागि सम्बन्धित निकायहरूले थप अध्ययन गर्नुपर्छ । अहिले विश्वको चुनौती भनेको जलवायु परिवर्तन हो । अहिले ग्रिन इनर्जीमा जाने कुरा अघि बढेको छ । ग्रिन इनर्जीको मुख्य स्रोत नै स्वच्छ ऊर्जा हो । यो भन्नेबित्तिकै जलस्रोतमा आधारित सौर्य, वायुलगायत पर्छन् । स्वच्छ ऊर्जा बेचेर कार्बन उत्सर्जन गर्ने देश वा उद्योगहरूबाट पनि पैसा कमाउन सकिन्छ ।

स्वच्छ ऊर्जा बेचेर कार्बन उत्सर्जन गरेबापत नेपालमा पैसा कमाउन कतिको सम्भव छ ? यसको प्रक्रिया कहाँ पुगेको छ ?

प्रक्रिया सुरु भइसकेको छ । विश्वमा धेरै यस्ता कम्पनी तयार भइसकेका छन् । नेपालमा यसका लागि रेड मेकानिजम् छ । यसको युनिट नै वन तथा वातावरण मन्त्रालयमा छ । यसले विशेष गरी वनहरूमा उत्सर्जित भएको कार्बन कति छ अर्थात् ग्रिन हाउस ग्यास कति छ ? यसले कति परिमाणमा स्थिरीकरण गर्यो ? यसलाई मापन गरेर कुन उद्योगले कति कार्बन उत्पादन गरेको छ भनेर हेर्छ । यसका आधारमा व्यापार हुने हो । यसले यति स्थिरीकरण गरेबापत यति पैसा पाउने हो भन्ने हुन्छ । जलविद्युत्बाट विद्युत् निकाल्दा कार्बन कति उत्सर्जित भएको हुन्छ भन्ने बजेट हुन्छ । जलविद्युत्मार्फत स्वच्छ ऊर्जा उत्पादन गरेर पनि पैसा कमाउन सकिन्छ ।

सुखी नेपालीका लागि तीनवटा पक्ष छन् । पहिलो शिक्षा र दोस्रो स्वास्थ्य तथा दुवैको चालक भनेको तेस्रो ऊर्जा नै हो ।

समृद्ध नेपाल र सुखी नेपालीको नारा सरकारले अघि सारेको छ । ऊर्जामार्फत सुखी नेपाली कसरी बनाउन सकिन्छ भन्ने आधारहरू छन् ? ऊर्जाले कसरी आर्थिक समृद्धि हासिल गर्न सक्छ ?

सुखी नेपालीका लागि तीनवटा पक्ष छन् । पहिलो शिक्षा र दोस्रो स्वास्थ्य तथा दुवैको चालक भनेको तेस्रो ऊर्जा नै हो । हामीले अहिले गाउँमा देखेका छौं, बिहानदेखि बेलुकासम्म पानी लिन जानका लागि दैनिक तीन/चार घण्टा लाग्ने गरेको छ । जब त्यहाँ ऊर्जा हुन्छ, त्यो ऊर्जाबाट पानी लिफ्ट गर्न सकिन्छ । सिँचाइ

नभएका जमिनमा सिँचाइ पनि हुन्छ । घरेलुतर्फ स्वच्छ ऊर्जाको कुरा गर्दा त्यहाँ धूर्वाँरहित घरहरू हुन्छन् । स्वास्थ्यमा पर्ने असर अन्त्य हुन्छ । अहिले यस्ता कुरामा खेर गएको समय ऊर्जाले बचत हुन्छ । जीवनको गुणस्तर बन्छ । यसरी समृद्धितिर जाने हो । हरेक घर 'ऊर्जा घर' भन्ने कुरा छ । घरघरका छतमा सोलार राखेर आफ्नो घरमा खपतका साथै बढी भएको बेचन पनि सकिन्छ । अन्य जस्तै इनर्जीको पनि खेती गर्न सकिन्छ । लोकमार्ग, रेल, मेट्रो रेललगायतमा पनि बिजुली आउँछ । हाम्रै समयमा आमूल परिवर्तन हुन्छ । अहिले आयोगले ऊर्जा मन्त्रालयसँग मिलेर कुन खोलामा कति पानी छ भनेर पत्ता लगाउन एप्स बनाउँदैछौं । क्षणभरमै ट्याबेल दबाएर पत्ता लगाउने गरी एप्स बनाउँदैछौं । अर्को कुरा, नेपालमा युवा वैज्ञानिकहरू छन्, उनीहरूले नेपालमा केही गर्न चाहन्छन् । उनीहरूले नयाँ नयाँ मोडलको प्रस्ताव गरेका छन् । खोलामा लेउमा ठूलो खेती गर्ने प्रस्ताव छ । भारतमा पनि भइरहेको छ । कार्बन क्याप्चर, फ्युल निकाल्ने र कृषि उत्पादन गर्ने भनेर प्रस्ताव लिएर युवा वैज्ञानिक आएका छन् । समृद्धिमा जाने त विचारले हो । यस्ता जनशक्ति परिचालन गर्नुपर्छ । अब सबै मन्त्रालयका समस्या ल्याउने र त्यसका आधारमा तथ्यपरक नीति बनाउनका लागि अघि बढ्ने हो । अध्ययनलाई बढी जोड दिन्छौं ।

अनुसन्धान नगरी नीति ल्याउने र असफल हुने अवस्था छ । नीति ल्याउने विज्ञभन्दा पनि अन्य नै सक्रिय हुन्छन् । अबको नीति बनाउँदा अनुसन्धानलाई कसरी अघि बढाउनुहुन्छ ?

अब सबै मन्त्रालयका समस्या ल्याउने र त्यसका आधारमा तथ्यपरक नीति बनाउनका लागि अघि बढ्ने हो । अध्ययनलाई बढी जोड दिन्छौं । प्रधानमन्त्रीले बारम्बार जनशक्ति व्यवस्थापनको कुरा गरिरहनुभएको छ । कसरी उत्पादन गर्ने भनेर यसमा जोड दिएर लागेका छौं । भूगोलका हिसाबले भन्दा एउटा देश भनिएला, तर देश भनेको त हामी जनता हो । विश्वमा धेरै अनुसन्धान भएर आविष्कार भएका छन् । यो सबै मान्छेको विचार हो । यस्ता विचार भएका युवाहरू छन् । उनीहरूलाई परिचालन हुन्छ । सबै क्षेत्रमा अनुसन्धानलाई जोड दिन्छौं । पत्रकारितामा पनि अनुसन्धान हुनुपर्छ । अन्य क्षेत्रमा पनि हुन्छ । अहिले पूर्ण प्रजातान्त्रिक व्यवस्था छ, यही व्यवस्थाभित्र रहेर आर्थिक समृद्धिका लागि नीतिहरू तयार हुन्छन् ।

श्रोत: ऊर्जा खबर, २०१५/०४/१६

तामाकोसीको सेयर खुल्यो, विदेशमा रहेका दोलखालीले पनि आवेदन दिन पाउने

अप्पर तामाकोसी हाइड्रो पावर कम्पनीले आयोजना प्रभावित दोलखाबासीका लागि सेयर निष्कासन गरेको छ । कम्पनीले जिल्लामा विशेष कार्यक्रम गरेर सेयर निष्कासनको औपचारिक घोषणा गर्दैछ । कार्यक्रमको ऊर्जा जलस्रोत तथा सिँचाई मन्त्री वर्षमान पुनले उद्घाटन गर्दैछन् । कार्यक्रममा सहभागी हुन मन्त्री पुन दोलखा पुगेका छन् । निर्माणाधीन ४ सय ५६ मेगावाटको माथिल्लो तामाकोसी जलविद्युत आयोजनाको स्थानीयका लागि छुट्याइएको स्वपुँजी लगानीको १० प्रतिशत अर्थात १ करोड ५ लाख ९० हजार कित्ता सेयर निष्कासन गरिँदैछ । प्रतिकित्ता सय रुपैयाँ अंकित १ अर्ब ५ करोड ९० लाख रुपैयाँ मूल्यको सेयर खरिद गर्न आगामी भदौ १४ गतेसम्म आवेदन दिन सकिने कम्पनीले जनाएको छ । कम्पनीका अनुसार लगानीकर्ताले न्युनतम ३० देखि अधिकतम ३ सय कित्ता खरिद गर्न पाउने गरी आवेदन दिन सक्नेछन् । जिल्लाका विभिन्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाको २१ स्थानबाट सेयर आवेदन दिने व्यवस्था गरिएको छ । बैंक तथा वित्तीय संख्याका शाखा नभएका स्थानमा घुम्ती संकलन केन्द्र राखिने भएको छ । स्थानीयलाई आउजाउ गर्न कठिनाई हुने दुर्गम स्थानमा स्वयंसेवक परिचालन गरी आवेदन संकलन गरिने कम्पनीले जनाएको छ । जिल्लाबासीलाई सेयर आवेदन भर्न डिम्याट खाता अनिवार्य गरिएको छैन । ३ वर्षको लकड अवधि पूरा भएपछि भने लगानीकर्ताले अनिवार्यरूपमा डिम्याट खाता खोल्नु पर्नेछ । वैदेशिक रोगजारीमा गएका दोलखालीको हकमा वेबसाइटबाट फारम डाउनलोड गरेर हस्ताक्षर गरेर पठाएमा उनीहरूका परिवारका सदस्यले आवेदन बुझाउन मिल्ने व्यवस्था गरिएको छ । काठमाडौँमा बसोबास गर्दै आएका दोलखाली जनताले पनि सेयर खरिद गर्न आवेदन दिन पाउने भएका छन् । राजधानीबासीका लागि सनराइज बैंकका शाखाहरूबाट आवेदन दिने व्यवस्था गरिएको कम्पनीले जनाएको छ । सेयर खरिद गर्न आवेदन दिन पाउने दोलखाबासीलाई आयोजनाबाट अतिप्रभावित, कमप्रभावित र प्रभावितको सूचीमा वर्गिकरण गरिएको छ । आयोजना अति प्रभावित (साविक लामाबगर र गौरीशंकर गापिस) स्थानीयले हरियो रंगको आवेदन फारम फारम भर्नुपर्नेछ । सडक र प्रसारण लाइनले छोएको क्षेत्रका प्रभावित स्थानीयले निलो रंगको आवेदन फारम भर्नुपर्नेछ । कम प्रभावित (दोलखाबासी) का लागि कालो रंगको आवेदन फारम तयार गरिएको कम्पनीले जनाएको छ । सेयर निष्कासन तथा बाँडफाँड गर्न नागरिक लगानी कोष र सनराइज क्यापिटललाई बिक्री प्रबन्धक तोकिएको छ । दोलखाबासीका लागि सेयर निष्कासन गरी बाँडफाँड गरेपछि साधारण सेयर निष्कासन गर्ने कम्पनीको तयारी छ । स्वपुँजी लगानीको १५ प्रतिशत अर्थात १ करोड ५८ लाख ८५ हजार कित्ता साधारण सेयर निष्कासन गरिनेछ । सर्वसाधारणले न्युनतम ५० देखि अधिकतम १ हजार कित्ता सेयरका लागि आवेदन दिन पाउनेछन् । स्थानीय र सर्वसाधारणलाई सेयर बिक्री गरेर २ अर्ब ६४ करोड ७५ लाख रुपैयाँ संकलन गर्ने कम्पनीको लक्ष्य छ ।

श्रोत: नेपाल समाचारपत्र, २०७५/०४/१६

देशमा जलविद्युत् उत्पादनको स्थिति

डिल्लीराम मिश्र

नेपाल जलविद्युत् उत्पादनको इतिहासमा दक्षिण एसियामै सबैभन्दा पुरानो मुलुक हो तर विद्युत् उत्पादनको गति भने कछुवाकै गतिका रूपमा रहेको छ । आजभन्दा १०८ वर्षअघि १९६८ सालमा बेलायतको वित्तीय सहयोगमा नेपालमा पहिलोपटक ५ सय किलोवाटको फर्पिङ जलविद्युत् आयोजनाको निर्माण सम्पन्न भएको थियो, जुन अध्यावधि छँदै छ ।

यही विन्दुबाट नेपालले आफ्नो विद्युत् उत्पादनको यात्रा प्रारम्भ गरेको हो । त्यसैले मुलुकको पूर्वाधार विकासको प्रमुख आधार संरचना नै जलविद्युत्को विकास हो । यसकारण पनि नेपालको आर्थिक विकासका लागि प्राकृतिक वरदानको रूपमा उलब्ध नवीकरणीय स्रोतको सबैभन्दा दिव्य सम्भाव्य साधन अपार जलस्रोत नै हो । राष्ट्रको कुनै पनि क्षेत्रमा जलविद्युत्ले दिन सक्ने सर्वोपरि योगदानको महत्त्व विकासका लागि अपारम्पार छ । जल तथा ऊर्जा आयोगले पछिल्लोपटक नदी वेनिसका आधारमा जलविद्युत्को क्षमता मापन गरेको छ ।

विद्युत् विकास विभागले १३ हजार ९ सय ५० मेघावाट क्षमताका विभिन्न आयोजनालाई सर्वेक्षणको अनुमति दिएको छ भने ४ हजार ४ सय ३० मेघावाट क्षमताका आयोजनाले विद्युत् उत्पादनको अनुमति प्राप्त गरेका छन् । यसरी हेर्दा देशमा २८ हजार ८ सय २३ मेघावाट क्षमताका विभिन्न आयोजनाहरू निर्माणका चरणमा रहेका छन् ।

नेपालमा अहिलेसम्म जति जलविद्युत् उत्पादन भएको छ त्यो भन्दा बढी आगामी तीन वर्षभित्र उत्पादन हुन सक्ने आधार रहेको छ, जुन मुलुकै लागि सकारात्मक कार्य हो । कुल ४ सय ५६ मेघावाट क्षमताको माथिल्लो तामाकोशी जलविद्युत् आयोजना यसै वर्ष निर्माण कार्य सम्पन्न भई विद्युत् उत्पादन हुँदै छ । यस क्षेत्रको लागि यो धेरै ठूलो सफलता हो । यस आयोजना सम्पन्न भएपछि भारतसँग बढ्दै गएको बिजुली आयात परनिर्भरतामा केही मात्रामा भए पनि कमी आउनेछ । अहिले भारतबाट ४ सय ७० मेघावाट विद्युत् आयात भइरहेको छ ।

सुक्खायामको शुरुवातसँगै पानीको सतह कम भएकाले नदीको प्रवाहमा आधारित विद्युत् आयोजनाहरूको उत्पादन घटेकाले मुलुकमा लोडसेडिङ हुन नदिन भारतबाट ठूलो मात्रामा विद्युत् आयात गर्नुपरेको छ । विद्युत्को माग बढी हुने साँझको समयमा भारतबाट बढी विद्युत् आयात हुने गरेको छ भने राति र दिउँसो आयातको मात्रामा कमी आउने गरेको छ ।

अहिले देशमा साँझको समयमा विद्युत्को कुल माग १ हजार ३ सय ८० मेघावाट छ भने भारतबाट आयात हुने विद्युत्सहित विद्युत् उत्पादन आयोजनाहरूको जडित क्षमता ९ सय ५० मेघावाटको हाराहारीमा छ । नेपालका अधिकांश आयोजनाहरू जलाशययुक्त नभई रन अफ दि रिभर प्रकारका भएकाले पनि यो

समस्या आएको हो । अहिले देशमा नेपाल विद्युत् प्राधिकरण र निजी क्षेत्रका आयोजनाहरूबाट गरी कुल ५ सय ८० मेघावाट उत्पादन रहेको छ ।

यस्तो अवस्थामा झन्डै ५० प्रतिशत देशको विद्युत् आपूर्ति भारतबाट भएको छ । त्यसैले पनि भारतसँग बसेरि विद्युत्मा परनिर्भरता तीव्र गतिमा बढ्दो छ । तथापि माग र आपूर्तिबीच सन्तुलन कायम राख्न मुलुकमा जलाशययुक्त आयोजनाहरूको निर्माण अति आवश्यक छ ।

नेपाल विद्युत् प्राधिकरणको निष्कर्ष छ- अब पानीको बहावका आधारमा विद्युत् निस्कने अर्थात् आरओआर योजनाहरूमा लगानी नगर्ने भएको छ । मुलुकको दीर्घकालीन माग र आपूर्तिको आधारमा जलविद्युत् उत्पादन, प्रसारण र वितरणको जिम्मा पाएको प्राधिकरणले जलाशययुक्त आयोजनाहरूलाई नै विशेष प्राथमिकतामा राखेको छ ।

खडेरीको समयमा पनि आवश्यकताअनुरूप विद्युत् उत्पादन गर्न सकिने भएको हुँदा यस्ता आयोजनामा ध्यान केन्द्रित गर्ने उद्देश्य प्राधिकरणको रहेको छ । मुलुकमा निर्माण सम्पन्न भएका जलाशययुक्त आयोजनाहरूमा ९२ मेघावाट क्षमता रहेको कुलेखानी प्रथम र दोस्रो आयोजना मात्र जलाशययुक्त आयोजना हुन् भने १ सय ४० मेघावाट क्षमताको तनहुँ जलविद्युत् आयोजनाको निर्माणकार्य अन्तिम चरणमा छ ।

देशमा प्रचुर मात्रामा विद्युत् उत्पादन हुँदा एलपी ग्यासको आयातमा भारी कटौती हुन्छ । यसले गर्दा अर्बौं रुपियाँ देशभित्र बचत हुन्छ भने भारतबाट आयातीत विद्युत्समेत रोकिने हुन्छ । साथै डिजलप्लान्ट र थर्मलप्लान्टजस्ता आयोजनासमेत विस्थापित हुनु मुलुकको लागि हितकर छ ।

यस वर्ष देशको विभिन्न भागमा सञ्चालित साना-ठूला गरी २२ वटा जलविद्युत् आयोजनाहरूबाट मुलुकको राष्ट्रिय विद्युत् प्रसारण ग्रीडमा २१४.२८ मेघावाट बिजुली थपिने भएको छ । यस वर्ष निर्माण सम्पन्न हुन सक्ने सम्भाव्य आयोजनाहरूबाट पनि केही मेघावाट बिजुली थपिएको छ ।

नेपालका तीन प्रमुख नदीहरू गण्डकी, कोशी कर्णालीको सेरोफरोअन्तर्गत जलविद्युत् उत्पादन क्षमता ८३ हजार मेघावाट रहेको छ । देशको कुल उत्पादन क्षमतामध्ये २१ हजार मेघावाट सप्तगण्डकी क्षेत्रले ओगटेको छ । यस्तै सप्तकोशी क्षेत्रमा २२ हजार मेघावाट विद्युत् उत्पादनको हिस्सा रहेको छ । मुलुकको कुल विद्युत् उत्पादन क्षमतामध्ये ३२ हजार मेघावाट कर्णाली क्षेत्रमा रहेको छ ।

यसरी गण्डकी, कोशी, कर्णाली र तिनका सहायक नदीहरूको कुल विद्युत् उत्पादन क्षमता ७५ हजार मेघावाट छ । यी ठूला नदीबाहेक अन्य दुनबेनिसहरूबाट ८ हजार मेघावाट जलविद्युत् उत्पादन गर्न सक्ने प्रचुर क्षमता छ, तर देशमा अझै पनि २५ प्रतिशत जनताले विद्युत् सेवा उपभोग गर्न पाएका छैनन् भने पाएकाको स्थिति पनि सहज छैन । साना तथा मझौला जलविद्युत् आयोजना निर्माण गर्न कम्तीमा तीनदेखि पाँच वर्ष लाग्ने गरेको छ ।

विद्युत् ऐन २०४९ तथा जलविद्युत्सम्बन्धी अन्य नीति र आवधिक योजनासमेतबाट जलविद्युत्को उत्पादन तथा वितरणमा निजी क्षेत्र र समुदायको संलग्नता रहँदै आएको छ । निजी क्षेत्रका प्रवर्धकले साना तथा मझौला खालका आयोजनाहरू निर्माण गर्दै आएका छन् । मुलुकमा दरो र स्थायी सरकारको

परिपाटी निर्माण भएपछि जलविद्युत् आयोजना निर्माणमा निजी क्षेत्रको आक्रामक प्रवेश तथा निजी क्षेत्रलाई सरकारले प्रदान गर्ने सुविधालगायतका कारणले गर्दा विद्युत् उत्पादन क्रमशः बढेको हो । अबका दिनमा निजी क्षेत्रले जलविद्युत्लाई उच्च प्रतिफल प्राप्त गर्ने क्षेत्रको रूपमा लिएपछि आयोजना निर्माणले गति लिएको छ ।

गत आर्थिक वर्षमा निजी क्षेत्रबाट ९७ मेघावाट क्षमताका पाँचवटा जलविद्युत् आयोजना सम्पन्न भएका थिए । अहिले विद्युत् उत्पादन अनुमति दिइएका अधिकांश आयोजनाहरूमा निजी क्षेत्रको लगानी रहेको छ । देशमा निजी क्षेत्रको कुल जडित क्षमता ४ सय ४१ मेघावाट छ । निजी क्षेत्रका साना जलविद्युत् आयोजनाबाट विद्युत् उत्पादन भइरहेको छ । इलाम जिल्लाले पूर्वाञ्चलको जलविद्युत् आपूर्तिमा उल्लेख्य भूमिका खेलेको छ ।

अहिले इलामको एउटै खोलामा आठवटा जलविद्युत् आयोजना सञ्चालित छन् । सिंगो इलाम जिल्लालाई दुई भागमा विभाजन गरेर बग्ने प्रशिद्ध माईखोलामा मात्र पाँचवटा योजना सम्पन्न भई विद्युत् उत्पादन भइरहेको छ भने अन्य तीनवटा आयोजना निर्माणका क्रममा रहेका छन् । यी सबै आयोजनाहरूबाट ८०.७ मेघावाट जलविद्युत् उत्पादन भइरहेको छ । माईखोलामा १६.८ मेघावाट क्षमताका दुईवटा जलविद्युत् आयोजना निर्माणाधीन अवस्थामा रहेका छन् । जलविद्युत्को क्षेत्रमा इलाम जिल्लाले आफ्नो पहिचान नै बनाएको छ । इलाम क्षेत्रमा जलविद्युत् आयोजना निर्माण हुने क्रम केही वर्षयतादेखि बढेको छ ।

यतिखेर २ नम्बर प्रदेशबाहेक अरु सबै प्रदेशमा विद्युत् उत्पादन क्षमता प्रचुर छ । भौगोलिक, सामाजिक र आर्थिक दृष्टिकोणले सातवटा प्रदेशमा जलविद्युत् उत्पादनको सम्भावनालाई हेर्दा ७ नम्बर प्रदेश सबैभन्दा धनी छ । जलविद्युत् उत्पादनको दृष्टिकोणलाई हेर्दा प्रादेशिकरूपमा प्रदेश नम्बर ४ मा सबैभन्दा धेरै जलविद्युत् आयोजनाहरू सञ्चालित छन् ।

नेपाल विद्युत् प्राधिकरणका अनुसार यस प्रदेशमा १ सय २५ आयोजना छन् र तिनको कुल जलविद्युत् उत्पादन क्षमता ३ हजार ३ सय ७३ मेघावाट छ । सबै प्रदेशमा नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले आयोजनासँग विद्युत् खरिद सम्झौताको प्रक्रिया पनि अगाडि बढाएको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ मार्फत नीति बनाएर एक मेघावाटसम्मका जलविद्युत् आयोजनाको लाइसेन्स स्थानीय सरकारले दिन सक्ने व्यवस्था गरेको छ ।

तथापि, देशमा अहिले निर्माणाधीन अवस्थामा रहेका एवम् निर्माणका लागि अनुमतिपत्र प्राप्त गरिसकेका आयोजनाहरूको संख्यात्मक स्थितिलाई हेर्दा आगामी ३ वर्षसम्म जलविद्युत् उत्पादनले फड्को मार्ने देखिन्छ । मुलुकमा नयाँ योजनाहरू सञ्चालन गर्नुभन्दा पनि कार्यान्वयनमा रहेका योजनाहरूलाई समयमै सम्पन्न गर्न सके यस क्षेत्रमा व्यापक उपलब्धि हासिल हुन सक्छ । जलविद्युत् आयोजनाहरूको अनुमतिपत्र दिने प्रणाली र पद्धतिलाई वैज्ञानिक बनाउनु जरुरी छ । सातैवटा प्रदेशमा जलस्रोतको समविकासको अवधारणाअनुरूप काम गर्न सकेको खण्डमा यस क्षेत्रमा जलस्रोतमैत्री भावनाको विकास हुन सक्छ ।

जलस्रोतको विकासबाट नै देशको समृद्धि र विकास सम्भव छ । यसका लागि दरो आत्मविश्वासको सरकार, इमानदारिता, नैतिकता, वित्तीय अनुशासन, भ्रष्टाचारमुक्त समाज र सुशासन कायम हुनु जरूरी छ । देशमा प्रचूर मात्रामा विद्युत् उत्पादन हुँदा एलपी ग्यासको आयातमा भारी कटौती हुन्छ । यसले गर्दा अर्बौं रुपियाँ देशभित्र बचत हुन्छ भने भारतबाट आयातीत विद्युत्समेत रोकिने हुन्छ । साथै डिजलप्लान्ट र थर्मलप्लान्टजस्ता आयोजनासमेत विस्थापित हुनु मुलुकको लागि हितकर छ । संघीय सरकार र प्रादेशिक सरकारको लगानीमा उत्पादन हुने विद्युत् छिमेकी देशलाई बेचेर पैसा कमाउने उद्देश्यका लागि भन्दा पनि स्वदेशी उद्योगधन्डामा नै खपत हुने हिसाबले उत्पादन अगाडि बढाउनुपर्ने तरक जलस्रोत विज्ञहरुको छ । स्वदेशमै उपभोग गर्ने आधारले प्राथमिकता पाउनुपर्छ अनि मात्र मुलुक समृद्ध हुन्छ । 'नेपालको पानी जनताको लगानी'को सही न्याय पनि यही हो ।

श्रोत: अभियान, २०७५/०४/१६

‘६ खर्ब लागतमा ३ हजार मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्ने लक्ष्य’

ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइमन्त्री वर्षमान पुनले वर्तमान सरकारले रू. ६ खर्बको लागतमा ३ हजार मेगावाट विद्युत् उत्पादन क्षमताका १६ ओटा जलविद्युत् आयोजना निर्माण गर्ने योजना बनाइरहेको बताएका छन् । बुधवार दोलखाको चरीकोटमा आयोजित माथिल्लो तामाकोशी जलविद्युत् आयोजनाको शेयर सङ्कलनसम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रममा उनले यस्तो जानकारी दिएका हुन् ।

जिल्ला समन्वय समिति दोलखाको आयोजनामा स्थानीय तहका जनप्रतिनिधिलाई माथिल्लो तामाकोशी जलविद्युत् आयोजनाको शेयर सङ्कलन सम्बन्धमा १ दिने अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको हो । कार्यक्रममा मन्त्री पुनले अबको १ वर्षभित्रै माथिल्लो तामाकोशीको निर्माण सम्पन्न हुने दाबी गरे ।

उनले सो आयोजनामा सबै दोलखालीलाई शेयरमा लगानी गर्न आग्रह गरे । तामाकोशी तेस्रो तथा तामाकोशी पाँचौँ जलविद्युत् आयोजना निर्माण प्रक्रिया अगाडि बढाउने उनले बताए ।

कार्यक्रममा नेपाल विद्युत् प्राधिकरणका कार्यकारी प्रमुख कुलमान घिसिङले माथिल्लो तामाकोशीको शेयर खरीदमा बढीभन्दा बढी दोलखालीलाई सहभागी गराउनु पर्नेमा जोड दिए । चिलिमे जलविद्युत् आयोजनाको अनुभव बताउँदै उनले स्थानीय जनताको नागरिकता खरीद गरी शेयर हत्याउने गिरोह पनि सक्रिय हुने हुँदा सबै दोलखावासीलाई सतर्क रहन आग्रह गरे । कार्यक्रममा दोलखाका सांसद तथा स्थानीय तहका प्रमुख, उपप्रमुख र वडाध्यक्षहरू उपस्थित थिए ।

श्रोत: अभियान, २०७५/०४/१७

गत आवमा विद्युत् उत्पादन : लक्ष्यभन्दा १७८ मेवा कम

दुर्गा लामिछाने

गत आर्थिक वर्ष (आव) २०७४/७५ मा निर्माण सम्पन्न हुनुपर्ने २८ मध्ये केवल १४ ओटा जलविद्युत् आयोजनाले मात्रै विद्युत् उत्पादन थालेका छन् । सम्पन्न हुनेमा नेपाल विद्युत् प्राधिकरण अन्तर्गतको एउटा (चमेलिया-३० मेवा) र बाँकी १३ ओटा निजीक्षेत्रका रहेका छन् । यसरी निजीक्षेत्रको मात्रै उत्पादन जोड्ने हो भने गत आवमा केवल ७१ दशमलव ५८ मेवा विद्युत् उत्पादन भएको छ । यसका कारण उक्त आवभित्र उत्पादन थाल्नुपर्नेमध्ये १४ ओटा आयोजनाको गरी कुल १ सय ७८ मेवा विद्युत् उत्पादन हुन नसकेको प्राधिकरणको तथ्याङ्कले देखाउँछ ।

ऊर्जासङ्कट निवारण कार्ययोजनाले लिएको विद्युत् उत्पादनको लक्ष्यलाई हेर्ने हो भने गत आवमा ८ सय ५० मेवा उत्पादन हुनुपर्ने हो । तर, हालसम्मको विद्युत् उत्पादन गतिका आधारमा हेर्दा चमेलियाबाहेक अन्य कुनै ठूलो परियोजना नआउँदा पनि यतिको उत्पादन हुनुलाई ऊर्जाक्षेत्रका जानकारहरू राम्रो सङ्केतका रूपमा मान्छन् । चालू आवमा उत्पादनमा जाने माथिल्लो तामाकोशी (४५६ मेवा)का कारण यस आवको विद्युत् उत्पादन निकै उत्साहजनक हुने अपेक्षा गरिएको छ । यदि कुलेखानी तेस्रो (१४ दशमलव ५ मेवा) पनि सञ्चालनमा आउने हो भने चालू आवमा करीब ६ सय ५० मेवाको हाराहारीमा विद्युत् उत्पादन हुनेछ ।

निजीक्षेत्रको योगदान महत्त्वपूर्ण

गत आवमा थपिएकासमेत गरी हालसम्म निजीक्षेत्रका कुल ७५ ओटा आयोजना सञ्चालन चएका छन् । उक्त आयोजनाहरूको कुल जडितक्षमता ५ सय १२ दशमलव ६९ मेवा रहेको छ । निजीक्षेत्रले पछिल्ला वर्षहरूमा सङ्ख्यात्मकसँगै क्षमताका हिसाबले पनि राम्रो योगदान गरिरहेको छ । लगानीका दृष्टिले १ सय मेवासम्मका आयोजना निर्माणमा निजीक्षेत्र सक्षम बन्दै गएको छ । यससँगै हालको अवस्थामा सरकार (प्राधिकरण र उसका सहायक कम्पनी)को हाराहारीमा निजीक्षेत्रले जलविद्युत् उत्पादन गरिरहेको छ । प्राधिकरण र उसका सहायक कम्पनीहरूको हालको कुल जलविद्युत् उत्पादन ५ सय १६ दशमलव ९९ मेवा रहेको छ ।

श्रोत: राजधानी दैनिक, २०७५/०४/१७

भारतीय बजारमा बिजुली विक्रि गर्न, तामाकोशी तेश्रो र पाँचौँ आयोजना बन्ने

दीपशंकर चौलागाईं

उर्जा, जलश्रोत तथा सिँचाई मन्त्री बर्षमान पुनले ६५० मेगावाटको तामाकोशी तेश्रो आयोजना वाट उत्पादित बिजुली भारतीय बजारमा विक्रि गर्ने उद्देश्यका साथ डिजाईन गरिएको बताएकाछन । तामाकोशी तेश्रो आयोजना वाट उत्पादित बिजुली भारतमा विक्रि नभए नेपालमा खपत नहुने पुनले बताए । मन्त्रि पुनले नेपाली बजारलाई लक्षित गरी तामाकोशी तेश्रो आयोजना निर्माण हुँदा क्षमता घट्न सक्ने संकेत समेत गरेकाछन ।

तामाकोशी तेश्रोमा सरकारको कुनै नियत नरहेको भन्दै मन्त्री पुनले सरकारले गम्भिर रुपमा लिएको र यथासक्य चाँडो आयोजना बन्नु पर्ने बताए ।

माथिल्लो तामाकोशी आयोजनाले दोलखावासीका लागि जारी गरेको शेयरमा जनताको सहभागितालाई हेरेर मात्रै ९० मेगावाटको तामाकोशी पाँचौँ आयोजनामा दोलखावासीको शेयर लगानीको सुनिश्चितता हुने गरिने मन्त्री पुनले जानकारी दिए ।

यता प्रतिनिधि सभाका सांसद पार्वत गुरुङ र प्रदेश सभाका सांसदहरु पुशपति चौलागाईं र विशाल खड्काले तामाकोशी पाँचौँ आयोजनामा दोलखावासीलाई ४९ प्रतिशत शेयर दिनु पर्ने र तामाकोशी तेश्रोको क्षमता नघटाई यथासक्य चाँडो निर्माण सुरु गर्नु पर्ने बताएका थिए ।

माथिल्लो तामाकोशीकै शेयर विक्रि हुन नसके तामाकोशी पाँचौँ वा अन्य आयोजनामा शेयर दिएर कुनै अर्थ नहुने धारणा राखे । तामाकोशी पाँचौँ आयोजनालाई उर्जा मन्त्रालयले 'जनताको जलबिद्युत आयोजना' मा राखिसकेको र लगानी समेत जुट्ने अवस्था भएको मन्त्री पुनले जानकारी दिए । उर्जामन्त्री पुनले तामाकोशी पाँचौँ आयोजना उपर्युक्त मोडालिटीमा बनाउने र टेण्डर प्रक्रिया समेत अघि बढिसकेको बताए ।

उर्जामन्त्री पुनले जनताको लगानी समेत जुटाएर मुलुकमा जलबिद्युत आयोजना निर्माण गरी आर्थिक समृद्धिको अभियान अघि बढाउने बताए । नदी र खोला ओगट्ने तथा पैसा हुनेले मात्रै लगानी गरेर आर्थिक आर्जन गर्ने परिपाटिको अन्त्य गर्दै आम नागरिकको समेत लागनीमा जलबिद्युत आयोजना निर्माण गरेर सबै बर्ग र समुदायलाई सँगसँगै आर्थिक समृद्धिको अभियानमा अघि बढाउने उर्जा मन्त्रालयको योजना रहेको उहाँले बताए ।

उर्जामन्त्री पुनले आगामी १० बर्षमा १० देखि १५ हजार मेगावाट बिद्युत उत्पादन गर्ने गरी उर्जा मन्त्रालयले कार्य योजना बनाएर काम गरिरहेको जानकारी पनि दिए ।

श्रोत: काव्तिपुर, २०७५/०४/१८

माथिल्लो तामाकोसीको लागत दोब्बर पुग्ने

आगामी पुसमा उत्पादन सुरु गर्ने भनिएको माथिल्लो तामाकोसी आयोजना बेलैमा नबन्ने भएपछि लागत पनि बढ्ने विजय तिमल्सिना

आन्तरिक स्रोतबाट निर्माणाधीन माथिल्लो तामाकोसी आयोजनाले तेस्रोपटक थपिएको म्यादमा पनि उत्पादन सुरु गर्न नसक्ने भएको छ । तोकिएको समयमा आयोजना नबन्दा यसको लागत झन्डै दोब्बर पर्ने भएको छ । दस वर्षअघि आयोजनाको लागत ३५ अर्ब २९ करोड ४१ लाख रुपैयाँ निर्धारण गरिएको थियो । हाल आयोजनाको लागत ४९ अर्ब २९ करोड ५५ लाख रुपैयाँ पुगेको छ । यो निर्माण अवधिको ब्याजबाहेकको लागत अनुमान हो ।

गत वर्ष असारसम्म आयोजनाको निर्माण अवधिको ब्याज १० अर्ब ४७ लाख ४४ हजार रुपैयाँ छ । अहिलेकै अवस्थामा ब्याजसहित आयोजनाको लागत करिब ६० अर्ब पुग्नेछ । निर्माण अवधिको ब्याज अझै बढ्ने भएकाले आयोजनाको लागत झन्डै दोब्बर पुग्न सक्छ । यस्तो ब्याज आर्थिक वर्ष २०७२/७३ को अन्त्यसम्म ६ अर्ब ७७ करोड ९० लाख थियो । ब्याज एक वर्षमा करिब ४ अर्बले बढेको हो । 'निर्माण सम्पन्नहुन्जेल यो ब्याज १६ अर्बभन्दा बढी हुन सक्छ,' माथिल्लो तामाकोसी हाइड्रोपावर कम्पनी लिमिटेडका सञ्चालक समिति अध्यक्ष कुलमान घिसिङले भने ।

आन्तरिक स्रोत, जनताको प्रत्यक्ष लगानीबाट बन्न लागेका कारण यसलाई 'रोल मोडल' आयोजना मानिन्छ । ४ सय ५६ मेगावाट क्षमताको आयोजना पूर्ण रूपमा सञ्चालनमा आएसँगै यसले नेपालमा जारी ऊर्जा संकट समाधान गर्ने भएकाले यसलाई राष्ट्रिय महत्त्वको आयोजना मानिएको छ । आयोजनाले उत्पादन सुरु गर्ने मिति तीनपटक संशोधन भइसकेको छ । पछिल्लोपटक आयोजनाको पहिलो युनिटबाट २०१८ को डिसेम्बरमा विद्युत् उत्पादन सुरु गर्ने लक्ष्य तोकिएको थियो । तर, यो अवधिमा आयोजनाले उत्पादन सुरु गर्न कठिन छ ।

वर्षाले सडक बिग्रिएका कारण आयोजना निर्माण स्थलमा सामान ढुवानी गर्न नसकिएको आयोजनाका प्रवक्ता गणेश न्यौपानेले जानकारी दिए । 'अझै एक महिना सामान ढुवानी गर्न सक्ने अवस्था छैन,' उनले भने, 'यसले गर्दा तोकिएको समयभन्दा अयोजना सञ्चालनको समय केही पछि धकेलिन सक्छ ।' आयोजनाको ९६ प्रतिशतभन्दा बढी काम सकिएको उनले बताए ।

आयोजनाका लागि २५ प्रतिशत लगानी प्रभावित जनता र सर्वसाधारणबाट उठाइएको छ । आयोजनामा नेपाल विद्युत् प्राधिकरण, नेपाल टेलिकम, नागरिक लगानी कोष र राष्ट्रिय बिमा संस्थानको लगानी छ । आयोजनामा प्राधिकरणको ४१, टेलिकमको ६, लगानी कोष र बिमा संस्थानको २-२ प्रतिशत सेयर छ । साथै कर्मचारी सञ्चय कोषमा रकम जम्मा रहेका कर्मचारीको १७ दशमलव २८, कम्पनी र नेपाल विद्युत्

प्राधिकरणका कर्मचारीको ३ दशमलव ८४, आयोजनामा ऋण प्रवाह गर्ने संस्थाका कर्मचारीको २ दशमलव ८८ प्रतिशत लगानी छ ।

पूर्ण रूपमा आन्तरिक स्रोतबाट निर्माण गर्न लागिएको यो नेपालको पहिलो आयोजना हो ।

आयोजनाको लागत सुरुमा ३५ अर्ब २९ करोड अनुमान गरिए पनि निर्माणमा भएको ढिलाइ, डलरको भाउ वृद्धि र आयोजनाको डिजाइनमा भएको परिवर्तनका कारण लागत वृद्धि हुने भएको हो ।

सन् २०१६ को जुलाईमा निर्माण सम्पन्न गरी पहिलो युनिटबाट विद्युत् उत्पादन गर्ने लक्ष्य तोकिएको थियो । भूकम्प र भारतीय नाकाबन्दीका कारण सामान ढुवानी र निर्माण रोकिएको भन्दै आयोजनाको उत्पादन सुरु गर्ने म्याद २०१७ को जुलाईसम्म सारिएको थियो । भूकम्पअघि आयोजनाको करिब ८० प्रतिशत काम सकिएको थियो । जुलाईमा पहिलो युनिटबाट उत्पादन सुरु गरी डिसेम्बरसम्म सबै युनिटबाट विद्युत् उत्पादन गर्ने लक्ष्य थियो ।

आयोजनाले जुलाईमा विद्युत् उत्पादन सुरु गर्ने लक्ष्य नभेटेपछि २०१८ डिसेम्बरभित्र आयोजनाको पहिलो युनिटबाट विद्युत् उत्पादन गर्ने लक्ष्य तोकिएको थियो । गत चैत २८ गते दोलखास्थित आयोजना निर्माणस्थल भ्रमण गर्दै प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीले डिसेम्बरभित्र जसरी पनि पहिलो युनिटबाट उत्पादन सुरु गर्न निर्देशन दिएका थिए ।

सडकको खराबीका कारण सामानको ढुवानीमा समस्या देखाउँदै आयोजनाले वर्षाका कारण सडक अवरुद्ध भएको भन्दै निर्माणमा ढिलाइ हुने जानकारी दिएको हो ।

आयोजनाको लागि हाइड्रो मेकानिकलको कामको जिम्मा पाएको भारतीय कम्पनी टेक्सम्याकोले काममा ढिलाइ गरेको भन्दै नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले उसको काम अस्ट्रेलियन कम्पनी एन्ड्रिच हाइड्रोलाई दिएको छ । एन्ड्रिचले आयोजनाको इलेक्ट्रो मेकानिकल कामको जिम्मा पनि पाएको छ ।

सामान ढुवानीमा देखिएको समस्याका कारण अर्को कम्पनीलाई दिए पनि काममा प्रगति हुन नसकेको प्रवक्ता न्यौपाने बताउँछन् ।

आयोजनाको निर्माण पूरा भएपछि वर्षाको समयमा नेपालमा विद्युत् बढी हुने अनुमान छ । आयोजनाको निर्माणलाई आधार बनाएर नेपालले भारतसँग इनर्जी बैंकिङको अवधारणा प्रस्ताव गरेको छ । नेपाल विद्युत् प्राधिकरण र भारतको केन्द्रीय विद्युत् प्राधिकरणले यो प्रस्तावमाथि छलफल गरिरहेका छन् ।

नेपालमा वर्षायाममा बढी हुने विद्युत् भारत लैजाने र सुक्खायाममा नेपाललाई चाहिएको बेला उक्त विद्युत् ल्याउने अवधारणा इनर्जी बैंकको छ ।